

EROII NEAMULUI

Fondată în 1996; Serie nouă
Anul IV Nr. 1 (10), Mar. 2012

EROII NEAMULUI

Acest număr a apărut cu sprijinul:

**CONSILIUL JUDEȚEAN
SATU MARE**

**BIBLIOTECA JUDEȚEANĂ
SATU MARE**

**S.C. SABROCOM SRL
Bucuresti**

**S.C. SAMGEC SRL
Satu Mare**

**S.C. ADALIN SRL
Satu Mare**

**EURO INSOLV SPRL
Satu Mare**

**S.C. EXPEDIENT SRL
Satu Mare**

“EROII NEAMULUI” este o revistă de cultură și educație patriotică, apolitică și neguvernamentală editată trimestrial de Asociația Civică “Tempora” Satu Mare și Asociația Națională “Cultul Eroilor” - Filiala Satu Mare, în colaborare cu Muzeul Județean Satu Mare.

REDAȚIA

Redactor coordonator: col. (r) *Voicu ȘICHET*

Redactori: prof. dr. *Ioan VIMAN*, dr. *Lucian CUCUIET*, dr. *Viorel CIUBOTĂ*, col. (r) *Mircea BLIDERAN*, drd. *Viorel CÂMPEAN*

Colaboratori (pentru acest număr): pr. *Alexandru TINCU*, pr. *Dorel Octavian RUSU*, dr. *Daniela BĂLU*, prof. *Ioan CIARNĂU*, pr. dr. *Cristian BOLOȘ*, general de brigadă (r) prof. *Gheorghe SĂVEANU*, lt. col. (r) *Neculai RESMERIȚĂ*, ing. ec. *Cristian MAREȘ*, prof. *Nicolae POP*, maior (r) *Ioan BĂLĂNESCU*, col. (r) *Petru PRODAN*, dr. *Liviu MARTA*, prof. *Marius HORȘIA*, prof. *Bogdan STANA*, *Dan Marius COSMA*, pr. prof. *Gheorghe-Radu SĂLĂGIAN*, ing. *Mircea PÎRLEA*

Fotografii: col. (r) *Voicu ȘICHET*

Tehnoredactare computerizată: *Vili Alina Marinela PFA*

ISSN 2067 - 5801

Contact:

Adresa: Satu Mare, B-dul Vasile Lucaciu nr. 17/8, jud. Satu Mare

Telefon: 0261-706492, 0740-084131

E-mail: eroii_neamului@yahoo.com

Răspunderea pentru opiniile exprimate în paginile revistei revine în exclusivitate autorilor.

Tiparul executat la Tipografia Surorilor Lauretane Baia Mare

Cuprins

- Pag. 2 Col. (r) *Voicu ȘICHET* - Jurnalul cimitirelor și monumentelor eroilor (IX)
- Pag. 4 Maior (r) *Ioan BĂLĂNESCU* - Cercurile „Cultul Eroilor” din școli
- Pag. 6 Pr. *Dorel Octavian RUSU* - La Satu Mare, un bust al episcopului martir dr. Nicolae Popoviciu al Oradiei (1903 - 1960) (V)
- Pag. 8 Dr. *Daniela BĂLU* - Catedrala Ortodoxă „Adormirea Maicii Domnului” - 75 de ani de la construire
- Pag. 10 Preot dr. *Cristian BOLOȘ* - Modele creștine de eroism (VI) - Martiriul familiei Brâncoveanu
- Pag. 12 Dr. *Viorel CIUBOTĂ* - Dr. Vasile Lucaciu (1852-1922). Ultimele...
- Pag. 14 Ing. Ec. *Cristian MAREȘ* - Revoluția din Ardeal din 1918 și Gărzile naționale române (II)
- Pag. 16 Prof. Dr. *Ioan VIMAN* - 6 martie 1945, începutul sovietizării României
- Pag. 19 Prof. *Nicolae POP* - 24 Ianuarie 1859 - temelia României moderne
- Pag. 22 Colonel (r) *Petru PRODAN* - Flămânzi, de la flacără la democrație
- Pag. 25 Col. (r) *Voicu ȘICHET* - Bărbați ai datoriei (II)
- Pag. 26 *Dan Marius COSMA* - Învățătorul Iosif Nistor din Crucișor - martir al neamului românesc în timpul ocupației horthyste
- Pag. 28 General de brigadă (r) *Gheorghe SĂVEANU* - Vânătorii de munte, armata de elită a Țării
- Pag. 29 Lt. colonel (r) *Neculai RESMERIȚĂ*, Colonel (r) *Voicu ȘICHET* - Memorii de război (II)
- Pag. 32 Prof. *Ioan CIARNĂU* - Antonescu - pro și contra (VII)
- Pag. 34 Prof. *Marius HORȘIA* - Raporturile româno-cehoslovace și sprijinul acordat
- Pag. 36 Drd. *Viorel CÂMPEAN* - Teodor Mureșan, un dascăl-patriot
- Pag. 39 Dr. *Liviu MARTA* - Eroii preistorici și eroii antici (I)
- Pag. 41 Preot prof. *Gheorghe-Radu SĂLĂGIAN* - Pagini de istorie și filosofie secretă (II)
- Pag. 44 Prof. *Bogdan STANA* - Monumente istorice de patrimoniu sătmărean (I) - Capela Familiei Popp
- Pag. 45 Col. (r) *Voicu ȘICHET* - Mărirea și decăderea unui monument: Hotelul „DACIA”
- Pag. 48 Ing. *Mircea PÎRLEA* - Statul, instituția fundamentală a sistemului politic. Statul de drept. Stat și națiune în istoria europeană. (II)

Jurnalul cimitirelor și monumentelor eroilor (IX)

Colonel (r) Voicu ȘICHET

Înainte de a prezenta alte opere comemorative de război, doresc să subliniez faptul că am ajuns la un prim jubileu, mic e adevărat, dar important, zicem noi, din perspectiva a ceea ce ne-am propus atunci când am pornit la drum cu această nouă serie a revistei „Eroii Neamului”. Este vorba despre apariția numărului 10 al revistei. Desigur, se poate spune că este o cifră mică față de alte

Foto 1

publicații periodice, chiar de pe plan local, care au ajuns la numere mult mai mari, însă, așa cum istoria se scrie și din fapte mărunte, sperăm ca acești mici pași ai noștri, șovăielnici și nesiguri uneori, să reprezinte ceva pentru generația aceasta și, mai ales, pentru cele viitoare.

Așa cum ne-am propus, încercăm prin paginile acestei publicații să trezim, să menținem și, acolo unde este cazul, să surescităm sentimente, convingeri, atitudini și acțiuni patriotice, de respect față de înaintași, în special față de cei ce și-au dat sângele și viața pentru ca noi să fim ceea ce suntem (și chiar mai mult decât atât!), să promovăm iubirea de glia strămoșească, de tot ceea ce înseamnă patrie, cu trecutul, prezentul și viitorul său, să slujim, după puteri, interesului național, în deplin acord cu principiile de bază ale unei Europe unite și democratice. Cât și cum am reușit până acum și ce vom reuși mai departe, doar dumneavoastră, cititorii, puteți să apreciați. Din partea noastră, ne străduim să aducem în fața dumneavoastră subiecte și aspecte mai mult sau mai puțin cunoscute din istoria acestor locuri, dar și din cea a întregii României și chiar a Europei și a lumii.

Data fiind apariția trimestrială a revistei,

încercăm să abordăm subiecte legate de evenimente importante aniversate/comemorate în perioada de referință, fără însă a exclude materiale ce nu au legătură cu acestea, abordând subiecte din preistorie, din epoca lui Napoleon, despre monumentele de patrimoniu sau alte teme pe care le considerăm interesante și utile în formarea tineretului studios din județ.

De asemenea, ne preocupăm publicarea unor materiale memorialistice ale veteranilor de război, însă ne interesează și alte aspecte inedite, trăite și povestite de concetățeni de-ai noștri, sau aflate de aceștia de la părinți, bunici sau alte rudeni ori cunoscuți, atât din perioada celor două războaie din secolul trecut, cât și referitoare la alte momente sau personalități importante din trecutul Sătmăruului. Desigur, fapte adevărate, nu ficțiuni, iar dacă cele așternute pe hârtie sunt susținute de documente, fotografii etc., cu atât mai bine. După cum veți putea observa în continuare, astfel de materiale încep să iasă la lumină, ceea ce nu face decât să ne bucure. În acest sens, facem apel la „luminătorii satelor” dascăli, preoți și bibliotecari să se implice cu hotărâre în astfel de activități. Nu sunt lipsite de interes poeziile, cântecele sau

Foto 2

colindele mai puțin cunoscute, care au ca tematică eroismul, războiul, patriotismul, dragostea de neam și țară etc.

Și ar mai fi ceva, un aspect pe care-l abordez cu strângere de inimă. Înțelegem că e criză, că toată lumea are anumite probleme financiare, mai mari sau mai mici, dar să fii bibliotecă comunală, școală generală sau liceu, chiar colegiu național, și să nu-ți poți permite să aloci 20 de lei pe an pentru a achiziționa pentru cititorii și elevii pentru care există ca instituție finanțată de comunitate, o revistă de istorie și cultură patriotică, asta nu se poate pricepe. Nu spun că aproape toate comunele și școlile organizează tot felul de manifestări, zile, omagieri etc., pentru care se alocă bani serioși din bugetele locale sau de la sponsori, iar când e vorba de a achiziționa o carte, o revistă, nu există fonduri!! Până acum am reușit să surmontăm acest neajuns prin finanțare de la Consiliul Județean și de la diverși sponsori (distribuind revista gratuit în școli, biblioteci și parohii), însă nu se știe cât vom mai beneficia de sprijinul acestora.

Trecând la tematica propriu zisă a acestui „Jurnal”, menționez că de această dată nu am făcut deplasări pe anumite trasee sau zone, ci vom consemna, în limita spațiului tipografic disponibil, doar starea în care se află câteva obiective vizitate în contextul altor prezențe ale noastre în teren.

Primul obiectiv este frumosul monument situat în parcul din centrul orașului Negrești Oaș, ridicat de către Primărie în anul 1989, **„În memoria eroilor căzuți pentru eliberarea gliei strămoșești, pentru apărarea independenței și suveranității României!”**, așa cum este scris pe placa de la baza sa. (foto 1) Așa după cum se poate observa, monumentul este bine întreținut, însă, nefiind de mari dimensiuni, este puțin vizibil, mai ales în perioada primăvară-toamnă, din cauza vegetației.

Apoi, la Homorodu de jos există în centrul localității, aproape de biserica romano-catolică, un monument, să zicem clasic, închinat eroilor

Foto 4

Foto 3

sovietici căzuți în cel de-al doilea război mondial în acele locuri. (foto 2) Monumentul este amplasat într-un mic părculeț împrejmuț cu un gard de fier și se află într-o stare bună. Inițial, deasupra era amplasată Steaua sovietică, dar aceasta a fost demontată, fără însă a se pune altceva în loc, o cruce, spre exemplu, cum s-a procedat la Tătărești unde, deși monumentul este de același fel, este dedicat eroilor români.

Pe același traseu, dar puțin în lateral, în micuța localitate Hrip, aparținând de comuna Păulești, în fața bisericii reformate există un monument ridicat în anul 1941 în memoria eroilor maghiari și români maghiarizați din localitate căzuți în primul război mondial. (foto 3) Din păcate, starea acestuia nu este dintre cele mai bune, putându-se observa o degradare destul de accentuată, fiind necesară o minimă intervenție pentru conservarea și reabilitarea sa.

Și dacă în toamna anului trecut ne-am preocupat de renovarea mormântului eroului necunoscut de pe malul drept al Someșului din municipiul Satu Mare, am vizitat un alt obiectiv de acest gen. Astfel, pe strada Păuleștiului, la intrarea în blocul UP 22, există un mormânt comun al unor eroi necunoscuți din cel de-al doilea război mondial. (foto 4). Acesta se află într-o stare destul de bună, beneficiind de atenție din partea locatarilor din zonă. În acest sens, se pot vedea resturile candelor ce au fost aprinse probabil de Ziua Armatei sau Ziua Națională anul trecut. De asemenea, pe piatra de căpătâi este prinsă o tablă din oțel inoxidabil, confecționată, credem noi, în perioada de glorie a marilor unități industriale din Satu Mare, cu inscripția „EROI NECUNOSCUȚI 1944”.

Menționez că pe coperta 1 a revistei este Monumentul Eroilor Sanitari din București ridicat în cinstea celor ce s-au jertfit încercând să salveze vieți sau să aline durerile ostașilor români din primul război mondial.

Cercurile „Cultul Eroilor” din școli

Maior (r) Ioan BĂLĂNESCU

După cum se cunoaște, Asociația Națională „Cultul Eroilor” - A.N.C.E., este o organizație apolitică, independentă, neguvernamentală, nonprofit, o instituție care și-a asumat nobila misiune de cinstire a memoriei și faptelor de vitejie ale eroilor neamului românesc.

Unul dintre mijloacele principale pentru îndeplinirea acestei misiuni este înființarea, în unitățile de învățământ preuniversitar, a Cercurilor „Cultul Eroilor”. În acest scop, în anul 2009, Biroul Executiv Central al A.N.C.E. a încheiat un protocol de colaborare cu Ministerul Educației, Cercetării, Tineretului și Sportului - M.E.C.T.S.

În baza acestui protocol, M.E.C.T.S. a trimis la toate inspectoratele școlare județene din țară Dispoziția nr. 41161 din 23 decembrie 1992, prin care arată modul de colaborare cu consiliile filialelor din județ ale A.N.C.E. Datorită acestor inițiative, până în prezent s-au constituit astfel de cercuri în peste 1200 de școli din țară.

Și la nivelul județului Satu Mare, ca urmare a încheierii unui protocol între Biroul Executiv al Consiliului Județean al A.N.C.E. și Inspectoratul Școlar Județean Satu Mare, s-au constituit astfel de cercuri în 24 de școli. Acestea au ca președinți profesori de istorie sau de

religie.

Subliniem că Biroul Executiv Central al A.N.C.E. a încheiat un protocol și cu Cancelaria Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, care a dat o dispoziție către toate centrele eparhiale de pe teritoriul țării, în vederea îndrumării preoților ca, împreună cu credincioșii, să sprijine și să se implice în îndeplinirea acestei activități de onoare.

Biroul Executiv al Consiliului Județean al A.N.C.E. consideră că numărul de 24 de școli în care s-au constituit aceste cercuri este extrem de mic. Ca urmare, solicită sprijin din partea instituțiilor de învățământ și a protopopiatelor ortodoxe din județul Satu Mare, pentru a întreprinde acțiuni comune, prin care, în anul 2012 să avem astfel de cercuri în toate școlile, iar la conducerea acestora să fie aleși cei mai distinși profesori de istorie sau de religie.

Periodic, Biroul Executiv al Consiliului Județean al A.N.C.E. va organiza, împreună cu Inspectoratul Școlar Județean și protopopiatele ortodoxe sătmărene, ședințe de lucru cu președinții cercurilor, cărora li se vor repartiza spre îngrijire și întreținere monumente ale eroilor de pe raza județului Satu Mare.

Tot în acest scop, publicăm în continuare

Regulamentul de organizare și funcționare a Cercurilor „Cultul Eroilor”.

În unitățile școlare din învățământul preuniversitar se pot înființa cercurile "Cultul Eroilor", care își desfășoară activitatea corespunzător prevederilor prezentului regulament și în conformitate cu posibilitățile existente în fiecare unitate școlară.

Articolul 1. Scopul principal al cercurilor "Cultul Eroilor"

1.1. Organizarea și desfășurarea de activități pentru educarea elevilor în vederea cunoașterii istoriei naționale;

1.2. Desfășurarea de activități educative în rândul elevilor pentru cunoașterea culturii naționale, a tradițiilor, a obiceiurilor, a limbii

române, a simbolurilor statului român.

Articolul 2. Principalele activități ale cercurilor "Cultul Eroilor"

2.1. Activitățile din cadrul cercurilor "Cultul Eroilor" se desfășoară sub îndrumarea conducerii unităților de învățământ preuniversitar, în colaborare cu Inspectoratele Școlare Județene/ Inspectoratul Școlar al Municipiului București, în parteneriat cu Consiliul Director al "Cultului Eroilor" din județul respectiv/ municipiul București, în conformitate cu calendarul sărbătorilor naționale și al evenimentelor importante din istoria națională și cu planul anual al

activităților specifice din fiecare unitate de învățământ.

Articolul 3. Organizarea și funcționarea cercurilor "Cultul Eroilor"

3.1. Cercurile "Cultul Eroilor" sunt organizate și funcționează în unitățile de învățământ preuniversitar, pe baza unui protocol de colaborare încheiat între Consiliul Director al "Cultului Eroilor" din județul respectiv/municipiul București, orașenesc sau local din structura Asociației Naționale "Cultul Eroilor" și directorul unității de învățământ în care se înființează Cercul "Cultul Eroilor". Modelul protocolului se regăsește în anexa 1 la prezentul regulament;

3.2. Pot fi membri ai cercurilor "Cultul Eroilor" toți elevii din unitatea școlară care obțin rezultate bune la învățătură și au un comportament civilizată;

3.3. Calitatea de membru al cercurilor "Cultul Eroilor" se obține prin semnarea unei adeziuni, care se aprobă în mod individual de către conducerea cercului respectiv. Modelul adeziunii se află în anexa 2 la prezentul regulament;

3.4. Cercul "Cultul Eroilor" este condus de către un comitet de conducere constituit din președinte de onoare, președinte, vicepreședinte și câte un-doi reprezentanți ai elevilor din unitatea de învățământ;

3.5. Președintele și vicepreședintele sunt cadre didactice, care acceptă această funcție, urmând să fie nominalizați de conducerea unității școlare, de comun acord cu președintele filialei județene "Cultul Eroilor". Directorul unității școlare de învățământ este, de drept, președintele de onoare al Cercului "Cultul Eroilor";

3.6. Cercul "Cultul Eroilor" poartă numele unității de învățământ în care funcționează;

3.7. Cercul "Cultul Eroilor" organizează ședințe semestriale sau ori de câte ori este necesar. Prima ședință se planifică la începutul anului școlar, ședință în care se supune aprobării planul anual al Cercului "Cultul Eroilor" din școală;

3.8. La sfârșitul fiecărui an școlar, va avea loc Adunarea Generală anuală a Cercului "Cultul Eroilor", care va dezbate raportul de activitate și care va alege reprezentanții elevilor în comitetul de conducere. Cu această ocazie, pot fi oferite diplome membrilor cercului care s-au evidențiat în îndeplinirea sarcinilor din planul anual pentru anul școlar încheiat.

Articolul 4. Drepturi și obligații

4.1. Drepturile membrilor cercurilor "Cultul Eroilor"

4.1.1. Să își exprime opinia, în cadrul ședințelor și Adunărilor Generale ale Cercului "Cultul Eroilor", în revista "România Eroică", în mass-media, în presa centrală și locală;

4.1.2. Să aleagă și să fie aleși în Comitetul de conducere al Cercului "Cultul Eroilor";

4.1.3. Să fie informați cu privire la planul anual județean, întocmit de Consiliul Director al Asociației Naționale "Cultul Eroilor";

4.1.4. Să fie consultați în legătură cu toate problemele legate de activitatea desfășurată de Cercul "Cultul Eroilor".

4.2. Obligațiile membrilor cercurilor "Cultul Eroilor"

4.2.1. Să cunoască prevederile Regulamentului de organizare și funcționare a cercurilor "Cultul Eroilor";

4.2.2. Să participe la activitățile organizate pentru sărbătorirea Zilei Eroilor și a altor sărbători naționale, precum și la comemorarea evenimentelor istorice;

4.2.3. Să ia parte la acțiunile de îngrijire a mormintelor și monumentelor comemorative, care se află în localitatea în care funcționează unitatea de învățământ sau în apropierea acesteia;

4.2.4. Să participe la ședințele semestriale și la Adunarea Generală anuală;

4.2.5. Să facă propuneri pentru îmbunătățirea activității Cercului "Cultul Eroilor".

Articolul 5. Relațiile cercurilor cu alte instituții

5.1. Cercul "Cultul Eroilor" este reprezentat în relațiile cu alte instituții, cu autoritățile locale și Consiliul Director Județean din structura Asociației Naționale "Cultul Eroilor" de către președintele sau vicepreședintele Cercului "Cultul Eroilor";

5.2. Cercurile "Cultul Eroilor" vor fi informate despre toate activitățile desfășurate de către prefectura județului/ municipiului București, primăria, Inspectoratul Școlar Județean / al Municipiului București și alte instituții reprezentative.

Articolul 6. Diverse

Prezentul regulament va fi transmis în rețea de către MECTS, iar la filialele județene "Cultul Eroilor", de către Biroul Executiv al ANCE.

La Satu Mare, un bust al episcopului martir dr. Nicolae Popoviciu al Oradiei (1903 - 1960) (V)

Pr. Dorel Octavian RUSU

Înfruntând fățiș pe tăgăduitorii de Dumnezeu și vrăjmașii Bisericii

După război, și-a restabilit reședința la Oradea, făcând mari eforturi pentru vindecarea rănilor și dezastrelor provocate de marea conflagrație. Dar în scurt timp a urmat războiul cel dintre noi. Noul regim comunist impus de Uniunea Sovietică a instaurat un regim represiv stalinist, cu o ideologie materialistă, iar Biserica a fost supusă unei crunte prigoane, sub un statut de toleranță condiționată și strictă îngrădire, fiind singura instituție din statul „democrat-popular” ce avea o altă ideologie decât cea oficială. O parte din episcopii au fost desființate samavolnic, ca și cele mai multe școli teologice, ierarhii terorizați și izgoniți, sute de preoți arestați și maltratați, deportați în Bărăgan sau la Canal, toate în scopul decimării și chiar suprimării Bisericii ortodoxe.

Apreciat ca virtual succesori al mitropolitului Nicolae Bălan și chiar al patriarhului Nicodim, octogenar, episcopul Nicolae Popoviciu, asumându-și toate riscurile, a condamnat cu mult curaj regimul comunist și a luat o atitudine fățișă și intransigentă față de acțiunile oficiale împotriva vieții religioase. Deși mulți episcopi opozanți au fost scoși forțat din scaun, prestigiul de care se bucura a oprit o vreme autoritățile să ia măsuri concrete asupra persoanei sale.

Ba mai mult, încercându-se să-l abată de la linia sa, i s-a oferit un rol însemnat în cadrul vizitelor și dialogurilor la nivel înalt ale Bisericii noastre cu Biserica Ortodoxă Rusă, în pregătirea unui sinod panortodox, iar în anul 1947 a fost ales președinte al *Astrei*, conducând ultima ei adunare generală înainte de desființare, în prezența primului ministru Petru Groza.

Nicolae Popoviciu și-a păstrat însă crezul și convingerile sale și a luat poziții ferme, în predici, cuvântări și diverse acțiuni curajoase împotriva propagandei intense a puterii, ce căuta să îngrădească și chiar să suprimă manifestările religioase. Prin proteste oficiale, prin memorii și cuvântări fulminante a înfierat desființarea educației religioase în școli și amestecul brutal al statului în activitatea și viața Bisericii. La 17 aprilie 1948, când au fost convocați la Sibiu de către ministrul cultelor, Stanciu Stoian, toți ierarhii, consilierii și protopopii din Mitropolia Ardealului, cu scopul de a li se prelucra noua linie pe care trebuia să se încadreze lucrarea Bisericii ortodoxe și misiunea slujitorilor ei,

în lumina prevederilor noii Constituții a Republicii Populare Române, episcopul Nicolae a cerut vehement să se șteargă din Constituție scoaterea religiei ca materie de învățământ, incriminând această samavolnicie ca un pericol de grad național. „Este vital pentru viitorul națiunii ca religia să-și mențină plenitudinea drepturilor sale”, a concluzionat încrâncenat și plin de indignare ierarhul, cerând totodată, în termenii cei mai hotărâți, și modificarea art. 28, care scotea școlile confesionale de sub oblăduirea Bisericii. „Noi nu concepem o școală românească fără catehizație! Nu vom accepta niciodată să-L scoată pe Dumnezeu din sufletul tinerei generații!” Conținutul și tonul demersului său era incendiar și profetic, un protest pe față și cât se poate de vehement, care a și fost înregistrat ca atare, devenind unul din capetele importante de acuzare pentru care va fi scos din scaunul vlădicesc.

În 1949, comuniștii au expus într-o vitrină din centrul Oradiei un tablou calomniator, în care mitropolitul Andrei Șaguna era înfățișat într-o horă alături de grofi și baroni, călcând peste iobagi, iar dedesubt au scris: „Așa a iubit Șaguna pe iobagi”. Înfierând vehement această blasfemie din amvonul Bisericii cu Lună, episcopul a răspuns tunător: „Acești pigmei vreau să-l compromită și să-l scoată din sufletele românilor pe uriașul mitropolit Șaguna! Nu vor reuși niciodată!”

În predica de Anul Nou 1950, a luat atitudine tranșantă față de ideologia comunistă, arătând că ea a adus în acea vreme peste tot în lume, acolo unde a pătruns, urmări dezastruoase asupra umanității și asupra Bisericii lui Hristos. A condamnat deschis abuzurile autorităților comuniste împotriva populației: arestări brutale fără temeuri, exproprieri, deportări, întemnițări fără judecată, condamnări la muncă silnică și chiar execuții. I-a îmbărbătat pe cei trecuți prin grele nedreptăți, silnicii și suferințe și i-a îndemnat fierbinte pe toți să se opună comunismului pe orice cale, să intensifice în familii educația religioasă a copiilor și tinerilor, să stăruiască în rugăciune, ca să poată rezista și birui în acele grele vremuri. Era atunci acea convingere generală că aliații noștri, Franța și Anglia, sprijiniți de americani, vor interveni și vor alunga cu forța armelor pe ocupanții sovietici, anihilând astfel funesta propagare a comunismului în țările europene și restabilind democrația, care în perioada interbelică a adus cunoscuta înflorire pe toate planurile vieții

sociale, materiale și culturale.

În cuvântările, și chiar în pastoralele sale, simțea ca o sfântă datorie să demaște pericolul ateismului comunist și să-i prevină pe credincioși, pregătindu-i pentru o rezistență dărză în fața vijeliilor ce veneau neconținut din partea stăpânitorilor fără de Dumnezeu. „ *Vânturile care bat, zicea el, nu împrăștie niciodată grâul cel greu și curat ca aurul, ci împrăștie doar pleava cea ușoară și goală, nici nu scot din rădăcini stejarii cei puternici, ci doar arborii găunoși și scorburoși. În fața vânturilor care vin să rămâneți grâu curat, să rămâneți stejari puternici!*”

Un energic protest public a adresat autorităților orădene pentru că au refuzat satisfacerea străvechiului obicei din Săptămâna Patimilor Domnului, când din Vinerea Mare până la slujba învierii, mormântul lui Iisus din catedrala episcopală era străjuit de ostași, precum odinioară în Ierusalim.

O altă incriminare, adânc încrustată în dosarul său de la securitate, a fost premiarea de către episcopul Nicolae Popoviciu a elevilor de la Liceul confesional *Emanuil Gojdu*, la sfârșit de an, cu cărți ce condamnau și descriau comunismul ca pe o plagă funestă sau erau scrise de autori puși la index de autoritățile ce nu ezitau să ardă în piețe publice, precum naziștii, operele lor.

De asemenea, a refuzat sistematic să cuprindă în pastorale acele adieri conformiste cu mersul vremii, pe care alți ierarhi se simțeau îndreptățiți să le facă, ca preț al salvării unor aparențe ce puneau cât de cât la adăpost Biserica și lucrarea ei în mijlocul credincioșilor.

În acest timp, exilul românesc anticomunist, organizat la Paris, l-a chemat insistent pe Nicolae Popoviciu să părăsească țara și să li se alăture, transmițându-i hotărârea lor unanimă de a-l susține ca fiind persoana cea mai îndreptățită să urce pe scaunul patriarhal al Bisericii dezrobite de sub dictatura bolșevică. Dar cel care a fost exponentul de vârf al rezistenței bisericești anticomuniste a refuzat categoric, răspunzând că locul misiunii și luptei sale este aici, în mijlocul credincioșilor și preoților săi și nu-și va părăsi eparhia. Iar în ceea ce privește propunerea de a ajunge patriarh, a zis că aceasta nu depinde de ei. Dacă Dumnezeu va vrea ca el să fie patriarh, aceasta se va întâmpla cu sau fără voia anglo-americanilor. Mijlocitorul acestor mesaje cu emigrația a fost părintele diacon dr. Teodor Savu, profesor la Academia Teologică, care a făcut ani grei de pușcărie când s-a descoperit diversiunea de către autorități.

Deși era pe deplin conștient de primejdiile și de riscurile la care se expune prin atitudinile sale, episcopul Nicolae Popoviciu avea acea tărie de caracter prin care a pus Biserica, principiile lui și

datoria de adevărat arhipăstor mai presus de orice și chiar mai presus de sine. Era cu totul pătruns de convingerea că ceea ce nu e de la Dumnezeu și e potrivnic voii Lui nu poate dăinui decât o vreme, că oricât ar fi de nedrept tăvălugul ateu el nu putea fi decât trecător și dacă neamul românesc rămâne în credința și viețuirea creștinească, sub acoperământul Bisericii lui Hristos, nici porțile iadului comunist și nici emisarii săi cu steaua unui funest răsărit nu-l vor putea birui.

Acestea au fost tablele Legii pe care Prea Sfințitul Nicolae Popoviciu le-a dăltuit în inima și lucrarea sa de credincios apostol al neamului și de la care nu s-a abătut *nici o iotă și nici o cirtă*, asumându-și destinul luptei și sacrificiului său până la moarte.

În Pastorală de Paști - 1950 - ultima sa pastorală, spunea, în deplin stil paulin și cu nebănuite accente testamentare:

„ *Cu părintească dragoste mă apropiu de voi și în Praznicul Paștilor din acest An pentru a vă sfătui și mângâia, pentru a vă povățui și întări spre toate lucrurile bineplăcute lui Dumnezeu.*

Grijiți-vă sufletul întâi și mai presus de toate, căci fiecare om are un singur suflet și pe acela este dator să-l mântuie, pentru Dumnezeu, nu să-l piardă în mrejele satanei.

Iubiți Biserica, maica nedezmăntită și ocrotitoare de totdeauna a sufletelor voastre.

Iubiți și cinstiți și ajutați pe slujitorii ei, părinții voștri duhovnicești întru Domnul.

Iubiți și prețuiți, după cuviință, toate datinile și predaniile noastre bătrâne creștine, căci în ele zace, ca o zestre scumpă lăsată nouă moștenire, tot aurul sufletelui și toată bogăția inimii moșilor și strămoșilor noștri și noi prin ele trăim și creștem sănătoși mai departe peste veacuri și mii de ani înaintea lui Dumnezeu și a lumii.

Iubiți-vă unii pe alții! Purtați-vă sarcinile unii altora! Iubirea de săraci să n-o uitați! Primirea de străini să nu o lepădați! De văduve îngrijiți! Pe orfani să îi ocrotiți! Pe cei ce vă urăsc să îi iertați. Pe cei risipiți îi adunați. Pe cei deznădăjduiți îi încurajați.

Iubiți curățenia și sfințenia. Feriți-vă de lucrurile necurate și viclene ale diavolului. Privegheați și vă rugați, ca să nu cădeți în ispită. Stați tari în credința voastră. Aprindeți-vă mereu iubirea voastră milostivă. Înălțați-vă până la cerul îndurărilor nădejdiele voastre. Și pacea Lui Dumnezeu, care covârșește toată mintea, va păzi inimile voastre și cugetele voastre întru Hristos Iisus Domnul nostru (Fil. 4,7).”

Nota redacției: Publicarea acestui material în serial este posibilă prin bunăvoința părintelui protopop Alexandru Tincu.

Catedrala Ortodoxă „Adormirea Maicii Domnului” 75 de ani de la construire

Dr. Daniela BĂLU

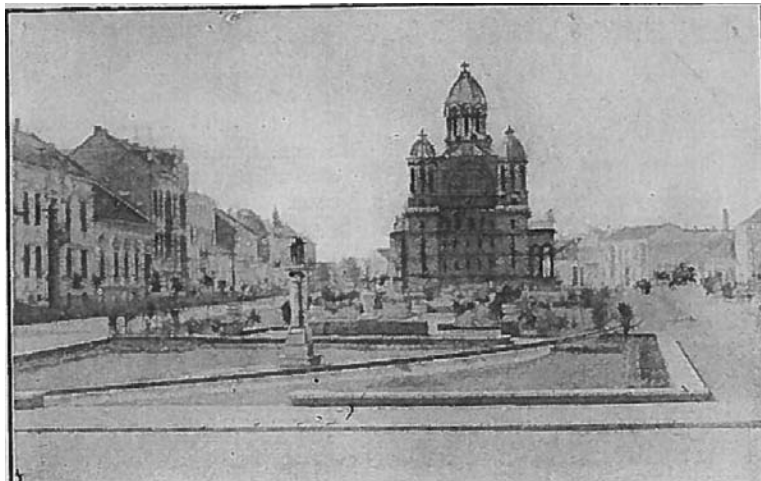
Uisul românilor ortodocși din Satu Mare, acela de a avea o biserică impunătoare în centrul urbei, avea să prindă contur în vara anului 1937 când, la data de 6 august, se turna fundația Catedralei ortodoxe cu hramul „Adormirea Maicii Domnului”.

Episcopul Oradiei, I.P.S. Nicolae Popovici, în data de 25 octombrie 1937, sfințește temelia catedralei ortodoxe, alături de protopopul titular P.C. Ioan Rușdea, înconjurați de un sobor de preoți din județul Satu Mare dar și din alte părți ale țării: Maramureș, Oradea, Bucovina, Hotin.

Necesitatea construirii unei biserici era justificată și de creșterea numărului credincioșilor ortodocși, care nu mai încăpeau la slujbele religioase ce se oficiau în mica capelă din clădirea Inspectoratului CFR Satu Mare. Reprezentanții comunității ortodoxe sătmărene încep demersurile necesare demarării lucrărilor

creștinească ortodoxă din laturile Sătmărilor”.

Ortodocșii sătmăreni îi solicitau deputatului Cezar Pascu să fie sprijiniți „în greaua luptă ce o duc pentru procurarea mijloacelor materiale necesare la clădirea unei biserici, cu îndoită menire creștinească și românească națională... Avem nevoie absolută de o Biserică în care să ne cultivăm nu numai sentimentul religios, dar și o limbă curat românească... Fericit acel român care ne întinde o mână de ajutor folositoare nu nouă pribegilor trecători, ci întregului neam românesc, căci o biserică impunătoare în Satu Mare este menită a întruni în sine toate însușirile unui focar de cultură curat românească și va fi sortită a avea un multiplu rol: de lăcaș de închinare, de școală înaltă, de Ateneu și Academie Națională, cultivatoare a tot ceea ce este ortodox în creștinism și a tot ceea ce este ortodox în românism, în simțire și în graiul întregului neam românesc”.

de construcție încă din anul 1922, când, în cadrul ședinței din data de 28 iunie, hotărâsc să apeleze la sprijinul personalităților sătmărene care își puteau aduce contribuția la ridicarea catedralei.

Astfel, este trimisă o scrisoare avocatului Cezar Pascu, deputat în Parlamentul României, cerându-i-se „să binevoiască a lucra, a interveni și a ne reprezenta la toate instituțiile de Stat și Particulare, pentru a obține tot ce este necesar și de trebuință pentru mica noastră închegare

Dorința ortodocșilor sătmăreni de a avea o catedrală era exprimată și în procesul verbal din data de 25 octombrie 1922, specificându-se că „românii ortodocși din Satu Mare doresc un plan de Biserică în care nota arhitectonică să fie curat bizantină și care predomină în Țara Noastră. Dorim o biserică cu un plan simplu și cu multă soliditate a construcției, în toate amănunțele. Cupola să fie ca a Mitropoliei din Sibiu, turlele ca a Mitropoliei din Iași, acoperișul ca a Curții de Argeș, exteriorul în genul bisericii „Sf. Dumitru” din Craiova... un model care să se impună în aceste locuri din nord-vestul Țării Noastre”.

În anul 1926 se reiau discuțiile referitoare la locul în care va fi amplasată catedrala, prin procesul verbal cu nr. 26 din 24 octombrie subliniindu-se necesitatea marcării terenului, „pentru a se întăbula pe Biserica Ortodoxă, și anume la încrucișarea B-dului Ferdinand cu Str. Regina Maria” (azi B-dul. Vasile Lucaciu și Str. 1

Decembrie 1918 -n.n.), locul fiind aprobat „de Ministerul de Interne cu nr. 8382 din 13.XI.1923”.

Preotul protopop Meletie Răutu, între anii 1932-1937, depune și el numeroase eforturi pentru construirea catedralei.

O dată cu alegerea ca protopop de Satu

Solemnitatea depunerii pietrei fundamentale a Catedralei ort., celebrată de I. P. S. Episcop Popovici.

Mare a P.C. Ioan Rușdea (1937) se intensifică lucrările de construcție. Se trece la turnarea fundației de beton, la 6 august 1937, între 27 octombrie și 11 noiembrie 1937 a fost deja finalizată zidirea parterului, etajului II și betonarea balcoanelor. La finele „*anului 1938 Biserica a fost pusă sub acoperiș*”, conform datelor consemnate în Registrul de activitate a șantierului pentru construcția Bisericii.

Clădirea a fost executată după planurile și sub supravegherea arhitectului G.P. Liteanu,

edificiul îmbinând armonios stilul bizantin cu elemente tradiționale. Fațada are un pridvor deschis, sub o terasă sprijinită pe 6 stâlpi cu capiteluri. Naosul este încoronat cu o cupolă sprijinită pe 4 stâlpi uriași, cu o înălțime de 55 de m de la fundație. Absida este semicirculară, cu proscomidie și diaconicon. În cele 4 colțuri a fost înălțat câte un turn, iar în turnurile din față au fost așezate clopotele. Clopotul cel mare a fost turnat la Arad în anul 1939, având o greutate de 1653 kg. bronz.

În exterior, biserica este încinsă cu un brâu median, în forma funiei împletite, respectând tradiția brâielor specifice arhitecturii bisericilor din lemn, funia împletită sau „funia vieții” simbolizând aspirația omului către transcendent, către Divinitate.

Pictura a fost realizată în tempera de către artiștii Eremia și Eugen Profeta, în anul 1954. Catapeteasma este o bijuterie a erminiei bizantine, remarcându-se sculptura executată în lemn de brad și tei. Icoanele împărătești au și ele o certă valoare artistică, întregind ambianța solemnă și măreață a catedralei ortodoxe.

Eforturile depuse pe parcursul multor ani au fost încununat de succes, pericolul distrugerii în anii Dictatului de la Viena a fost înlăturat, iar azi catedrala ortodoxă este unul din cele mai frumoase edificii ale orașului Satu Mare, amintind cuvintele Sf. Apostol Pavel către Timotei:

„... casa lui Dumnezeu ... este Biserica Dumnezeului celui viu, stâlp și temelie adevărului”.

Bibliografie

1. Ardelean, Octavian, *În serviciul patriei 1933-1937. Dare de seamă asupra realizărilor îndeplinite în județul Satu Mare*, Satu Mare, 1938.
2. Kiss, Imola; Bălu, Daniela, *Casa Domnului, casa omului. Valori patrimoniale multiculturale. Catalogul arhitecturii religioase din județul Satu Mare*, Ed. Muzeului Sătmărean, Satu Mare, 2000.
3. Parohia Ortodoxă Română Satu Mare I, Protopopiatul Satu Mare, *Istoricul parohiei. Monografia Parohiei Ortodoxe Române „Adormirea Maicii Domnului”*.
4. Porumbăceanu, Claudiu; Dulgău, Bujor, *Oameni din Sătmărean*, Ed. Solstițiu, Satu Mare, 2000.

Modele creștine de eroism (VI) Martiriul familiei Brâncoveanu

Preot dr. Cristian BOLOȘ

Potrivit Sinaxarului din ziua de 16 august, Constantin Brâncoveanu, binecredinciosul Voievod al Țării Românești, s-a născut în anul 1654. După tată era coborâtor din voievodul Matei Basarab, iar după mamă era nepot al voievodului Șerban Cantacuzino, în timpul căruia, în anul 1688, s-a tipărit pentru prima dată în întregime Sfânta Scriptură în limba română. Rămas orfan de tată, tânărul Constantin a fost crescut de către unchiul său, stolnicul Constantin Cantacuzino, cel mai învățat boier al vremii sale. Acesta s-a îngrijit să-i pună la dispoziție dascăli înțelepți spre a primi o educație aleasă. Datorită înțelepciunii de care dădea dovadă, Constantin a primit înalte dregătorii, bucurându-se de prețuire încă din tinerețe. După moartea voievodului Șerban Cantacuzino, în anul 1688, la insistențele boierilor și dregătorilor țării, vrednicul Constantin Brâncoveanu primi scaunul de domn al Țării Românești, fiind uns de către mitropolitul Teodosie.

Împodobit de către Dumnezeu cu daruri alese, el a condus țara cu multă pricepere, cu blândețe și rbdare. Luându-L în ajutor pe Domnul Iisus Hristos și avându-i ca pilde pe vrednicii săi înaintași, Constantin își începu domnia punând temelie celei mai mari mănăstiri ctitorite de el, cea de la Hurezi, unde și-a pregătit și loc de veșnică odihnă. Nenumărate sunt însă bisericile și mănăstirile ridicate sau înzestrate de evlaviosul domnitor pe tot cuprinsul Țării Românești. Dărnicia și purtarea de grijă a voievodului Constantin Brâncoveanu nu se vor opri însă la hotarele Țării Românești, ci se vor întinde și la frații români din Moldova și din Transilvania, fiind vrednice de pomenit și multele ajutoare trimise dreptcredincioșilor creștini aflați în suferință pe meleagurile siriene, cauziene și arabe, precum și la toate locurile sfinte ale Răsăritului.

Pe de altă parte, Constantin Brâncoveanu, prin politica pe care a dus-o, a ajuns să nu fie agreat de către Imperiul Otoman. Sultanul era înștiintat de faptul că domnitorul

român acumulasă multe bogății și chiar bătuse monede mari de aur, ceea ce reprezenta un act de neatârnare, fapt considerat intolerabil de către Imperiu. În Săptămâna Patimilor din anul 1714, sultanul Ahmed al III-lea și-a trimis ostașii cu porunca de a-l lua pe Constantin Vodă împreună cu fiii și ginerii săi și a-i duce la Înalta Poartă. Aici, creștinul Voievod și fiul său cel mare au fost chinuți cumplit timp de patru luni, fiind supuși la mari suferințe. După aproape 25 de ani de strălucită domnie i-a fost dat marelui Voievod Constantin Brâncoveanu, din iconomia lui Dumnezeu, să-și încununeze fruntea, el și cei patru fii ai săi: Constantin, Ștefan, Radu și Matei, precum și sfetnicul său Ianache, cu coroana sfântă a muceniciei pentru credința ortodoxă, pe care au mărturisit-o și apărât-o până în fața călăului păgân. În ziua praznicului Adormirii Maicii Domnului, la 15 august, când dreptcredinciosul Voievod Constantin Brâncoveanu împlinea 60 de ani, primi sfârșitul mucenicesc prin sabie, împreună cu fiii săi: Constantin, Ștefan, Radu și Matei și cu sfetnicul Ianache, în cetatea Sfântului Constantin cel Mare, la Constantinopol, în anul 1714. Trupurile martirizate au fost aruncate în mare, de unde au fost culese de creștini, care le-au îngropat în taină și cu evlavie nu departe de Constantinopol, în insula Halchi, în biserica mănăstirii Maicii Domnului.

În ceea ce privește martiriul familiei Brâncoveanu, trebuie menționate cuvintele de îmbărbătare ale lui Brâncoveanu adresate fiilor săi: *“Și bunurile și viața ne sunt pierdute. Acum trebuie să ne îngrijim să nu ne pierdem și sufletele. Fiți bărbați, iubiții mei, și să nu vă fie teamă de moarte. Vedeți ce a suferit Hristos pentru noi și de ce moarte a murit. Rămâneți tari în credință și nu vă clătinați, nici pentru viața voastră, nici pentru lumea toată!”* Pe fondul acestor cuvinte duioase, se aude glasul tunător al sultanului: *“Brâncovene, leapădă-te de câineasca ta credință creștinească și îmbrățișează credința noastră, împreună cu fiii tăi, ca să trăiți și să fiți liberi!”* Însă, domnitorul,

asemenea mucenicilor din timpul persecuțiilor primelor veacuri ale creștinismului, a răspuns: *“Mai bine să se stingă neamul meu, decât să mă lepăd de sfânta mea credință! Atunci pregățiți-vă de moarte, strigă sultanul încruntându-se”* (Vezi vol. *Din legendele românilor*, Ed. Ion Creangă, Buc., 1990, pp. 81-82). Del Charo menționează și el scena martiriului familiei Brâncoveanu, spunând că sub prima lovitură de paloș a căzut capul vistiernicului Ianache Văcărescu, apoi al fiului mai mare a lui Brâncoveanu și cele ale lui Ștefan și Radu. Când călăul a ridicat paloșul să taie capul copilului Mateiaș, acesta înspăimântat, s-a rugat sultanului să-l ierte, făgăduind că se va face musulman, dar bătrânul tată și-a încurajat astfel copilul: *“Din sângele nostru n-a mai fost nimeni care să-și piardă credința. Dacă este cu puțință, mai bine să mori de o mie de ori decât să-ți renegi credința strămoșească pentru a trăi câțiva ani mai mulți pe pământ”*. Copilul, ca renăscut, își puse liniștit gâtul pe tăietor și-i zise călăului: *“Vreau să mor creștin: lovește”*, iar acesta îi tăie capul. La capătul acestor imagini cutremurătoare pentru sufletul oricărui tată, capul lui Constantin Brâncoveanu nu s-a putut dezlipi de trup la lovirea călăului, și astfel, cei șase martiri și-au încredințat viața în mâinile Celui Care fusese mărturisit (a se vedea: Anton Maria Del Chiaro, *Descrierea Țării Românești*, în vol. *Călători străini despre Țările Române*, vol. VIII, București, 1983).

Soția marelui domnitor a stat închisă la Constantinopol până în martie 1715, când a fost exilată la Kutai, pe malul estic al Mării Negre, de unde a fost eliberată și a venit în țară, în 1716. Doamna Marica, în anul 1720, a adus în țară osemintele soțului ei, în timpul domniei lui Nicolae Mavrocordat, și înmormântate în biserica Sfântul Gheorghe Nou din București, între mormântul lui Ion Mavrocordat și cel al lui Grigorie Brâncoveanu. Nu s-a scris numele voievodului pe lespede de pe mormânt de teama turcilor, dar pe aceasta se poate distinge, săpată în piatră, stema Țării Românești, ca semn că acolo odihnește domnitorul acesteia. La inițiativa fostului patriarh Miron Cristea, în anul 1934, cu prilejul praznicului Sfinților Împărați Constantin și Elena, sicriul cu osemintele lui Constantin Brâncoveanu a fost strămutat din biserica Sfântul Gheorghe Nou și depus în

paraclisul patriarhal, pentru a se săvârși cuvenita slujbă de pomenire. A doua zi a urmat o procesiune, în cadrul căreia sicriul cu cinstitele oseminte a fost purtat, în sunetele clopotelor bisericilor, de-a lungul a mai multor străzi din București, și repus în biserica Sfântul Gheorghe Nou, unde se află și astăzi. În anul 1992, Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române a trecut pe cei șase martiri în rândurile Sfinților, fixând ca zi de pomenire data de 16 august.

Martiriul familiei Brâncoveanu reprezintă o pagină stropită cu sânge a istoriei noastre. Este o filă care ne demonstrează faptul că purtarea de grijă a lui Dumnezeu față de om nu poate fi înțeleasă în profunzime de mintea noastră. Uneori, El permite să se întâmple și unele evenimente care ne întristează, dar toate urmăresc un scop pe care nu-l întrezărim în momentul încercării. Dumnezeu gândește pe termen lung și dacă ne menținem statornici în credință și în nădejde, El ne va ajuta să depășim ispita/încercarea/necazul și să gustăm bucuria și, în final, fericirea. Bucuria care vine în urma necazului ne ajută să uităm întristările și eșecurile din trecut. Este foarte importantă, deci, încrederea în puterea și ajutorul lui Dumnezeu. El ne ajută dacă și noi contribuim cu o voință puternică, cu o gândire pozitivă, dacă și noi credem cu tărie că ceea ce ne dorim se va împlini întocmai la timpul potrivit. Pentru toate există un timp potrivit. A fi tare în credință înseamnă a-ți ancora în totalitate nădejdea în iubirea desăvârșită a lui Dumnezeu, Care le lucrează pe toate spre binele și folosul celor care Îl iubesc cu adevărat și care revarsă această iubire în afară, investind în semenii. Dăruind iubire, vom primi iubire, admirație și respect. Doar iubirea poate deschide poarta iubirii în cel de lângă noi, transformându-ne pe toți în iubire. Doar dăruind voință și credință putem aștepta și putem primi ajutor și putere din partea Sfintei Treimi, pentru că Dumnezeu-Tatăl le lucrează pe toate în Dumnezeu-Fiul prin Dumnezeu-Duhul Sfânt. Viața noastră este darul Sfintei Treimi. De aceea, se impune ca prin faptele noastre bune să ne închinăm viața Sfintei Treimi. Doar așa putem fi plăcuți înaintea lui Dumnezeu și a oamenilor, doar așa putem fi iubiți de către Dumnezeu și de către oameni, asemenea familiei Brâncoveanu.

Dr. Vasile Lucaciu (1852-1922). Ultimele...

Dr. Viorel CIUBOTĂ

Despre dr. Vasile Lucaciu s-a scris relativ puțin, lipsind deocamdată o monografie complexă care să înfățișeze această personalitate românească născută pe meleagurile sătmărene acum 160 de ani. Și cum, tot anul acesta, se împlinesc și 90 de ani de la moartea sa, îndrăznim să credem că județul Satu Mare, unde Vasile Lucaciu și-a trăit cea mai mare parte a vieții, unde s-a născut și a murit, ar putea ca în acest an aniversar să facă mai mult pentru a pune în valoare această personalitate extraordinară, deși suntem într-un an de criză profundă și, mai ales, în an electoral.

Este curios că ultimii ani ai vieții marelui erou sunt destul de puțin cunoscuți, și aceasta datorită faptului că Lucaciu intră într-un con de umbră, mai ales după venirea la putere a liberalilor în 1921. Să ne amintim că Vasile Lucaciu, împreună cu fratele său, au intrat în Partidul Poporului al generalului Averescu, producând multe opinii contrare în Ardeal, unde marea majoritate a intelectualității românești era în Partidul Național Român condus de Iuliu Maniu.

În rândurile care urmează mă voi referi la ultimul an de activitate ca preot a lui Vasile Lucaciu la Satu Mare. (1)

Primul document care face referire la dr. Vasile Lucaciu ca preot la Satu Mare este un proces verbal din 3 aprilie 1921 al adunării generale a parohiei greco-catolice „Sfinții Arhangheli Mihail și Gavril”, desfășurată în sala mare a primăriei din Satu Mare, adunare la care a fost „de față majoritatea credincioșilor gr[eco] cat[olici] români.” Adunarea trebuia să aleagă noul curatorat al bisericii. La punctul 8 al adunării, „Dl. preot Nicolae Costin (preot interimar n.n.) face un expozeu asupra anului trecut bisericesc, în care s-a lucrat cu multă străduință pentru biserică, îndeamnă ca în viitor toți credincioșii acestei biserici, în numele lui Isus, să conlucrăm pentru dânsa, ca să ne arătăm cu atât mai vrednici de venirea aceluia Păstor sufletesc și marele bărbat al neamului nostru, care este noul numit paroh, Părintele dr. Vasile Lucaciu.

D-l Eugen Seleș propune că deoarece parohia locală aproape de un an e văduvită, să fie rugat Prea Ven[eratul] Ordinariat a urgenta sosirea noului paroh, pe care credincioșii îl așteaptă cu nerăbdare.

VIII. Adunarea, propunerea d-lui Seleș o declară hotărâre și îl roagă pe d-l prim curator să facă intervenția de lipsă.”

În mod efectiv, îl întâlnim pe dr. Vasile Lucaciu începând cu data de 24 aprilie 1921, când ocupă funcția de preot în Satu Mare. Deja, în data de 28 aprilie, sub președinția dr. Vasile Lucaciu, vicar episcopal, se ține o ședință a senatului bisericesc. În cuvântul său, Dr. Vasile Lucaciu „deschide ședința prin exprimarea bucuriei că vede realizată speranța de atâția ani ca această parohie odată, împreună cu toate colțurile locuite de români se administrează în românește prin întregirea neamului. Aici, la granița țării, avem nevoie de înțelegere, de consolidare frățească ca să se întărească cât mai mult românismul aproape pierdut în acest oraș sub șovinismul apăsător al regimului trecut, fost stăpân atâtea veacuri. Consolidarea făcută pe baza creștinismului, poate forma bază temeinică înaintării naționale și culturale, care sunt arme nebiruite în fața dușmanilor noștri. Roagă membrii senatului a conlucra cu puteri unite, căci puterile individuale unite prin coînțelegere și folosite reciproc vor aduce folos neamului și îndeosebi pot să aducă stare mai înfloritoare bisericii.”

Lui dr. Vasile Lucaciu i-a răspuns prim curatorul Augustin Ferentiu, primarul orașului Satu Mare, care „îl salută cu căldură pe Reverendisimul Dr. Vasile Lucaciu, ca pe unul dintre marii luptători pentru tot ce e folositor neamului și bisericii.” Senatul l-a rugat pe Lucaciu să mijlocească înființarea a încă 2 posturi de preot „fiind comunitatea bisericească constatoare din vreo 7-8 mii de suflete și având lipsă și școlile primare de cateheți...”

A doua ședință a Consiliului bisericesc sub președinția lui Lucaciu se ține în 4 mai 1921 și a avut pe ordinea de zi realizarea unui recensământ al credincioșilor și înființarea a încă 2 posturi de preot în Satu Mare, problemă cu care este însărcinat din nou dr. Vasile Lucaciu. Din procesul verbal rezultă că dr. Ilie Carol Barbul, membru al Consiliului, referindu-se la credincioșii greco-catolici din Satu Mare, este de părere ca și credincioșii bisericii greco-catolice din Mintiu să fie conscriși „deoarece biserică gr[eco] cat[olică] din Minteu (2) de origine este tot așa română ca

cea din Satu Mare.”

De la această a doua ședință asistăm la un fapt interesant și anume demisia unor membri ai Consiliului care nu știau românește și nu pricepeau ce se discută în ședință. Primul care demisionează este Iosif Mihalca.

A treia ședință se desfășoară în 15 mai și a avut pe ordinea de zi depunerea jurământului prescris de către administrația superioară bisericească. La fel, asistăm și aici la împărțirea consiliului în două. Augustin Ferentiu, prim curator, dr. I.C. Barbul, Ioan Savaniu, avocat, Ambroziu Nicoară, Vasile Dobran, Paul Cherecheș, Traian Mărcuș, Petru Pop, Ioan Vaida, Vasile Maroșan, Gheorghe Mărcuș, Dumitru Mihalca, Petru Kegye și Mihai Bancu depun jurământul în românește, iar Jakab Mihai, Nicolae Polyansky, Iosif Nagy, Mihai Halinda, Dumitru Podina și Grigore Oros îl depun în limba maghiară.

S-a discutat, de asemenea, problema celor doi noi preoți, precum și situația casei parohiale, care era într-o stare jalnică.

Ședința Senatului bisericesc din 15 iunie 1921, la care dr. Vasile Lucaciu nu participă, deoarece era plecat din localitate, a luat din nou în discuție problema locuinței preotului, „*deoarece prin acoperiș plouă în toate odăile, iar pereții sunt umezi și în primejdie de a se surpa.*”

Nici la ședința din 10 iulie 1921 Lucaciu nu a participat. Abia în 9 octombrie 1921 îl găsim din nou la ședința Consiliului Bisericesc, care, de astă dată, a luat în discuție două propuneri pe care le-a făcut Vasile Lucaciu. Prima se referea la faptul că biserica e mică și neîncăpătoare pentru cei 8000 de credincioși și întunecoasă și din această cauză, spunea Lucaciu, credincioșii rămân acasă. De aceea, el a intervenit la Episcopia romano-catolică din Satu Mare ca să se permită să se facă slujbă în biserica iezuiților (azi Calvaria).

Al doilea punct se referea, din nou, la problema angajării încă a unui preot pentru că „*Fiind parohia mare și greu de administrat din partea unui paroh, având a prevedea (asigura n.n.) toate funcțiile parohiale și pe lângă acestea mai sunt și școlile primare cu vreo 380 de elevi români și școlile civile de băieți și fete, unde trebuie provăzută catehizarea, se ivește necesitatea înființării unui post de preot al II-lea.*” S-a propus ca pentru ocuparea acestui post să fie invitat dr. Epaminonda Lucaciu, protopop, fiul lui Vasile Lucaciu, care nu de mult se întorsese din Statele Unite. Se numește o comisie care să stea de vorbă cu Epaminonda Lucaciu (dr. Eugen Seleș și Ambroziu Nicoară).

Din procesul verbal reiese că deja se luase legătura cu Episcopia de la Oradea pentru înființarea acestui post, dar nu se primise niciun răspuns. Se hotărăște ca o comisie formată din trei consilieri (Ambroziu Nicoară, Nicolae Polyansky, Paul Cherecheș) să plece la Oradea în 25 octombrie și să ceară ca Epaminonda Licaciu să fie numit ca al II-lea preot la Satu Mare.

La punctul IX s-a discutat despre sporirea fondului de edificare a bisericii, propunându-se ca să se facă repartizarea contribuției bisericești. Rezultă de aici că încă din anii 1920-1921 s-a pus problema construirii unui nou lăcaș de cult, problemă la care familia Lucaciu a avut o contribuție deosebită. Procesul verbal din 14 mai 1922 menționează că deja era adunată pentru viitoarea biserică suma de 25.250 lei.

Dintr-un proces verbal al adunării generale din 29 iulie 1923, aflăm că dr. Epaminonda Lucaciu a fost numit preot la Satu Mare începând cu 1 decembrie 1921.

Aminteam mai sus că familia Lucaciu a avut o contribuție însemnată la construirea noii biserici greco-catolice în orașul Satu Mare. Încă din anul 1920, Constantin Lucaciu, care a fost numit preot la Satu Mare în anul 1919, a comandat arhitectului Lipiczky un plan de edificare a unei noi biserici care a costat 1600 coroane. Acțiunile au fost continuate de Vasile și apoi de Epaminonda Lucaciu.

Acesta din urmă, în ședința din 29 iulie 1923, în care și-a prezentat bilanțul realizărilor, exprima în puține cuvinte legătura indestructibilă existentă între familia lui și orașul Satu Mare: „*Familia noastră e datoare acestui oraș cu mult, căci de aici se începe calvarul nostru, calvarul care cu toții îl știți. Tocmai de aceea, datori suntem lui Dumnezeu a-i mulțumi că ne-a făcut vrednici de a suferi pentru El și pentru neamul nostru. Trei din familia aceasta am fost preoți în această parohie: Constantin Lucaciu, dr. Vasile Lucaciu, dr. Epaminonda Lucaciu. Întru amintirea lor se lasă o sumă modestă de treizeci de mii, zece mii de fiecare...*”

Ultima știre despre dr. Vasile Lucaciu și activitatea sa parohială este consemnată cu ocazia vizitației canonice a Episcopului de fericită amintire dr. Iuliu Hossu la Satu Mare, în zilele de 15-16 iulie 1922. Cu această ocazie se notează că dr. Vasile Lucaciu a cheltuit suma de 785 lei, fără a se specifica pentru ce a cheltuit acești bani. A fost ultima dată când îl întâlnim pe dr. Vasile Lucaciu menționat în actele oficiale ale bisericii.

Deja în anul 1922 el este bolnav grav,

având dese crize de inimă, astfel că în data de 28 iulie 1922, foștii miniștri și prieteni ai lui Lucaciu, dr. Petru Groza și Octavian Goga, îl găsesc pe acesta bolnav și părăsit. La fel și profesorul Munteanu, care în aceeași perioadă îl vizitează, îl găsește stând într-un fotoliu în care „de mult timp își odihnește corpul slăbit de boală”. (Ziarul „Satu Mare”, nr. 6 din 30 iulie 1922).

Moartea, survenită în 28 noiembrie 1922, a

venit ca o izbăvire pentru această mare personalitate a istoriei noastre naționale. Ziarul „Satu Mare” nota în nr. 96 din 29 noiembrie 1922, că: „Este aproape un an de când, obosit și răpus de boală, cu inima frântă de durere, nu a părăsit patul suferințelor. Prin moartea lui pierdem pe unul din cei mai mari luptători naționali, care întreaga viață nu a avut alt crez decât acela de a se jertfi pe altarul patriei.”

Note:

1. Datele sunt luate din registrul de procese verbale al parohiei, pe care subsemnatul l-a consultat acum 30 de ani;
2. Este vorba despre biserica greco-catolică maghiară „Sfântul Nicolae” de astăzi.

Revoluția din Ardeal din 1918 și Gărzile naționale române (II)

Ing. Ec. Cristian MAREȘ

Transilvania sub stăpânirea gărzilor naționale

Organizațiile politice și militare ardelene, sub forma consiliilor și gărzilor naționale, au apărut în mod spontan, alături de gărzile ungurești, proporționale cu structura populației. Tot ce a avut mai valoros neamul românesc s-a găsit în aceste gărzii naționale, pentru a avea autoritate morală asupra poporului. Demn de menționat este că aceste organizări românești nu s-au răzbunat, n-au vărsat sânge, deși ar fi putut să o facă, în urma împilării românilor de veacuri sub stăpânirea maghiară. Poporul s-a dezlănțuit doar asupra depozitelor grofilor, luându-și ceea ce le-a fost stors din munca lor, și, în unele cazuri, arzând doar registrele primăriilor. Așa se răzbunau ei, arzând registrele. Nu s-a menționat nicioucidere de către români în astfel de vremuri de anarhie. Chiar și membrii gărzilor maghiare ucși în acele zile, au fost omorâți, culmea, de către camarazii lor aflați în stare de ebrietate.

Românii au dovedit o rară stăpânire de sine. Poate una din explicații stă în faptul autorității morale de care se bucura Partidul Național Român, care a interzis în mod expres orice fel de excese. Iar sediul acestei mișcări naționale conduse de acest partid se afla la Arad, în casa lui Ștefan Cicio Pop din strada Fabian numărul 7 (devenită ulterior strada Unirii). Aici se îndreptau coloane întregi din satele din jur, sub conducerea preoților și învățătorilor, care depuneau jurământ de fidelitate Consiliului

național, sub flamurile tricolorului ce fălăia mândru în bătaia vântului. Fiica domnului Ștefan Cicio Pop îi nota cu grijă pe toți într-un registru. Poporul petrecea, chiar dacă nori negri se adunau deasupra proaspetei independențe a Ardealului.

De pe fronturile din Italia, regimentele românești veneau spre casă. Trenuri cu soldați înfomețați străbăteau imensul cuprins al fostei monarhii dualiste. Regimentul 50 Alba Iulia a făcut 9 zile până la Viena, în fiecare gară debarcând câte 40-50 de morți în urma gripei spaniole ce bântuia lumea. La Bratislava au înnotat în petrolul românesc jefuit și deversat în urma spargerii depozitelor. După nenumărate peripeții, reușesc să ajungă acasă.

La cererea lui Iuliu Maniu, susținută și de ministrul român la Budapesta, ministrul de război maghiar Bartha recunoaște organizarea națională și militară a românilor și dă o ordonanță prin care românii nu mai erau obligați să depună jurământ pe drapelul maghiar. Atacat de partidele șoviniste, cabinetul maghiar Wekerle a căzut.

Tratative eșuate

În Ardealul condus de Partidul Național Român, cu sediul la Arad, prin intermediul gărzilor naționale, era liniște. Chiar dacă comitetul de la Cluj, sub conducerea lui Amos Frâncu, încearcă să preia conducerea, problema e rezolvată și sediul românismului rămâne la Arad. Aici se vor duce tratativele cu guvernul maghiar asupra stăpânirii Ardealului. Tot de aici va pleca, la 10 noiembrie, ultimatumul românilor către guvernul budapestan,

prin care cerea recunoașterea puterii depline a guvernării asupra tuturor teritoriilor românești din Transilvania și Ungaria locuite de români.

Guvernul Karolyi reacționează și-l trimite pe ministrul naționalităților, Oskar Jaszi, la tratative la Arad. Jaszi, un sociolog până atunci bine văzut de către români ca un antantofil și moderat, face câteva greșeli majore. Una dintre ele este includerea în delegație a lui Apathy Istvan, un reprezentant al clasei stăpânitoare din Ardeal. Totuși, respingerea lui de către delegații români Vasile Goldiș, Ștefan Cicio Pop, Ion Erdely, Eneas Grapini, Iosif Jumanca și Ion Flueraș îl lasă pe acesta în afara tratativelor. Cu toate acestea, propunerea lui Jaszi referitoare la crearea unor enclave este respinsă pe motivul unor false cifre referitoare la populațiile române și maghiare din Transilvania. Ulterior apar în delegația română și Aurel Vlad și Aurel Iosif, iar a doua zi sosește de la Viena și Iuliu Maniu.

Tratatивele iau o nouă turnură, unguirilor reproșându-li-se masacrele asupra românilor, mai ales cel de la Beliš, în cursul căruia patruzeci și doi de români au fost arși pe rug. Delegația maghiară asigură partea română că faptele vor fi cercetate, dar insistă pe ideea rămânerii Ardealului în granițele Ungariei, cu recunoașterea drepturilor românilor. Românii resping ideea, iar după ce reprezentanții sașilor par să încline spre ideea românității, ministrul Oskar Jaszi se ridică în picioare și întrebă exasperat:

- Totuși, ce vor românii?

Față în față cu el, Iuliu Maniu, se ridică de asemenea și-l privește fix în ochi. Fără să clipească, îi răspunde direct:

- Despărțire definitivă!

A fost punctul de încheiere al negocierilor. Delegația maghiară pleacă grăbită la Budapesta. Chiar dacă românii și-au exprimat punctul de vedere, mai rămâneau multe probleme și semne de întrebare asupra viitorului.

Adunarea națională de la Alba Iulia

Românii, prin reprezentanții lor, au decis, la Arad, despărțirea de Ungaria. Dar soarta lor trebuia decisă de către ei înșiși, iar acest lucru nu putea fi făcut decât prin consultarea poporului. Iar poporul trebuia chemat să se pronunțe. Între timp, doi fruntași români bihoreni, George Crișan și

Teodor Roxin, sunt trimiși în România pentru a testa starea de spirit de acolo și a chema armata română în sprijinul revoluției transilvănene. Situația de ansamblu era deosebit de dificilă. Chiar dacă frontul bulgar se prăbușise și trupele franceze ajunseseră la Dunăre, iar armata română se mobilizase din nou pornind spre București, pentru a da mâna peste Dunăre cu generalul Berthelot, atât de drag românilor din timpul refacerii și luptelor din 1917, posibilitatea intervenției în Ardeal era destul de îndepărtată. Armata română ducea lipsă de multe, chiar dacă germanii conduși de mareșalul Mackensen se retrăgeau pe etape, chiar prin Ardeal, cu avizul gărzilor naționale române. Cei doi ardeleni reușesc să ajungă la regele Ferdinand și să obțină promisiunea lui de intervenție. Un imens efort al armatei române, prea puțin cunoscut și înțeles astăzi.

La Arad se dezbătea ideea convocării unei adunări naționale, dacă este oportună, posibilă, sau nu. Erau multe lucruri ce stăteau împotriva. Era iarnă, amenințările cu aruncarea în aer a trenurilor de către secui nu pridideau. Unii dintre fruntașii ardeleni erau de părere de a amâna adunarea până după sosirea trupelor române, pentru a evita posibilele vărsări de sânge. Dar alții, în frunte cu Vasile Goldiș, au insistat pentru ținerea adunării cât mai grabnic, la 1 decembrie, deoarece în ochii lumii va fi cu atât mai valabilă, cu cât va fi mai liberă, lipsită de susținerea baionetelor românești. Alta este importanța istorică a unei adunări în împrejurări atât de grele, și alta a unei adunări sub scutul baionetei române. În libertate completă se pot ține adunări câte vrei, dar în condiții grele, de nesiguranță și abuz, fără armată regulată și fără bani, să strângi un popor din toate colțurile Ardealului și Banatului și să vorbești tare lumii întregi despre idealurile tale, înseamnă să ai dreptatea alături de tine și să nu se mai îndoiască nimeni din străinătate de necesitatea fondării unui stat național unitar român.

Partida lui Vasile Goldiș ieșise învingătoare. Adunarea națională a românilor se va ține la Alba Iulia, la 1 decembrie 1918. Iar gărzilor naționale române le revenea datoria de a proteja și apăra această manifestare a voinței românilor de pe întreg cuprinsul Ardealului.

Bibliografie:

Ion Clopoțel, *Revoluția din 1918 și unirea Ardealului cu România*, editura Societatea de mâine, 1926
Dr. Vasile Bianu, *Însemnări din războiul României Mari*, Institutul de Arte Grafice „Ardealul”, 1926
Tiron Albani, *20 de ani de la Marea Unire*, 1938

6 martie 1945, începutul sovietizării României

Prof. Dr. Ioan VIMAN

Instalarea guvernului condus de dr. Petru Groza, la 6 martie 1945, marchează intrarea României în sfera de influență a Uniunii Sovietice și instaurarea regimului comunist. Începând cu 1944, după cooptarea sa în structurile de putere ale României, Partidul Comunist Român a încercat prin orice mijloace, chiar prin forță, să preia puterea politică în stat, încurajat și protejat de prezența trupelor sovietice. Între anii 1944 și 1947 au avut loc ample confruntări politice, PCR devenind principalul instrument prin care Kremlinul și-a impus linia politică în România, înlăturând partidele istorice democratice ca și pe alți adversari politici. După actul de la 23 august 1944, când regele Mihai I a decis înlăturarea lui Ion Antonescu de la conducerea țării și întoarcerea armelor împotriva Germaniei hitleriste, a urmat semnarea armistițiului cu Națiunile Unite reprezentate de URSS, la Moscova în 12 septembrie 1944. Prin prevederile sale, precum: ieșirea din războiul antisovietic și angajarea în lupta împotriva Germaniei hitleriste; plata unor însemnate despăgubiri de război; anularea dictatului de la Viena; stabilirea graniței româno-sovietice din 28 iunie 1940, România devine o țară ocupată de URSS, iar SUA și Marea Britanie au girat această realitate, în urma „acordului de procentaj” realizat la 9 octombrie între Stalin și Churchill, potrivit căruia România intra în sfera de influență sovietică în proporție de 90%.

Dr. Petru Groza s-a născut la 7 decembrie 1884 în comuna Băcia, județul Hunedoara, în familia preotului ortodox Adam Groza. A urmat cursurile Colegiului Maghiar Reformat din Orăștie, iar în 1903 s-a înscris la Facultatea de Drept și Științe Economice din Budapesta, după patru ani obținând titlul de doctor în Drept. Întors acasă, a practicat avocatura la Lugoj și Deva. Urmând tradiția familiei, s-a implicat activ și în viața Bisericii Ortodoxe, fiind din 1911 până la sfârșitul vieții unul din membrii laici ai Sinodului Mitropoliei Sibiului. Din punct de vedere politic, s-a alăturat inițial Partidului Național Român (PNR), reprezentant al ceea ce atunci era considerată în mod oficial minoritatea românească din Transilvania. Făcând politică înainte de Unire, a ajuns să-i cunoască bine pe

majoritatea politicianilor vremii: Ștefan Cicio Pop, George Pop de Băsești, Alexandru Vaida Voievod, Vasile Goldiș, Iuliu Maniu etc. De altfel, el a fost primul orator la Marea Adunare Națională de la 1 decembrie 1918, de la Alba Iulia. La alegerile parlamentare din noiembrie 1919 a fost ales deputat pe listele PNR. Deziluzionat de opțiunea fruntașilor transilvăneni, pe care-i suspectase în decembrie 1918 că vor să întârzie unirea administrativă a Transilvaniei cu România, în martie 1920 părăsește partidul împreună cu gruparea condusă de Octavian Goga și se înscrie în Partidul Poporului condus de generalul Alexandru Averescu, în guvernul căruia Petru Groza este numit ministru de stat fără portofoliu. La alegerile din 1922 și din 1926 este ales din nou deputat pe listele Partidului Poporului. Dezamăgit de politica internă, Groza a revenit la Deva pentru a se dedica afacerilor sale, cumpărând moșii, acțiuni, fabrici, bănci, hoteluri, cinematografe, izvoare de ape minerale, magazine, astfel că a ajuns să fie supranumit „Prințul Devei”. În anul 1933 revine pe scena publică înființând Frontul Plugarilor, o formațiune politică minoră, care se situa pe stânga eșichierului politic. Imediat, acest partid a intrat sub aripa protectoare a PCR, care se afla în ilegalitate în acele vremuri. În 1935 a aderat la înființarea Frontului Popular Antifascist constituit din MADOSZ și Frontul Plugarilor, ambele formațiuni fiind satelite ale comuniștilor. În 1943, Petru Groza a participat la crearea Frontului Patriotic Antihitlerist, iar la 20 iunie 1944, a susținut formarea coaliției Blocului Național Democrat, al cărui principal obiectiv era scoaterea țării din războiul dus împotriva Națiunilor Unite, la care au aderat PNȚ, PNL, PSD și PCR. La 26 septembrie 1944, a fost publicat Proiectul de Platformă al Frontului Național Democrat, iar în octombrie 1944 s-a constituit Frontul Național Democrat (FND), din care făceau parte PCR, PSD, Frontul Plugarilor, Uniunea Patriotică și Confederația Generală a Muncii. Astfel, comuniștii au urmărit crearea unei organizații politice care să le netezească drumul spre acapararea puterii politice. Sub presiunea FND, la 4 noiembrie 1944, s-a format

un nou guvern prezidat de Constantin Sănătescu. Posturile ministeriale s-au împărțit între FND, PNT și PNL. Din inițiativa comuniștilor, s-a declanșat campania de înlocuire a primarilor și prefectilor aflați în funcție, cu membri ai FND. Ministrul de interne, național-țărănistul Nicolae Penescu, a refuzat să confirme asemenea „alegeri”, iar FND a cerut înlocuirea lui. După o nouă criză politică, la 6 decembrie 1944, s-a creat guvernul condus de generalul Nicolae Rădescu, din care Penescu nu mai făcea parte, fapt ce reprezenta un succes al FND, al cărui reprezentant, Petru Groza, a ocupat importanta funcție de viceprim-ministru în cele două guverne conduse de Constantin Sănătescu și Nicolae Rădescu. În februarie 1945 la FND a aderat Partidul Național-Țărănesc - gruparea condusă de Anton Alexandrescu, desprinsă din PNT. De asemenea, s-a încheiat un acord de colaborare între FND și gruparea liberală condusă de Gheorghe Tătărescu, exclusă din PNL. La 10 februarie 1945, Frontul Plugarilor a lansat un apel către țărani, prin care aceștia erau îndemnați să ocupe pământurile moșierilor și să realizeze „de jos” reforma agrară, promițând că guvernul FND va legifera exproprierea marilor proprietari și împrumutarea sătenilor. În ziua de 24 februarie s-a desfășurat în București o manifestație a FND împotriva guvernului Rădescu, în timpul căreia 6 manifestați au fost omorâți. Premierul a fost declarat reacționar de către comuniști, s-a cerut demisia lui și formarea unui guvern al FND.

În contextul în care, între 4 și 11 februarie 1945, la Conferința de la Yalta, liderii marilor puteri (URSS, SUA și Marea Britanie) au confirmat împărțirea sferelor de influență și pe fondul crizei politice din România, la 26 februarie 1945 a sosit la București A. I. Vâșinski, adjunctul ministrului de Externe al URSS, Viaceslav Molotov. Într-o audiență la regele Mihai, Vâșinski i-a impus șefului de stat român demiterea imediată a generalului Rădescu, care era acuzat ca fiind „reacționar” și „fascist”, criticând vehement partidele istorice. La 1 martie 1945, înaltul demnitar sovietic, aflat din nou în audiență la Regele Mihai, îi precizează acestuia: *„Trebuie să comunic Majestății Voastre că am însărcinarea din partea guvernului meu să vă declar că omul care ne inspiră nouă încredere este Petru Groza ca Președinte al Consiliului. Bineînțeles acesta este un lucru confidențial pe*

care-l spun numai Majestății Voastre”. [1] Atât liderii de la Moscova, cât și comuniștii autohtoni, au considerat că personalitatea și carisma lui Petru Groza ar putea asigura legitimitatea în fața lumii occidentale. Astfel că, pe 2 martie, Regele Mihai l-a însărcinat pe Petru Groza, președintele Frontului Plugarilor, să alcătuiască lista noului guvern. În audiențele de la Palat, Iuliu Maniu și C.I.C. Brătianu s-au opus categoric, afirmând că aducerea la putere a acestui guvern „ar echivala cu o condamnare la moarte a democrației în România”. [2] În cele din urmă, regele a cedat, iar pe 6 martie 1945 a acceptat lista prezentată de Petru Groza. Deși, din cele 17 portofolii ministeriale, PCR avea doar 5 portofolii, în realitate, comuniștii erau cei care conduceau guvernul, deoarece fusese „recomandat” de Andrei Ianuarievici Vîșinski. Guvernul condus de primul-ministru dr. Petru Groza era compus din 17 miniștri și 13 subsecretari de stat, din care 7 erau din PCR, 12 din formațiunile marionetă ale partidului comunist, 4 erau social democrați aliniați însă la PCR, 3 militari cu funcții tehnice, în total 26. Singurul grup aparte erau cei patru liberali din aripa Tătărescu. Cinci membri marcanți ai PCR erau titulari la departamentele cheie: Interne, Justiție, Propagandă, „Război” (Apărarea Națională) și Comunicații-Lucrări Publice. Aceștia controlau alți 21 de miniștri și subsecretari de stat. În concluzie, 86,6% din membrii guvernului se aflau sub controlul direct sau indirect al PCR. În primii doi ani (1945 - 1946), premierul dr. Petru Groza a mai temperat câte ceva din zelul revoluționar și al luptei de clasă promovată de liderii comuniști, dar PCR și-a impus până la urmă „linia” sa politică, aceea de a instaura „democrația populară”, în fapt sovietizarea României. La 9 martie 1945, în urma unui schimb de telegrame dintre Petru Groza și Iosif Vissarionovici Stalin, nord-vestul Transilvaniei a reintrat în stăpânirea României, cel din urmă fiind de acord - la cererea noului guvern de la București - ca *administrația română să revină în tot teritoriul Transilvaniei* „cedat” Ungariei în urma Dictatului de la Viena din 30 august 1940. Autoritățile sovietice au acceptat acest fapt pentru a crea o atmosferă populară favorabilă guvernului pe care tocmai îl impusese la conducerea României, revenirea Transilvaniei la trupul țării constituind un puternic atu al comuniștilor, de natură psihologică, în lupta pentru acapararea puterii. Guvernul român a

trecut apoi la adoptarea măsurilor cu caracter legislativ menite să contribuie la reinstaurarea administrației românești în Transilvania: pe 2 aprilie a fost promulgat decretul-lege prin care era stabilită cetățenia română pentru locuitorii din nord-vestul țării, apoi legea nr. 260 din 3 aprilie 1945, care a extins legislația românească pe teritoriul Transilvaniei. Printre alte măsuri, de o importanță deosebită se numără decizia de la 23 martie 1945 de realizare a unei reforme agrare. Astfel, au fost expropriate terenurile mai mari de 50 ha, în total 1.468.946 ha, care au fost împărțite la 917.777 familii țărănești. Primele măsuri prin care se viza sovietizarea României au constat în: suprimarea libertății presei; la 30 martie 1945 s-a impus legea epurării aparatului de stat; au fost create tribunale populare; s-au organizat lagăre de deținuți politici; s-au înființat sovromurile.

În vederea organizării alegerilor din noiembrie 1946, forțele politice guvernamentale au constituit, pe 17 mai 1946, Blocul Partidelor Democratice, pentru a depune liste comune la alegeri. BPD era format din PCR, disidențe din PSDR, PNL-Tătărescu, PNT-Alexandrescu, FP și PNP. În schimb, partidele democratice, PNT, PNL și PSD (condus de președintele Titel Petrescu, cel care a continuat politica social democrației românești și s-a delimitat de disidenții care s-au aliat cu PCR) au eșuat în tentativa de a crea un front comun al opoziției. Guvernul a modificat și legea electorală, astfel că pentru prima dată în istorie, la procesul electoral puteau participa și femeile. Deși administrațiile de la Washington și Londra au dat de repetate ori garanții lui Iuliu Maniu că alegerile vor fi libere, corecte și supravegheate de puterile occidentale, guvernul nu a ezitat să folosească în procesul electoral dictonul lui Stalin: „Nu contează cine cu cine votează, contează cine numără voturile”. Alegerile au avut loc pe 19 noiembrie 1946, prezența la vot fiind masivă. Rezultatele oficiale publicate au fost: BPD - 69,81%, PNT - 12,88%, UPM - 8,32%, PNL - 3,78%, PSD - 2,36%. Opoziția a acuzat guvernul de fraudă, Iuliu Maniu afirmând că rezultatele fuseseră inversate,

în fapt PNT fiind cel care a obținut victoria, în schimb partidele guvernamentale afirmând că rezultatele alegerilor reflectau adevărul, iar incidentele minore care au avut loc au fost provocate de opoziție. Pe 10 februarie 1947, România a semnat Tratatul de Pace cu Puterile Aliate și Asociate, regimul Convenției de armistițiu încheindu-se în mod oficial, ceea ce însemna că Marea Britanie și SUA nu mai dispuneau de nici o pârgie pentru a interveni, România trecând sub controlul exclusiv al URSS. După alegerile soldate cu greva regală a Regelui Mihai I, Petru Groza a format iar cabinetul, redevinând premier până la 29 decembrie 1947, obiectivul politic esențial al guvernului său fiind acapararea întregii puteri în stat și lichidarea oricăror forme de opoziție. La 30 iulie 1947, printr-un jurnal al Consiliului de Miniștri s-a decis dizolvarea Partidului Național Țărănesc, iar pe 1 noiembrie, Partidul Național Liberal a decis să își înceteze activitatea. Ultima piedică în calea cuceririi depline a puterii de către comuniști rămăsese monarhia, astfel că pe 29 decembrie, PCR a elaborat Planul de măsuri organizatorice în baza căruia în ziua de 30 decembrie 1947 s-a produs abdicarea forțată a regelui Mihai, Petru Groza participând la detronarea suveranului. În seara aceleiași zile, Adunarea Deputaților a proclamat Republica Populară Română, iar Petru Groza a format un nou cabinet, care a rezistat până la 14 aprilie 1948. Ultimul cabinet pe care l-a condus a supraviețuit până la 2 iunie 1952. Între 2 iunie 1952 - 7 ianuarie 1958, când s-a stins din viață, a fost președintele Prezidiului Marii Adunări Naționale a Republicii Populare Române. A crezut toată viața că ținutul Hunedoara este leagănul românismului autentic: „Nu uitați că eu sunt dac: trăiesc din moși-strămoși pe malurile Streiului care izvorăște în umbra zidurilor Sarmisegetusei. Sunt om politic și voiu rămâne. Fiecare strop de sânge din mine mă îndrumă spre datorie, îmi strigă să nu mă supun fatalității, să nu fiu bicisnic”. [3]

Note:

[1] Mircea Ciobanu, *Convorbiri cu Mihai I de România*, Editura Humanitas, București, 1991, p. 242;

[2] Nicolette Franck, *O înfrângere în victorie (1944 - 1947)*, București, Editura Humanitas, 1992, p. 173-174;

[3] Cristina Diac, *Groza oportunist sau consecvent*. În World Wide Web <[http:// scribd.com/Istoria-Comunismului-Romanesc-Vol-2](http://scribd.com/Istoria-Comunismului-Romanesc-Vol-2)>

24 Ianuarie 1859 - temelia României moderne

Prof. Nicolae POP

Secolul al XIX-lea a fost perioada în care a început valul revoluțiilor pentru eliberare și, totodată, s-a fundamentat în mod diferit temelia stabilității și apariția noilor state în spațiul european, printre care se afla și România. Un impact istoric a avut revoluția din Franța din 1789, ale cărei idei au fost urmate de popoarele din mai multe state actuale, printre care amintim: Austria, Germania, Italia, România, Grecia, Turcia, Ungaria etc.

În altă ordine de idei, în secolul al XIX-lea s-au format noi alianțe, cum a fost, spre exemplu, „Sfânta Alianță”, formată de către monarhiile Rusiei, Prusiei și Austriei. Aceasta își propunea înfrângerea revoluțiilor din Spania, Italia și Germania, însă nu și-a atins scopul datorită faptului că au început puternice mișcări de eliberare națională, cum a fost, de exemplu, „Eteria” din Grecia (1814), ce avea ca scop: *„Mărirea armată a tuturor țărilor din Imperiul Otoman, pentru a face să triumfe Crucea asupra Semilunei”*. Eteria avea susținători și în teritoriile românești, în care începe valul nemulțumirilor sociale. Un exemplu elocvent este revoluția din Muntenia de la 1821, condusă de Tudor Vladimirescu, care a fost dezaprobată de țarul Rusiei și împăratul Austriei.

De subliniat este că marea boierime redactează, cu ajutorul Rusiei, „Regulamentele Organice”, care aveau rol de Constituție, intrând în funcțiune în 1831, în Țara Românească și în 1832, în Moldova. Aceste Regulamente nu puteau fi amendate fără acordul Rusiei și al Porții (fapt contestat în epocă de „Partida Națională”) și presupuneau posibilitatea intervenției Rusiei în Principate.

Revenind la ideea „Regulamentelor Organice”, de subliniat este faptul că acestea erau dominate de multe aspecte contradictorii care lăseau câmp liber la tot felul de interpretări și abuzuri (poate că și Constituția actuală s-a inspirat din aceste regulamente!!!), în principal fiind vorba de intervenția armată, poliția secretă și cenzura.

Nici în Transilvania lucrurile nu stăteau mai bine, dat fiind că Dieta acesteia nu a fost convocată timp de 23 de ani, între 1811-1834.

Totodată, românii erau lipsiți de drepturi, mai mult, cu acordul și sprijinul imperial, erau considerați doar „tolerați”, fiind supuși unei politici agresive de maghiarizare, în principal prin introducerea obligativității limbii maghiare în școli și administrație. Se conturează astfel cauza mișcării românești din Transilvania, ca răspuns la politica habsburgică „Divide et impera!”, care se folosea de contradicțiile dintre diferitele naționalități conlocuitoare.

Toate acestea au dus în cele din urmă la declanșarea revoluțiilor din cele trei principate românești, după cum afirmă și revoluționarul și istoricul Nicolae Bălcescu: *„revoluția generală fu ocazia și nu cauza revoluției române...ea fusese 18 veacuri de trude și suferințe și lucrare a poporului român asupra lui însuși.”* Interesele stăpânilor au dus la semnalarea unor conflicte între revoluții, așa cum a fost, de exemplu, cel dintre revoluționarii români și maghiari, ultimii urmărind dominația cu orice preț a Transilvaniei.

Cât privește însă revoluția europeană, în Apelul Comitetului Central European Democrat către poporul român, ce cuprinde chemări la luptă comună de eliberare socială și națională, se arată: *„...Români! Voi vă trageți dintr-o sămânță nepieritoare, numele vostru, care și el v-a rămas de la străbuni, de la romani, limba, tradițiile și obiceiurile, totul amintește, de asemenea, că voi sunteți fiii aceluia popor care a deschis calea civilizației europene; sunt de atunci 20 de secole și el a lăsat lumii urmele sale mărețe, acel popor renaște acum. Și, de asemenea, și voi trebuie să renașteți, căci voi aveți de îndeplinit o misiune în Europa, iar realitatea acestei acțiuni a rămas de neșters în inimile voastre.”*

În revista „Steaua Dunării”, care a devenit jurnalul Unirii, se arată: *„...Unirea Principatelor a fost visul de aur, țelul isprăvilor marilor bărbați ai României, a lui Iancu Huniad, ca și al lui Ștefan cel Mare, ca și al lui Mihai Viteazul, a lui Văxile Vodă (V. Alecsandri), ca și a lui Mateo Basarab. Unirea Principatelor a fost țelul gândirilor și ai celor mai strașnici domni fanarioți; și cu toată apăsarea străină, totuși, legislatorii noștri din 1830 au înscris în art. 425 al legii fundamentale de atunci... Unirea*

Principatelor este doar dorința vie și logică a mării majorității a românilor.

„Steaua Dunării” este jurnalul Unirii. Prin aceasta, ea nu urmează unei utopii, ea apără numai interesul vital al patriei. Unirea Principatelor este singurul mod în stare de a consolida naționalitatea românilor, de a le da demnitate, putere și mijloace pentru a îndeplini misiunea lor pe pământul ce de către Cel de Sus li s-a dat spre moștenire. Noi avem înaintea ochilor noștri exemple la ce grad de libertate și de civilizație sub domnia regenți au ajuns Sardinia și Belgia, totuși, a căror întindere este mai mică decât a principatelor. Unirea Moldovei și a Valahiei singură va depărta conflictele viitoare pe țărmurile Dunării și Mării Negre, singură va consolida pacea în orient. Politica noastră din lăuntru va fi cu totul de legalitate și de bună rânduială...” („Steaua Dunării” I, nr.1, din 1 octombrie 1858, p. 1-3)

Tratatul de pace de la Paris, din 30 martie 1856, la care au luat parte: Austria, Franța, Marea Britanie, Prusia, Rusia, Sardinia și Turcia, a exprimat acordul, așa cum se arată în art. 22, pentru ca: *„...Principatele Valahiei și Moldovei vor beneficia în continuare, sub suveranitatea Porții și sub garanția Puterilor contractante, de privilegiile și imunitățile pe care le posedă în momentul de față. Nici una din Puterile garante nu vor putea exercita asupra lor protecție exclusivă”*.

Art. 23 arată că: *„...Sublima Poartă se angajează să respecte dreptul sus-numitelor Principate la administrarea independentă și națională, precum și deplină libertate de cult, legislație, comerț și navigație.”*

În altă ordine de idei, în art. 24 al Tratatului se arată că: *„Maiestatea sa Sultanul promite să convoace imediat, în fiecare din cele două provincii, un divan ad-hoc, constituit de așa manieră încât să reprezinte cât mai exact interesele tuturor claselor societății. Aceste divanuri vor fi chemate să exprime dorințele populației privind organizarea definitivă a Principatelor.”*

Ținându-se seama de prevederile art. 24, adunarea ad-hoc a Moldovei din 7 octombrie 1857, cu privire la unirea Principatelor, prezidată de d-l Mihail Kogălniceanu, printre punctele generale, se oprește asupra următoarelor probleme:

“...cât privește un popor, pentru a fi, trebuie să-și asigure ființa sa în marea familie a

națiilor. Că acesta a fost țelul tuturor străduințelor, luptelor și suferințelor neamului nostru într-un timp de mai multe secole;

Că ființa politică și națională, ca drituri de statură suverană, Principatele pururea și le-au asigurat prin tratatele ce vechii noștri domnitori au încheiat cu regii din Polonia, din Ungaria și alți domnitori și care în suveranitatea Principatelor este scrisă cu litere mari;

Că numai pentru a păstra această suveranitate și a găsi o puternică garanție în contra a oricăror eventualități, Strămoșii noștri au încheiat cu glorioșii Padișahi Otomani tratate sau capitulațiile din anii 1393, 1460, 1511 și 1634...., continuând cu sublinierea că dorința cea mai mare, cea mai generală, aceea hrănită de toate generațiile trecute, aceea care este sufletul generației actuale, aceea care, împlinită, va face fericirea generațiilor viitoare, este UNIREA PRINCIPATELOR ÎNTR-UN SINGUR STAT, o unire care este firească, legitimă și neaparată, pentru că în Moldova și Valahia sântem același popor omogen, identic ca nici unul altul, pentru că avem același început, același nume, aceeași limbă, aceeași religie, aceeași istorie, aceeași civilizație, aceleași instituții, aceleași legi și obiceiuri, aceleași temeri și aceleași speranțe, aceleași trebuințe de îndestulată, aceleași hotare de păzit, aceleași dureri în trecut, același viitor de asigurat și, în sfârșit, aceeași misiune de îndeplinit...”

Iată, deci, mințile luminate din preajma Unirii care, în adunarea ad-hoc, și-au pus toată capacitatea și idealul în interesul poporului de unire, care va să fie piatra de temelie a Unirii Principatelor desăvârșită la 24 ianuarie 1859 în Țara Românească, prin consfințirea dorinței moldovenilor, exprimată la 5 ianuarie 1859 când, adunarea Electivă a Moldovei a ales în unanimitate ca domn pe colonelul Alexandru Ioan Cuza, participant la revoluția din 1848 și militant activ pentru unire.

Cu acest prilej, Mihail Kogălniceanu îi adresează un strălucitor salut, spunând:

„Măria Ta! După 150 de ani de umilire și de degradare naturală, Moldova, în vechiul său drept, consfințit prin capitulațiile sale, dreptul de a-și alege pe capul său, Domnul! În înălțarea ta pe tronul lui Ștefan cel Mare, s-a reînălțat însuși naționalitatea română. Alegându-te pe tine domn, neamul nostru a voit să împlinească o veche datorie către familia Ta, a voit să răsplătească sângele strămoșilor Tăi vărsat

pentru libertățile publice. Alegându-te pe Tine Domn în țara noastră, noi am voit să arătăm lumii ceea ce toată țara dorește: la legi noi, om nou. O, Doamne! Mare și frumoasă îți este misiunea...Fii dar al epocii, fă ca legea să înlocuiască arbitrariul, fă ca legile să fie tari. Iar tu, ca Domn, fii bun și blând, fii bun mai ales pentru aceia pentru care toți Domnii au fost nepăsători și răi. Nu uita că dacă 50 de deputați te-au ales, Domn însă, ai să domnești peste două milioane de oameni. Fă dar, ca Domnia ta să fie cu totul de pace și de dreptate, împacă patimile și urile dintre noi și reintrodu în mijlocul nostru strămoșeasca

frăție. Fii simplu, Măria Ta, fii bun, fii Domn cetățean, urechea ta să fie pururea deschisă la adevăr și închisă la minciună și lingușire..."

Bucuria alegerii lui Alexandru Ioan Cuza ca domn al Principatelor a fost la fel de mare și în Transilvania, fapt consemnat de presa timpului, care marca îndeaproape cursul evenimentelor. Astfel, ziarul brașovean „Gazeta Transilvaniei” scria cu bucurie despre dubla alegere a lui Alexandru Ioan Cuza ca domn al Principatelor: „O generală entuziasmă cuprinse tot orașul, care suna de urări: **Trăiască prințul Român Alexandru Ioan Cuza!**”

Bibliografie:

1. Dinu C. Giurescu: Istoria Ilustrată a României, ed. Sport-Turism, București, 1981;
2. Dinu C. Giurescu: Institutul de Istorie și Arheologie „A. Xenopol” Iași, Ed. Junimea, 1973 (Cuza Vodă in memoriam);
3. Dinu C. Giurescu: Crestomație pentru studiul Istoriei Moderne și Contemporane a României Ed. Spiru Haret, Iași, 1996;
4. Istoria României în date, Ed. Enciclopedică română, București, 1972;
5. Dinu C. Giurescu: Desăvârșirea Unificării Statului Național Român, ed. Academiei R.S.R., București, 1968.

Veniți români, veniți la Nistru!

MOTTO:

*Se urcă Basarabia pe cruce
Și cuie pentru ea se pregătesc
Și primăvara jale ne aduce
Și plânge iarăși neamul românesc.*
Adrian Păunescu

*Pe toți românii aș vrea să-i strâng,
Să trecem podul care duce
Spre țara unde ochii plâng
Și neamu-i răstignit pe cruce.*

*Veniți români din largul zării
Ca azi, nu poate fi mai rău,
Să trecem granițele țării,
Ne-așteaptă frații-n Chișinău.*

*Puhoi de nații blestemate
Le-au hărăzit destin sinistru
Aduceți sfânta libertate
Veniți români, veniți la Nistru!*

*Nu vrem teroare, chin și frică
Ne-am săturat de-acești păgâni
Moldova-nfrigurată strigă:
Români, salvați-i pe români!*

*Veniți români fără de număr,
Suntem de-un neam și-un neam vom fi
Veniți și umăr lângă umăr,
În vad la Nistru ne-om opri.*

*La Nistru, să-i sorbim din undă,
Nu minte glasul ce-l ascult
Căci țara iar va fi rotundă
Și mare, cum a fost demult.*

I.Sălăjanu, Mai 2009

Flămânzi, de la flacără la democrație

Colonel (r) Petru PRODAN

Scriu acest articol la îndemnul bunilor mei prieteni, profesorul Viorel Solschi, Lucia Pârvan - directorul Muzeului Județean Botoșani (fostă colegă în școala generală) și, nu în ultimul rând, Gabi Gombos, ziarist și scriitor stabilit, după anul 2000 în zona Flămânzi.

Acesta din urmă, prin eforturile sale în munca deloc ușoară de redescoperire a ceea ce este important în trecutul localității, a materializat rezultatele în numeroase articole de presă și în două cărți : Flămânzi, personaje, drame, întâmplări. Arhivele Urbei” și „Fericiri pe margini de prăpastie - în memoria Dimitrie Iov”, publicate în 2009 și 2010.

Pentru început voi prezenta o **cronologie a ținutului Flămânzi (1579-1907)**, după cum urmează:

- 1579, 6 aprilie - domnitorul Petru Șchiopul dăruiește credinciosului său boier, pan Gheorghe logofăt, ca răsplată pentru „dreapta lui slujbă”, făcută „cu dreptate și credință”, satul Uriceni (în care m-am născut și eu).

- 1605, 4 septembrie - printr-un zapis scris în limba slavonă, emis de Cancelaria domnitorului Ieremia Movilă, satele Uriceni, Flămânzi și Dragotești sunt transferate în stăpânirea mănăstirii Dragomirna.

- 1864, 16 august - este promulgată de către domnitorul A.I. Cuza, Legea Rurală, prevăzând desființarea boierescului și împrumutarea țăranilor. Până în aprilie 1865, când aplicarea legii este încheiată, abia 50% dintre țăranii moșiei Flămânzi sunt împrumutați.

- 1884, 8 mai - fostul domnitor Mihail Sturdza moare la Paris și întreaga moșie trece în stăpânirea fiului său Dimitrie Sturdza.

- 1906, toamna - moșia Flămânzi este arendată lui Marcu Fisher. Exploatarea țăranilor continuă și mai nemiloasă ca până atunci.

- 1907, februarie - moșia Flămânzi intră în atenția întregii Europe datorită răscoalei de mari proporții în care sunt implicați locuitorii

satelor sale.

Cu toate că despre Marea Răscoală Țărănească din 1907 s-au scris în presă mii de articole și numeroase cărți, prea puține materiale au privit evenimentul cu ochiul critic al istoriei, specialiștii și manualele având de multe ori tendința de a prezenta istoria falsificată, așa cum apare ea în documentele rescrise la comanda ocupanților sovietici de după 1944. Cu atât mai laudabile se dovedesc inițiativele celor care încearcă să restabilească, pe cât posibil, adevărul despre răscoala de la a cărei izbucnire s-a scurs mai bine de un secol, mai exact 105 ani.

8 februarie 1907, scânteia....

Susținuți de intelectualii vremii, de învățătorii și de preoții din sate, locuitorii Moșiei Flămânzi au ajuns curând la concluzia că arendașii trebuie îndepărtați, dările, mult mai mici în acest caz, urmând să fie plătite direct către proprietarii de pământuri. Mulți dintre ei au încercat chiar să se asocieze și să împrumute bani de la Băncile Populare pentru a răscumpăra aceste arende, lucru care i-a pus pe jar pe arendași și pe administratorii de moșii. Ceea ce se știe clar, avându-se în vedere articolul publicat a doua zi în ziarul "Universul", care avea o subredacție la Hârlău, este că, încă din zorii zilei de 8 februarie 1907, circa 400 de țărani s-au adunat la Flămânzi pentru a sta de vorbă cu administratorul Gheorghe Constantinescu, reprezentantul arendașului, care de altfel îi convocase pentru încheierea contractelor de arendă pe anul în curs. După mai multe ore de așteptare, aflând că acesta se afla în locuința cumnatului său, Constantin Ciornea, care era și notarul Primăriei Flămânzi, s-au deplasat în acel loc, l-au înconjurat pe administrator și l-au agresat fizic.

Extrem de important, materialul care urmează, publicat în anuarul „Acta Moldaviae Septentrionalis”, este un veritabil raport de epocă despre modul în care, acum 105 ani, a izbucnit scânteia răscoalei. „În ziua de 7 februarie, Gheorghe GH. Constantinescu (administratorul moșiei Flămânzi), s-a întâlnit

la iarmarocul din Flămânzi cu mai mulți locuitori din comuna Frumușica, cărora le-a spus că pe ziua de 8 februarie să se adune în ograda administrației moșiei Flămânzi pentru a face cu ei învoielile agricole pentru vara anului curent. În noaptea de 7-8 februarie, le-a făcut cunoscut prin vătăjei și feciori boierești a se aduna pe ziua de 8 februarie. În ziua de 8 februarie s-au adunat la Primăria comunei Flămânzi, de dimineața, 400-500 de locuitori și o parte din comuna Copalau și alte sate ce cad pe teritoriul moșiei Flămânzi cu anexele ei. Între orele 10-11 a trecut pe dinaintea primăriei Gheorghe GH. Constantinescu, administratorul, cu trăsura, la administrația moșiei; ajunși aici, după ora 12 p.m., li s-a comunicat că „nu este aici, că a plecat la cumnatul său C. Ciornei, secretarul primăriei, la masă ...”; țărani s-au sfătuit să-l aducă cu forța; pe la orele 13 și jumătate, Ciornei pleacă de acasă înspre primărie; locuitorii i-au spus să-l cheme; „sătenii erau foarte mulți adunați în drum, înaintea porții”; un locuitor s-a dus să-i cheme afară; apoi s-a dus un altul, care amenința că „dacă nu iese afară să vorbească cu ei, îi devastează casa (casa secretarului Ciornei) și îi dau foc”; Gheorghe GH. Constantinescu a ieșit spunând că va veni arendașul Fischr pentru a încheia învoielile; unii au ripostat, că „dacă e administrator, pentru ce i-a chemat să stea flămânzi toată ziua”; unul din ei, Ioan Dumitru Dolhescu, l-a smucit de pe cerdac și apoi alții, pentru a-l aduce cu forța la primărie; Ioan N. Dolhescu susține că Gheorghe Gh. Constantinescu l-a lovit pe dânsul cu o piatră în ochi. Grigore TH. Roman Grosu, Trifan TH. Roman Grosu, și pe urmă cu toții, l-au maltratat foarte grav cu bețele în cap, Gheorghe Gh. Constantinescu având incapacitatea de lucru 15 zile după certificatul medico-legal. După ce l-au maltratat pe Gheorghe Gh. Constantinescu, s-au dus o parte din ei în ograda administrației moșiei, pentru a-l găsi pe contabilul moșiei, pentru a trata cu domnia sa și negăsindu-l, au luat la goană pe doi evrei. Cancelaria moșiei n-au devastat-o. S-a cerut ajutorul armatei în ziua de 4 martie.

Ni s-au trimis două escadroane de cavalerie în Hârlău, azi se afla 1 batalion din Regimentul 8 Călărași la Deleni, 1 la Târgul Frumos, 50 vânători din Batalionul 8 la

Călărași, pentru a-i împiedica pe răzvrătiții din comuna Balușeni ce voiau să vie la Cristești, și o companie de 180 de oameni în comunele Tudora și Poiana Lungă, pentru a-i împiedica pe răzvrătiții din plasa Siret și județul Suceava ce încercau a răscula aceste două comune.” se menționa în „Raportul către prefectul Județului Botoșani al inspectorului comunal al plășii Hârlău, care comunica rezultatele cercetărilor întreprinse în urma telegramei lui Gheorghe Gh. Constantinescu”.

Instigatori alergați și bătuți cu cravașa de la Frumușica până la Botoșani.

În pofida detensionării rapide a evenimentelor de la Flămânzi, istoria menționează, între fruntașii mișcării pornite din inima Moșiei Flămânzi, numele agricultorilor Roman Grosu și Ion Dolhescu, iar ca „luminatori” pe cel al învățătorului Constantin Maxim și al preotului Toma Savescu, de altfel implicați și cercetați în procese penale pentru actele lor de instigare. Intr-unul dintre caietele regretatului profesor Petru Munteanu există, sub o notiță, datată 25 ianuarie 1967, un tabel cu „țărani comunei Flămânzi care au luat parte la răscoala din anul 1907, pentru care motiv au fost arestați și bătuți la Frumușica și Botoșani, ca instigatori (agitatori)”.

Primul de pe listă este preotul Toma Savescu din Uriceni (președintele Băncii Populare), urmat de învățătorul Constantin Maxim din Flămânzi (casier al băncii Triumful) și de țărani din Priscani numiți Trifan Roman Grosu, Grigore Roman Grosu, Panaite Grosu, D. Roman Grosu și Ion D. Dolhescu, despre care aflăm că „a fost lovit în barbă cu piciorul de I. Constantinescu, vechil la conac”. Mai figurează pe listă David Zamfirescu din Chitoveni, D. Lipciuc din Cordun și trei localnici din Uriceni, Trifan Nursa zis Vasile, Constantin Iflodi și Alecu Bursuc (toți membri în consiliul Băncii Populare).

Din aceeași notă mai aflăm că la Frumușica, unde șeful Secției de Jandarmi era „unul numit Pahontu” și subaltern „unul Curteanu”, localnicii vorbeau că „cei învinuiți de răscoală au fost bătuți în mod barbar”. În finalul notei, se mai specifica faptul că „arestații duși la Botoșani pentru cercetări erau mânați din urmă de soldați călări, la fugă, în pieptul cailor și bătuți cu sabia sau cu cravașa

de vagmistru Gheorghe Petrescu”.

Dincolo de aspectele referitoare la modul în care erau conduse cercetările și efectuate anchetele, preluate, de altfel, de milițieni și securiști până spre anii revoluției, alte aspecte de acest fel nu au mai fost semnalate în epocă iar în ceea ce privește numărul țăranilor uciși, „*în profida denaturărilor și a exagerărilor "istoricilor" comuniști, în afara celor opt țărani împușcați la Botoșani, la nivelul satelor județului și ai moșiei Flămânzi nu au mai fost alte victime !*”, după cum subliniază și profesorul Bejenaru.

Ștafeta revoluției, aprinsă de la Frumușica până în sudul țării

Cu toate măsurile punitive luate de autorități, majoritatea mai mult preventive ori cu caracter de intimidare, momentul care a marcat începutul mării răscoale din 1907, răzvrătirea țăranilor de la Flămânzi, a continuat. În scrisoarea adresată, la 15 februarie 1907, prefectului de Botoșani, administratorul Gheorghe Constantinescu, „*eroul agitațiilor care la 8 februarie 1907 au marcat declanșarea mării revolte a țăranimii*”, atrăgea atenția superiorilor că „*proprietarii vor suferi amar*” și că „*timpul nu va fi lung, când se vor arunca asupra moșiilor după îndemnul celor ce au condus băncile, deoarece eu stau între ei și văd ce fierbe și ce se pregătește în viitor*”. Deși autoritățile au făcut tot ce le-a stat în putință pentru ca adevărul să nu pătrundă în presă, pentru a nu da idei altora și pentru a minimaliza semnificația primelor semne ale răscoalei, acestea și-au găsit totuși ecou în ziarele vremii. La 17 februarie 1907, publicația „Opinia” din Iași semnală că „*de ieri dimineața (...) țăranii de pe moșiile Flămânzi, Radeni, Storești, în număr colosal de mare și înarmați cu furci mari și ciomege, s-au răscolat contra arendașilor, iar*

puhoiul de revoltați se vărsa într-una asupra târgușorului Frumușica care e situat în apropiere și unde, din această cauză, domnește o panică de nedescris, vreo 300 de oameni (...) fugind în cursul nopții spre Hârlău”. Cert este că, spontană sau manipulată, în mai puțin de două săptămâni, răscoala, „*pornită din satele desfășurate larg după apa Miletinului până spre crestele dealului Tancusa, s-a întins cu repeziciune și forță crescândă în județele Iași, Bacău, Roman, Covurlui, Buzău, Prahova, Vlașca, Teleorman, Dolj, și Gorj, creștând pe răbojul istoriei una dintre cele mai aprige încleștări dintre țăranimea română și forțele care o asupreau de veacuri*”, opinie menționată de altfel de Constantin Dropu în lucrarea „*Flămânzi, un nume în istorie*”, apărută la Botoșani în anul 1977, din care am extras și ultimele citate asupra „*formeii radicale a răscoalei*”, cu mulți morți și răniți, manifestată în sudul țării.

Profesoara Elena Simniceanu amintește că Regele Carol, extrem de atașat de oamenii săi din administrație, a cerut să nu fie date publicității documentele care au avut legătură cu marea răzmeriță, „*încercând să protejeze oamenii de atunci care au contribuit la înăbușirea răscoalei. Un exemplu extrem de sugestiv în acest sens este oferit de cariera mareșalului Alexandru Averescu, acuzat ulterior că a contribuit cu duritate la stingerea frământărilor țărănești, uitându-se că deciziile au fost luate în contextul evenimentelor similare din Rusia anulului 1905, când, pentru evitarea unor serioase tensiuni politice interne și internaționale, înăbușirea răscoalei s-a dovedit efectiv o soluție a momentului.*

Din fericire, Averescu și-a spălat păcatele în Primul Război Mondial, devenind unul dintre cei trei mareșali încununați de glorie ai nației”.

Bibliografie

1. Petru Munteanu / Ștefan Nicolau, Flămânzi de la Siriste la oraș, ed. Axa Botoșani/2005
2. B.P. Hașdeu, op.cit.pg.37
3. Muzeul Județean Botoșani ACTA Moldaviae septentrionis III (ed. AXA/2004)
4. Gabi Gombos „Arhivele urbei Flămânzi, vol. I și II”
5. Radio Romania, ciclul de emisiuni „ora ostașului”, sub genericul „cuvânt către ostași ” (19 ianuarie 1941 5 august 1942).

Bărbați ai datoriei (II)

Colonel (r) Voicu ȘICHET

10. Locotenent NEGHINA VICTOR, născut la 02.07.1922, la Plenița - Dolj decedat la 23.10.1944, la Carei. La 23 august 1944 era comandant de pluton transmisiuni în Regimentul 18 infanterie. La 22 octombrie 1944, preluând comanda unei companii al cărei comandant fusese rănit, a cucerit o puternică poziție hitleristă la nord de comuna Tiream. În zorii zilei de 23 octombrie 1944 a atacat din nou împreună cu întreg batalionul pentru a manevra pe la sud orașul Carei. Deși inamicul a dezlănțuit un puternic bombardament, sublocotenentul **Neghina Victor** a reușit să înainteze cu compania sa până aproape de rezistențele dușmane, dar a fost secerat de o rafală de mitralieră. A fost decorat, post-mortem, cu ordinul „Steaua României”, cl. a V-a cu spade, și avansat la gradul de locotenent.

11. Sergent PREDĂ ILIE, născut la 05.12.1911, în Palanca - Giurgiu decedat la 24.10.1944, în Mădăras. La 23 august 1944 se afla concentrat în Regimentul 3 călărași, având funcția de comandant de grupă în plutonul 2 din divizionul 1. S-a remarcat prin fapte de eroism, atât în luptele insurecționale, cât și în cele pentru alungarea trupelor hitleriste și horthyste de pe ultima brazdă de pământ românesc. În ziua de 24 octombrie 1944, fiind în urmărirea inamicului, plutonul din care făcea parte a fost oprit la nord-est de satul Mădăras, astfel că **sergentul Predă Ilie** s-a oferit să execute cu grupa sa o acțiune care să reducă la tăcere o armă automată a inamicului. Deși și-a dus la bun sfârșit acțiunea, a plătit cu prețul sacrificiului suprem. A fost decorat, post-mortem, cu medalia „Virtutea militară” cl. a II-a.

12. Locotenent RODESCU TOMA, născut la 23.04.1915, în Brăduleț - Argeș decedat la 24.10.1944, în Satu Mare. A absolvit Școala militară de ofițeri rezervă de infanterie nr. 1 din Ploiești, în iunie 1940, cu gradul de sublocotenent. La 23 august 1944 se afla încadrat în Regimentul 2 infanterie, cu care a participat la luptele pentru eliberarea părții de nord a țării de sub ocupația hitleristo-horthystă,

în calitate de comandant de pluton. A fost în fruntea ostașilor de sub comanda sa în timpul luptelor pentru eliberarea localității Socond, dar a căzut eroic la datorie, la liziera de sud a orașului Satu Mare, în timp ce acționa pentru alungarea trupelor vrăjmașe de pe ultima brazdă de pământ românesc. A fost decorat, post-mortem, cu ordinul „Coroana României”, cl. a V-a cu spade, și avansat la gradul de locotenent.

13. Sublocotenent SĂLĂGEANU VIRGIL, născut la 01.06.1920, în Hotoan - Satu Mare decedat la 24.08.1944, în Băneasa - București. Fiind obligat să-și părăsească plaiurile natale în urma Dictatului de la Viena din 30 august 1940, s-a hotărât să îmbrățișeze cariera armelor pentru a lupta împotriva cotropitorilor horthyști. În consecință, între 1 septembrie 1940 și 10 mai 1942, a urmat Școala militară de ofițeri activi de artilerie antiaeriană. După obținerea gradului de sublocotenent a fost repartizat în Regimentul 3 artilerie antiaeriană, care făcea paza Bucureștiului. La 23 august 1944, sublocotenentul **Sălăgeanu Virgil** era comandant de secție în bateria 117, dispusă într-o zonă din apropiere de aerodromul Băneasa. În dimineața zilei de 24 august 1944, bateria a fost împresurată de trupe hitleriste și supusă totodată unui violent atac terestru și aerian. Dând dovadă de iscusință și vitejie, sublocotenentul **Sălăgeanu Virgil**, împreună cu servanții săi, a doborât un avion și a nimicit în luptă apropiată numeroși militari inamici. A rezistat apoi cu îndârjire în pozițiile bateriei, ripostând energic cu toate mijloacele de care dispunea. La un moment dat, profund afectat de faptul că tunarii săi cădeau, rând pe rând, răpuși de gloanțele dușmane, a trecut servanții la o pușcă-mitralieră și a secerat șirurile vrăjmașilor. După puțin timp a fost și el ucis de schije de la o grenadă. A fost decorat, post-mortem, cu ordinul „Steaua României”, cl. a V-a cu spade.

Învățătorul Iosif Nistor din Crucișor - martir al neamului românesc în timpul ocupației horthyste

Dan Marius COSMA
Biblioteca Crucișor

Veni apoi momentul culminant. Pe masă stătea păturită harta, ca o sentință de moarte. [...] Am observat întâi că este o hartă românească. [...] Ochii mei căutau tăietura de la granița de vest pe care toți o așteptam. Mi-am dat seama însă că este altceva. Am urmărit cu ochii granița care pornea de la Oradea către răsărit, alunecând sub linia ferată și am înțeles că cuprindea și Clujul. [...] Am început să nu mai văd. Când mi-am dat seama că granița coboară în jos ca să cuprindă secuimea, am avut, în disperarea mea, un singur gând: Brașovul! Omică ușurare: Brașovul rămânea la noi. Când am privit în toată grozăvia împărțirea Transilvaniei, am înțeles că puterile care îmi erau slăbite mă părăsesc cu totul. Tabloul dinaintea ochilor s-a făcut neclar, ca un nor galben, din galben cenușiu, din cenușiu negru. [...] Îmi spuneam cu glas scăzut ce grozăvie mă așteaptă, căci de acum înainte voi fi blestemat de toți țărani din Ardeal, pe care i-am iubit așa de mult, pe care dovedisem că-i iubesc.”¹

Astfel avea să descrie în memoriile sale fostul ministru de externe al României din deceniul patru al secolului trecut, Mihail Manoilescu, momentul cedării Ardealului de Nord Ungariei horthyste, în aceea zi fatidică de 30 august 1940. Nu-i de mirare că ministrul nostru leșinase atunci, la Viena. În fond, era vorba de o suprafață de 43.492 km² sfâșiați din trupul României Mari, cu o populație de 2.667.000 de locuitori, dintre care mai mult de jumătate erau etnici români. Avea, de asemenea, și motive să se teamă de blestemele țăranilor ardeleni, abandonați în fața urgiei ce urma să se abată în curând peste ei. Teritoriul cedat trebuia evacuat de către administrația și armata română în decurs de 14 zile. Chiar înainte ca retragerea să se încheie definitiv, au început să apară noua administrație și trupele de ocupație maghiare, culminând chiar cu vizita lui Horthy, întreprinsă imediat, în luna septembrie, acesta parcurgând distanța de la Satu Mare la Baia Mare pe ruta Păulești - Valea Vinului - Ardușat, deci prin apropierea comunei Crucișor. Deși a fost o vizită cu mare fast, menită să impresioneze, nu cred să fi fost prea mulți cei de la noi care s-au dus să-l admire pe Amiral. Oamenilor le era destul să-i vadă pe jandarmii unguri cantonați în sat.

Providența a ferit comuna Crucișor de

atrocități asemănătoare celor de la Ip sau Trăznea. Cu toate acestea, un om de-al nostru a plătit cu viața pentru faptul că se mândrea că e român și susținea vehement cauza românimii. Și aici ne referim, desigur, la asasinarea de către horthyști a învățătorului Iosif Nistor, la data de 6 martie 1941.

Iosif Nistor s-a născut în Crucișor în anul 1887. A fost căsătorit cu Iuliana Butean, împreună cu care a avut doi copii, Petru și Aurel. Primul avea să devină scriitor, colaborator al revistelor de cultură „Bilete

de papagal”, „Adevărul literar și artistic”, „A.B.C”, unde semna folosind de obicei pseudonime precum N. M. Jaccuse, Nestor Maria Jaccuse sau P. Nistor.² Celălalt fiu, Aurel, avea să cocheteze cu politica, ajungând, după cel de-al doilea război mondial, președintele organizației sătmărene a *Frontului Plugarilor*.³

La data de 17 octombrie 1909, pe vremea păstoririi preotului Mihai Târsan, Iosif Nistor obține postul de cantor-învățător în satul natal, post vacant la acea dată. Din documentele vremii aflăm detalii despre respectiva numire: „*Complinirea stațiunii cantor-învățătoresți din loc. Președintele scaunului școlar, deschizând ședința, face cunoscut membrilor senatului și poporului coadunat cumcă după stațiunea cantor-învățătorescă din*

Borvalaszut au recurs următorii învățători: Dl. Demetriu Alunar, cantor-învățător în Fărcașe, și Dl. Iosif Nistor cantor-învățător din Marcovăț⁴, la alegere. Neputându-se înțelege membrii școlii și poporul coadunat, s'a hotărât la votare, la care membrii școlii toți au votat pe Dl. învățător Iosif Nistor, iar Dl. Alunar neavând nici un vot a căzut."⁵ Noul dascăl primea de la consătenii săi 600 de coroane pe an, de la stat un ajutor de 200 de coroane, teren intravilan corespunzător, stole îndătinat (asta însemnând „darurile” de care se putea bucura din partea familiilor care aveau copii la școală: ajutor la diverse munci agricole, cereale, etc.). În plus, beneficia de drepturi legale după anii de serviciu, dar era obligat „ca numai el să locuiască în școală și aceia la nimenea să nu o închirieze”⁶

În 1917 era tot cantor-învățător la Crucișor și Moara Borșii. Doi ani mai târziu, pe 10 ianuarie 1919, numele dascălului patriot apare menționat pe lista cu membrii Consiliului Național Român local, în calitate de vicepreședinte al acestui consiliu. (Acolo numele era trecut maghiarizat - Iosif Nyisztor). În perioada interbelică, trecându-se de la învățământul confesional la cel de stat, I. Nistor a îndeplinit și funcția de director de școală. De asemenea, a fost și *consilier de drept* în cadrul Primăriei din Crucișor, alături de preotul George Goia.

Atitudinea sa naționalistă a rămas la fel de categorică în toți acești ani. Nu-i de mirare, așadar, că, încă înainte de instaurarea ocupației horthyste în Ardeal, Iosif Nistor era cunoscut printre maghiarii din părțile noastre, unii dintre ei ostili României Mari, drept „Dumnezeul Românilor.” Tocmai de aceea, după Dictat, el s-a refugiat în Regat, știind că-i este amenințată viața. Soția îl vizitează, trecând granița împreună cu un convoi de țigani lingurari, ea însăși deghizându-se în țigancă. Se reîntoarce apoi în Crucișor, lucru pe care, fatalmente, se decide să-l facă și soțul mai târziu. Iată cum este menționată într-un ziar din Blajuciderea sa:

„Dascăl român asasinat de unguri. După cum se știe din ziare, învățătorul refugiat Iosif Nistor, utilizat la Crăciunelul-de-Jos (jud. Târnava-Mică), luna aceasta a plecat, cu pașaport în regulă, spre

Crucișor (Sătmar) să-și mai aducă, eventual, ceva din sărăcăcioasa-i agoniseală de pe vremea alor 25 ani de dascălie petrecuți acolo. A fost deținut însă de jandarmii unguri și asasinat tâlhărește, în ziua de 6 Martie c., între hotarele comunelor Curtuiușeni și Petrești (jud. Sălaj). Trupul său neînsuflețit, străpuns de baionete între coaste, și cu tăieturi la încheieturile mânilor și la tălpi, a fost depus la morga spitalului călugărițelor din Satu-Mare.”⁷

Din registrul repausaților aflăm că Iosif Nistor, în etate de 54 de ani, greco-catolic, având-o ca soție pe Iuliana Butean, a decedat ca urmare a unei infecții de tetanos. Când noi știm bine că, în realitate, cauza decesului său a fost, dacă ne este permis să fim spirituali, dragostea de neam și de țară.

Mormântul dascălului-director de școală se găsește în cimitirul din Crucișor, unde locul de veci îl împarte cu preotul Gheorghe Orha, decedat în anul 1939, după cum apare scris pe piatra funerară de la căpătâiul celor doi intelectuali.

Iar jertfa de sânge nu s-a oprit aici. Alți fii ai comunei Crucișor au pierit apoi în luptele din cel de-al doilea război mondial: Nistor Gheorghe, Borșe Gheorghe, Horvat Gheorghe, Borșe Augustin, Pop Ioan, Soponar Gheorghe (din Crucișor), Blaga Ioan, Michiș Ludovic, Mițicuș Nichita, Michiș Gheorghe, Pop Vasile, Michiș Ioșca, Boca Grațian, Michiș Ghiță, Mereșca Vasile, Michiș Gavril, Petric Felician, Michiș Lică, Crișan Vasile, Oșan Nichita (din Iegheriște), Pusta Iosif, Șpan Ioan, Feher Gheorghe, Morar Flore, Tomanek Mihai, Andor Flore, Bonte Iulian, Blasco Alois, Robel Ioan, David Ioan, Irșik Ludovic, Gruber Ludovic, David Ferdinand, Polgar Ștefan, Oșan Vasile, Pusta Dumitru, Polczer Francisc (din Poiana Codrului).

De precizat că numele unora dintre *poienani* apar în mărturiile urmașilor ca fiind decedați în lagărele de muncă sovietice, unde fuseseră deportați în ianuarie 1945. Oricum ar fi, toți acești martiri sunt consemnați în bisericile din comuna Crucișor și cinștiți în fiecare an de Ziua Eroilor.

Note

- 1.*** Teroarea horthysto-fascistă în nord-vestul României, septembrie 1940 - octombrie 1944, Editura Politică, București, 1985, p. 22-23.
2. Mihail Straje, *Dicționar de pseudonime, alonime, anagrame, eteronime, criptonime ale scriitorilor și publiciștilor români*, Editura Minerva, București, 1973, p. 493.
3. vezi *Brazda Nouă*, Satu Mare, an II, nr. 10 din 9 martie 1946, p. 1-2.
4. Marcovăț - sat din Banatul de Sud, în Voivodina, Serbia, lângă localitatea Vârșeț. În 2002 avea o populație de 239 de locuitori, majoritatea de etnie română. În anul la care ne referim, 1909, făcea parte din Imperiul Austro-Ungar.
5. B.J.A.N. Satu Mare, Fond: *Colecția de documente ale instituțiilor ecleziastice*, dosar nr. 310, fila 77.
6. *Ibidem*.
7. *Unirea*, Blaj, an LI, nr. 13 din 29 martie 1941, p. 4.

Vânătorii de munte, armata de elită a Țării

General de brigadă (r) Gheorghe SĂVEANU

Li s-a dus vestea și în Est și în Vest. Ei au luptat la fel și în Caucaz și în Javorina. Ferm, energic, după legile aspre, dar drepte ale războiului. Au luptat legendar, pentru că veneau din munții noștri legendari. Și în Est și în Vest au luptat pentru România. Pentru ca ea să supraviețuiască uraganului și să dăinuie. Întregă, civilizată, umană. Drept răsplată, în 1961, unitățile de vânători de munte au fost desființate. Astăzi, toată lumea e acoperită, nimeni nu-i vinovat, acțiune scuizabilă...

Unii spun că nu noi le-am desființat, ci ei, ocupanții sovietici. Alții, prăpăstioșii acestui neam, care n-au construit niciodată nimic, numai au distrus, aruncă vina asupra poporului român. Și-au omorât conducătorii, eroii, zic ei. Ca și cum vânătorii vestitului și patriotului general Mociulschi l-ar fi condamnat pe Mociulschi. Ca și cum soldații lui Dăscălescu l-ar fi uitat sau condamnat pe generalul lor.

Dar nu poporul român și-a desființat trupele de vânători de munte și nici doar sovieticii. Ei, ocupanții, au sugerat, poate au impus. De-atunci, ca și acum, n-au priceput și nu pricep ce înseamnă valoare în oștire. Ei au golit munții de singurii lor apărători specializați și bravi. Ei aveau în dotare cai, tunuri de munte și... inimă română!

Unitățile de vânători de munte s-au reînființat. În numai 3 ani de la desființare, ele deveniseră cenușă. Au renăscut din cenușă, din pătimire, din durere, pentru că țara, trezită brusc la realitate, avea nevoie de ele.

Am scris aceste rânduri pentru că, acum 67 de ani, am făcut parte din Batalionul 11 Vânători de Munte Beiuș, Divizia 3-a Munte, condusă de bravul general Leonard Mociulschi.

Vânătorii de munte sunt armata de elită a Țării, care s-a distins pe câmpurile de luptă, impunând respect și admirație, până și inamicului.

Îmi amintesc, cu emoție, de zilele fierbinți, zbuțumate și dureroase ale lunii august 1944. Pe data de 18 august s-a declanșat marea ofensivă sovietică de la Iași, când frontul nostru de apărare a fost spart, și ca urmare a trădării generalilor Racoviță, Aldea, Bodnăraș etc.

În această perioadă am luat parte la luptele pentru apărarea Moldovei, făcând parte din Divizia 193 Munte. Pe 26 august 1944, am căzut

prizonieri la sovietici, în apropierea orașului Bacău. În general, la început, sovieticii s-au purtat destul de bine cu noi, cu excepția politrucilor și a unor tineri staliniști, beți, care, văzând că suntem vânători de munte, au vrut să ne împuște, acuzându-ne că am luptat la Odessa, în Crimeea, că am ucis o mulțime de partizani. Acesta a fost principalul motiv pentru care comuniștii de la conducerea țării, presați de stăpânirea sovieticilor, au desființat unitățile de vânători de munte. Mai târziu, ele au fost reînființate și reorganizate.

Create în noiembrie 1916, unitățile de vânători de munte au reprezentat elita infanteriei române în timpul celui de-al doilea război mondial. La 22 iunie 1941, Corpul Vânătorilor de Munte era organizat pe patru brigăzi mixte de munte, compuse din 12 grupuri a câte 2 batalioane, numerotate de la 1 la 24. Dintre acestea, batalioanele 1-16 erau unități active, foarte bine încadrate și dotate, în timp ce batalioanele 17-24, constituite la mobilizare, erau compuse din rezerviști, fiind mai puțin performante ca și primele.

În general, în cadrul unei brigăzi de munte, pe lângă cele 6 batalioane de vânători de munte, mai existau: un grup de artilerie de munte, organizat pe două divizioane de tunuri de munte de 75 mm și un divizion de obuziere de munte de 100 mm.

La nivel de batalion, vânătorii de munte aveau structura batalionului de infanterie, organizat după sistemul ternar: trei companii, a trei plutoane, cu câte trei grupe. În cadrul batalionului exista, de asemenea, o companie de armament greu, compusă din trei plutoane de mitraliere dotate cu 12 mitraliere „Schwarzlose” sau „Z.B.”, un pluton de aruncătoare „Brandt” de 81,4 mm. În plus, la fiecare pluton de vânători de munte exista un aruncător „Stokes Brandt” de 60 mm și câte o pușcă mitralieră „Z.B.” de fiecare grupă.

Asemenea cavaleriei, trupele de munte se deosebeau de infanteria propriu-zisă prin pregătirea lor specială, profesionalismul lor ridicat și dezvoltarea inițiativei de comandă la nivel batalionar, ceea ce le conferea un plus de potențial ofensiv în operațiile de mișcare sau în teren accidentat.

La declanșarea atacului împotriva Uniunii

Sovietice, Corpul de Munte, compus din brigăzile 1, 2 și 4 mixte de munte, a acționat în cadrul Armatei 3 române, pentru eliberarea Bucovinei de nord. În general, toate unitățile de vânători de munte s-au distins în luptele din Crimeea, Caucaz, pentru apărarea Moldovei, pentru eliberarea teritoriului național, Ungariei și Cehoslovaciei, până la 12 mai 1945, acoperindu-se de glorie nepieritoare.

Cum am devenit vânător de munte, eu, un om de la câmpie?!

La începutul verii anului 1944, eram elev-sergent la Școala de Ofițeri Rezervă nr. 6 Galați. Am fost chemat la cancelaria școlii, unde mi s-a propus să-mi aleg unitatea la care să fiu repartizat după absolvirea celor doi ani de cursuri. Aveam de ales între 3 unități. Una era Batalionul 11 Vânători de munte Beiuș, Divizia 3 Munte. Fără să stau pe gânduri, am optat pentru acest batalion, în cadrul căruia am luptat, începând cu data de 18 aprilie 1944, până pe data de 12 mai 1945, cu câteva întreruperi (spitalizare, concediu medical etc.).

După 23 august 1944, trupele de munte au participat la luptele pentru eliberarea teritoriului național și apărarea frontierelor împotriva atacurilor trupelor germane și maghiare, până la

victoria finală din 9 mai 1945.

Îmi amintesc cu plăcere de faptul că, în fiecare dimineață, când ostașii Batalionului 11 Vânători de Munte Beiuș mergeau la câmpul de instrucție, eram conduși, până la ieșirea din cazarmă, de fanfara unității, care cânta „**Marșul vânătorilor de munte**”, pe care nu l-am uitat nici astăzi, după cum urmează:

*Suntem vânători de munte
Noi urcăm pe-nalte stânci
Moartea nu ne înfioară
Nici prăpăstiile adânci.
Dumnezeu e mai aproape
Și-l simțim la orice pas,
În tumult spumos de ape,
Ducem trai de bravi ostași.
Și noi, la război,
Vom fi mari eroi.*

Refren:

*Vom lupta până la moarte
S-apărăm acest pământ,
Chiar și sufletele noastre
De-ar intra într-un mormânt.*

Memorii de război (II)

Lt. colonel (r) Neculai RESMERIȚĂ Colonel (r) Voicu ȘICHET

După prezentarea la unitate, a venit un ordin conform căruia sergenții și caporalii care doresc să facă o școală militară de subofițeri (activi 2 ani sau de rezervă 1 an), pot să-și facă dosar, cu angajamentul că vor servi în armată 10 ani. Astfel că, la 15 septembrie, eroul acestor rânduri, a plecat la Făgăraș, alături de alți câțiva colegi. Dar speranța lor că vor amâna cât mai mult plecarea pe front a fost spulberată după terminarea primului an de școală, în iunie 1942, deoarece regimentul din care făceau parte se formase cu recruți instruiți din primăvară și concentrați, însă nu aveau ofițeri și subofițeri suficienți. Ca urmare, au fost aduși cei de la școală, fiind încadrați ca încheietori de plutoane (cum a fost veteranul nostru la plutonul de pioneri) sau chiar comandanți ai acestora, astfel că, pe 18 septembrie 1942, tot regimentul, echipat de război, s-a îmbarcat într-un tren de marfă în gara Bârlad, cu destinația Cotul Donului.

La Dnipropetrovsk au debarcat deoarece nu mai era cale ferată, pornind în marș către Stalinco, unde era un mare centru minier de cărbune, dar și „un drum asfaltat de curând, când puneai piciorul credeai că-ți rămâne bocancul în asfalt. Și chiar a rămas la mulți. Am mers vreo două zile așa, dar ne îneca praful de cărbune de la minele din apropiere”.

Apoi, în dimineața zilei de 26 octombrie 1942, pregătiți fiind pentru a porni în marș mai departe către Cotul Donului, tot regimentul a fost îmbarcat „într-o coloană de mașini Paga nou-nouțe, echipe cu bănci speciale pentru transport trupe... Mână și mână mereu, cam vreo trei ore. Ne coborâm și dăm drumul către front, la Cotul Donului. Intrăm pe o râpă și așteptăm așa. Un proiectil cade între mine și comandantul de pluton, sublocotenentul Postolache Ioan, dar avem noroc... Deodată: „Marș”! S-a dat ordin de atac

pe viață și pe moarte. Ca să-i scoatem pe ruși din cazemate am folosit aruncătoare de flăcări. I-am trimis în spate și am înaintat până am ajuns pe vechile poziții de unde fuseseră respinși ai noștri, intrând în adăposturile făcute de ei. Aici, agentul plutonului mi-a comunicat că sublocotenentul Postolache a murit în luptă, însă a transmis ordinul de a continua înaintarea către Cotul Donului, unde noi eram ajunși deja.”

Seara, la adăpostul întunericului, plutonul s-a putut organiza mai bine pe poziții, **sergentul Resmeriță Neculai** fiind numit la comanda subunității de către comandantul companiei, căpitanul Isofte Teodor, cu ordinul „să nu treacă pe acolo un picior de rus!”

Găsind o mitralieră Z.B. românească în poziție de tragere, cu câteva lăzi și benzi pline de cartușe, a instruit un caporal cum trebuie folosită, indicându-i și direcția din care era cel mai probabil să atace inamicul. De asemenea, cele trei puști mitralieră din dotarea plutonului le-a orientat în aceeași direcție. „Numai în dimineața ce a urmat nu am fost atacați de ruși, după care, în zori, cam vreo 30 de soldați inamici ne-au atacat, crezând că ne iau prin surprindere și o să ne predăm. Au atacat tocmai prin punctele unde le spusese caporalului și trăgătorilor cu puștile mitralieră. Din cei care au atacat tocmai pe râpa unde era instalată mitraliera, vreo 5 - 6, printre care doi ofițeri, au rămas acolo morți, restul au căzut pe firul apei, doar vreo 3 - 5 dacă au scăpat teferi. S-au dus soldații mei seara și i-au controlat, le-au luat ceasurile, armamentul, cartușele, țigările și baloanele (impermeabile n.n.), pe care le foloseau la ținut foc în adăpost, un fel de torțe care ardeau fără să facă fum, aprinzându-și țigările de la ele, că afară nu puteai ieși ziua că te ocheau imediat. Aveau foarte buni lunetiști.”

Cât au stat acolo au fost atacați în fiecare seară și dimineață, dar nu au reușit să-i disloce de pe poziții, cu toate că peste zi erau bombardati cu branduri și tunuri anticar, care, dat fiind că erau pe o creastă de deal, nu-și atingeau ținta.

Seara, comandantul campaniei mergea printre mese și stătea de vorbă cu ostașii, îmbărbătându-i. Cu un astfel de prilej, l-a anunțat pe eroul nostru că a fost propus pentru a fi decorat cu „**Virtutea militară**”, însă nu a apucat să o primească, deoarece „pe 14 noiembrie, la orele 10:30-11:00 seara, am fost rănit grav, cu șapte schije de grenadă în picioare. Au încercat „prietenii” să ne facă surpriză noaptea și au aruncat de la distanță cu aruncătoare de grenadă defensivă”. Agentul său a chemat un soldat și l-au

dus, nu-și mai amintește cum, la postul de comandă al campaniei, unde căpitanul Isofte a început să plângă, dar și-a revenit repede, alergând la pluton să numească pe altcineva la comandă.

A fost dus cu targa la postul de prim ajutor, unde a fost bandajat, după care a fost transportat cu căruța la ambulanța Diviziei 15 din care făcea parte unitatea sa, în fapt într-o școală de paie, unde mai erau vreo 20 de răniți, încălzirea făcându-se cu un butoi de carburanți în care ardeau cărbuni, însă

tot frig era. În zori, o parte din răniți a fost îmbarcată în mașini sanitare și transportați la un spital de campanie, unde au fost băgați direct la deparazitare, fiind plini de păduchi. Aici a fost operat, fiindu-i scoase trei schije, însă nu a avut parte de multă liniște și odihnă, deoarece a doua zi au fost zoriți să se echipeze, după care au fost duși în grabă la gară și îmbarcați într-un tren mărfar, transformat ad-hoc într-unul sanitar. Frontul de la Cotul Donului se rupsesse și trupele române și germane începeau să se retragă. Cu acest tren, încălzit tot cu butoaie de carburanți, răniții stând pe paie sau rumeguș, dar având o bucătărie deservită de nemțoaice, **sergentul Resmeriță Neculai** ajunge la Tiraspol, unde, după o nouă deparazitare, îi mai sunt scoase încă două schije din picioare. După patru zile este trimis la spitalul Sfântul Spiridon din Iași, iar de acolo la Bârlad. De Crăciun a primit liber vreo zece zile, apoi un concediu medical de 20 de zile, perioade pe care și le-a petrecut în localitatea natală, bucurându-se că se află între ai săi de sărbători. După ce s-a prezentat la unitate a fost trimis din nou la Școala militară din Făgăraș, unde a stat până pe 15 iunie 1943, cursurile fiind axate în principal pe teme de

luptă și program administrativ.

Au fost avansați la gradul de sergent major și trimiși la unitățile de la care proveneau. „Din cei patru câți am fost trimiși de la unitatea mea, numai eu am scăpat de pe front, pe ceilalți colegi cu care am urmat cursurile școlii nu i-am mai văzut niciodată, au rămas în concentrările de la Cotul Donului. Unul era din comună cu mine.”

La unitatea din Bârlad au început să sosească noi ostași, recruți și concentrați, proaspeții absolvenți ai școlii de la Făgăraș ocupându-se de ultimii, reîmprospătându-le cunoștințele militare de război și efectuând câte un exercițiu la câmpul de instrucție.

În luna septembrie, regimentul era din nou pregătit cu efective de război, astfel că prin 20 septembrie 1943 a fost îmbarcat iar în tren la Bârlad, cu direcția Oceacov, pe litoralul Mării Negre, aproape de Burg.

Pe 5 decembrie 1943, plutonul pioneri primește ordin de la Regiment să se deplaseze pe peninsula Kinburn, unde era plecat Batalionul 1 al Regimentului 12. Misiunea consta în a opri, prin plasarea de mine, înaintarea rușilor, deoarece exista riscul ca aceștia să ocupe toată peninsula care constituia un punct strategic important în zona de conflict.

Dat fiind că minele se aflau la comanda batalionului, la fel ca și schița cu locațiile de amplasare, plutonul, condus de sublocotenentul Miclăuș Nicolae a plecat în căutarea acestuia. La un moment dat, plutonul a rămas pe loc, în așteptare lângă o cotă, continuând deplasarea doar comandantul și agentul său. „Aștept cu plutonul, aștept, dar domnul Slt. Miclăuș nu mai vine și nici agentul cu care plecase. Trimit un caporal să urce pe cotă și să vadă dacă totuși nu se vede ceva. Vine caporalul într-o fugă jos de pe cotă și strigă: **Vin rușii! Vin rușii!** Nu a lipsit mult să fim încercuiți de ruși.

Vedem niște mitralieri care ne făceau semne să mergem către ei ca să poată deschide focul asupra rușilor, deoarece noi nu aveam câmp de tragere din cauza cotei care avea 50-60 m înălțime. Am reușit să ne retragem în spatele mitralierelor. I-au lăsat pe ruși până s-au apropiat de ei și când au început să tragă mitralierii, i-au făcut grămadă. Aveau în ce trage, cred că erau vreo 500 - 600 de ruși. Începuseră să apară pe cotă. Mi-am dat seama că Slt. Miclăuș Nicolae a fost prins cu tot Batalionul 1 al nostru.

Stând acolo, în spatele mitralierelor, au venit două avioane rusești și au început să ne mitralieze de am crezut că era iadul pe noi. Între

timp, apar patru avioane de-ale noastre, doborând imediat unul rusec. Apoi au început, să-i mitralieze pe ruși, apoi să lanseze grenade, dându-și seama că pot să-i lovească și pe ai noștri cu mitraliatul.”

Seara, au fost înlocuiți cu soldați de la Regimentul 24 Infanterie Vaslui, sergentul major Resmeriță Neculai și ortacii săi întorcându-se la Oceacov. Din păcate, a doua zi în zori, a fost capturat și Batalionul 24 Infanterie Vaslui.

Eroul nostru, a mai stat la Oceacov vreo două zile, apoi, după o săptămână, au ajuns cu postul de comandă al Regimentului mai departe de litoralul Burgului, în satul Nicolaevca, unde au stat toată iarna, perioadă în care ostașii au fost folosiți și la montarea unor filme cu scene de luptă.

În primăvară, mai întâi nemții, apoi românii, au început retragerea din fața sovieticilor. Pentru a le încetini înaintarea acestora, comandantul companiei, căpitanul Dinu Ioan, i-a ordonat lui **Neculai Resmeriță**, care era din nou comandant de pluton, să numească un sergent din cei mai buni, care, împreună cu alți doi ostași, au format o echipă în urma regimentului, având misiunea de a distruge podurile de pe șosea. În acest scop au fost înzestrați cu o motocicletă cu ataș și diferite materiale explozibile necesare. „*Ne-am retras vreo trei zile și trei nopți până am trecut Nistrul în Basarabia, exact prin locul pe unde am mers în anul 1941 către Odessa. Ne-am plasat pe poziție aproape de Nistru, unde am stat până la zisul armistițiului cu rușii.*

În perioada cât am stat acolo, într-o bună dimineată, pe întuneric, ne atacă rușii. Au trecut Nistrul noaptea și în zorii zilei ne-au atacat. Am sărit ca arși toți de la postul de comandă al Regimentului. Am reușit să-i prindem pe toți atacatorii, care nu erau, totuși, decât vreo zece (o grupă). Atunci am fost decorat de Comandantul Regimentului.”

În urma unor ordine și reorganizări ale Regimentului, eroul nostru este numit responsabil cu administrația Companiei, sperând să nu mai ajungă în focul luptelor, mai ales că era și o perioadă de acalmie în zona respectivă a frontului. Mai mult, la începutul lunii august, comandantul Companiei a plecat în concediu, urmând ca la revenire să plece și Resmeriță. „*Dar nu s-a mai potrivit planificarea noastră, că vine 23 august 1944 cu faimosul armistițiu (nenorocirea noastră).”*

Cum a trecut veteranul nostru peste acest episod și ce a urmat după, o să aflăm în numerele viitoare ale revistei noastre.

Antonescu - pro și contra (VII)

Prof. Ioan CIARNĂU

Devenit celebru, ordinul generalului Ion Antonescu „**Ostași, vă ordon treceți Prutul...**” devine semnalul de începere a operațiunilor militare pentru recucerirea Basarabiei, străvechi teritoriu românesc, răpit de trupele sovietice la începuturile celui de al doilea război mondial.

Ofensiva Armatei Române, începută în dimineața zilei de 22 iunie 1941, orele 4 dimineața, se pare că nu a constituit o surpriză pentru ruși, deoarece imediat pe malul opus și în unele sectoare, chiar la malul apei, inamicul a deschis un foc viu și eficace, desigur, pentru a împiedica pătrunderea trupelor române pe teritoriul Basarabiei. A trebuit mult efort, multă vitejie, soldate cu multe pierderi de vieți omenești, de ambele părți, pentru ca să poată fi lărgite capetele de pod și să faciliteze mișcarea de înaintare. Spre deosebire de restul frontului german, care continua înaintarea în mod vertiginos și spectaculos, în Basarabia și în Bucovina au fost duse lupte dârze pentru cucerirea fiecărei palme de pământ, pentru cucerirea fiecărei linii inamice, care erau avantajate de pădurile și cutele largi de teren succesive pe direcția de înaintare. O luptă crâncenă, purtată de trupele române pentru redobândirea pământului lor, a făcut să curgă mult sânge și multe vieți au fost aduse ca preț al statuării veșnice a drepturilor românești pe aceste meleaguri. Astfel că, recucerirea Basarabiei și Bucovinei s-a făcut prin încheștări pe viață și pe moarte între acei care își apărau pământul și cotropitori, ca în vremea marelui voievod Ștefan cel Mare. În acest fel, ostașii români s-au dovedit a fi vrednici urmași ai marelui voievod.

Duminică, 22 iunie 1941, a fost o zi extrem de sângeroasă, care a scris prima filă din jurnalul de război al României pe frontul de est. Drept mulțumire Celui de Sus, în aceea zi, la orele 10 dimineața, Generalul, împreună cu suita sa, au asistat la serviciul religios de la Biserica Sf. Nicolae din Piatra Neamț, ctitorie a

lui Ștefan cel Mare. La sfârșitul serviciului, Generalul a cerut să fie lăsat singur cu preotul... Era actul de închinăciune, tradiție de evlavie voievodală, pentru Neam, pentru izbândă, pentru sufletele celor ce în minutele acelea își vărsau sângele pe câmpul de luptă, înroșind apele Prutului și iarba de pe malurile sale.

Încă din ziua următoare, pentru trenul *Patria* n-au mai existat momente de odihnă de noapte, el mergând din stație în stație, pe ruta Botoșani, Iași, Vaslui. Neobosit, liniștit și încrezător, generalul Ion Antonescu, însoțit de Șeful Statului Major și de câțiva ofițeri din suită, adesea pornea în goana automobilului pe meleagurile basarabene, prin pădurile bucovinene de curând dezrobite și pe care fumul luptelor încă le mai acopereau, la comandamente de mari și mici unități, în linia I-a, la servicii, la bateriile de artilerie în poziție, la observatoarele înaintate, la treceri peste cursuri de ape, înfruntând peste tot pericolul glonțului, al atentatului, oboseala și adesea foamea și setea. Toate acestea le făcea pentru a stimula și corecta greșeli, pentru a instaura omenia, la care ținea în mod deosebit. El repeta cu fiecare ocazie: „*Noi nu suntem hoarde năvălitoare. Suntem armata dreptului și a dreptății, a ordinei, a cinstei, a omeniei. Să fie împușcați toți cei care sunt prinși asupra actelor de vandalism... Ordine, ordine, ordine*”.

Generalul era greu de urmărit în teren. „*Aci îl găseai la est de Ungheni, la o unitate de linia I-a germană, aflată în luptă pentru reducerea unei rezistențe inamice pe o pantă de deal. Aci îl vezi adăpostit la numai un kilometru distanță de linia de luptă, înapoia unor arbuști, asistând la atacul avioanelor **Stukas** în picaj, asupra unor cuiburi de mitralieră. Iată-l la Nisiporeni, la Divizia 35 infanterie, care înainta cu greu în regiunea de sud a masivului Cornești, angajată spre localitatea Călărași într-o luptă de avangardă. Comandantul avangărzii, maiorul Cambrea, viitorul general, găsit că nu impulsionează suficient batalionul,*

aflându-se cu postul de comandă prea înapoi, este trimis la companiile din linia întâia, cu instrucțiuni precise la teren, cum să înainteze spre a se feri de ambuscade. Maiorul adjutant Marin Alexandrescu primește ordin să asiste la desfășurarea luptei avangărzii și să raporteze. Iată-l pe general la Rădăuțiul bucovinean, urmărind îndeaproape înaintarea diviziei de grăniceri în lupta din localitate, sfidând șuieratul gloanțelor de mitralieră care nu știa din ce direcție vin; iată-l la Bălți, orașul în ruine fumegânde, cimitir patronat de ciori funeste, ars în retragere de inamic; iată-l în fața Chișinăului, atât de profund moldovenesc, asistând încremenit și revoltat la incendiul ce cuprinsese marea catedrală ortodoxă. De departe, spre orizont, se vedeau distinct coloanele motorizate române, pătrunzând în suburbiile orașului cuprins de flăcări. Iată-l la Nistru” (Descrierea aparține colonelului G. Magherescu, șeful Cabineului Militar a lui Antonescu, într-un interviu acordat istoricului Iosif Constantin Drăgan în lucrarea „Antonescu mareșal al României și războaiele de reîntregire”).

După cât se poate observa, chiar și numai din relatarea de mai sus, atacurile armate pentru eliberarea Basarabiei și Bucovinei au fost conduse de generalul Ion Antonescu, zi de zi, minut cu minut. Era o luptă voită, impusă cu dârzenie de imperativele naționale ale căror exponent era, iar eroismul soldaților era pe măsură. În atare condiții, rezultatul acțiunilor militare era cel scontat. Astfel că, în mai puțin de trei luni, în urma unor bătălii zilnice, trupele române atingeau vechea frontieră de pe Nistru și Ceremuș. Obiectivul final al războiului României fusese atins. Ordinul către armată din 21-22 iunie îndemna pe soldați astfel: **„Să luptați pentru dezrobirea fraților noștri, a Basarabiei și Bucovinei, pentru cinstirea bisericilor, a vieții și căminelor batjocorite de cotropitori”**.

Atingând cu piciorul malul drept al Nistrului, generalul Ion Antonescu, privind singur și în liniște apele domoale ale acestuia a avut o scurtă cugetare: *„Să termin odată războiul, să încep să fac ordine în Țară și să pun pe toată lumea la lucru”*. Era cât se poate de clar că odată țelul național fiind atins, el nu dorea să continue acțiunile militare ale Armatei Române

pe mai departe. Cuvintele sale erau spuse mereu celor din preajma sa. De aceea, nu s-a mirat nimeni când, a doua zi de la atingerea vechilor frontiere de la Est, Generalul a dat ordin de demobilizare și înapoiere în Țară a primului eșalon de forțe, alcătuit din două divizii de infanterie. Mai mult, el se deplasează în după amiaza acelei zile la posturile de comandă a celor două mari unități, pentru a controla personal felul în care se executau deplasările.

Acest act militar, consemnat în scriptele vremii, atestă în mod indubitabil concepția conducerii de stat și militare a României, că pentru armata noastră războiul luase sfârșit.

Conjunctura politică și militară din cadrul alianței germane, răsfrântă și asupra României, face ca țara noastră să nu se poată bucura de o pace deplină, deoarece obligațiile asumate la începerea războiului au dat un alt curs evenimentelor. Ele trebuiau coroborate cu întreaga desfășurare a frontului german. De aceea, vom face o scurtă incursiune pe întregul ansamblu al operațiunilor militare din Est. Ne permitem chiar și unele observații. Astfel:

Dacă în prima fază a războiului din est, cel antisovietic, operațiunile s-au dezvoltat vertiginos, în așa fel încât doar în două luni de zile, iunie și iulie, trupele germane au reușit să străpungă frontul rusesc și să înainteze pe teritoriul acestei țări pe o adâncime de 700 de kilometri, ajungând până la porțile Moscovei (la 20 km), Armata Română, în același interval de timp, abia a ajuns până la Nistru. Diferența poate fi explicată astfel: În timp ce armata română ducea lupte crâncene în fiecare zi, întâmpinând o rezistență dârză, trupele germane călcau în înaintare zeci de kilometri zilnic, atingând obiectivele cele mai înaintate. Germanii încercuiesc și capturează la Bialistok importante trupe inamice, iar la Minsk, unde ajung după 6 zile de la începutul ofensivei, încercuiesc 11 divizii sovietice. Germanii ajung la Berezina, fără ca sovieticii să poată opune rezistență organizată. În sectorul de sud al frontului, de asemenea, s-au produs înaintări spectaculoase. La 9 iulie cade Jitomirul. Acum, forțele germane se apropie de Kiev, amenințând să încercuiească grosul forțelor sovietice ucrainene, care apăruseră pe flancul drept al grupului de centru german.

Raporturile româno-cehoslovace și sprijinul acordat de sătmăreni refugiaților slovaci în anul 1938

Prof. Marius HORȘIA

Încălcând parte din același imperiu, până în 1918, românii¹ și slovacii au avut aceleași deziderate. Discursul politic al celor ce reprezentau cele două națiuni erau foarte asemănătoare. Proiectul autodeterminării naționale, bazat pe celebrul „self-determination” enunțat de Woodrow Wilson, a însuflețit cele două națiuni considerate „neistorice” de către Budapesta². Pe teritoriul fostului comitat Satu Mare se aflau, conform recensământului din 1880, 1068 de etnici slovaci,³ iar între liderii lor și cei ai românilor din Satu Mare exista o mai veche colaborare.

Anul 1918 a însemnat constituirea României Mari dar și apariția Cehoslovaciei, la 30 octombrie 1918. În noul context, România avea granița comună cu Cehoslovacia, iar județul Satu Mare se învecina cu un județ din statul respectiv.

Cele două țări aveau interese comune: apărarea granițelor, menținerea păcii, lupta împotriva revizionismului. O primă acțiune militară comună are loc în 1919, atunci când cele două armate contribuiau la înfrângerea revoluției bolșevice din Ungaria.

La 22 aprilie 1921, se semna la București „Convenția de alianță defensivă între Regatul României și Republica Cehoslovacă”. Semnată de miniștri de externe ale celor două state: Take Ionescu și Ferdinand Veverka, convenția se încadra în seria tratatelor încheiate de statele apărute pe harta Europei după 1918, tratate ce aveau ca scop să ofere un plus de garanție noului lor statut teritorial. În articolul întâi al acestei convenții se preciza că: „În cazul unui atac, neprovocat, din partea Ungariei contra uneia din Înaltele părți contractante, cealaltă parte se obligă să vină în ajutorul celei atacate în chipul hotărât prin învoiala prevăzută la articolul 2 al prezentei convenții”⁴.

Respectiva convenție, alături de cele încheiate între România și Regatul Sârbilor, Croaților și Slovenilor și între Republica Cehoslovacă și Regatul Sârbilor, Croaților și Slovenilor, va sta la baza alianței defensive intitulată „Mica Înțelegere”. Pactul de organizare

al acestei alianțe s-a semnat la Geneva, la 16 februarie 1923⁵. La articolul 1 se stipula că „Un consiliu permanent al statelor Micii Înțelegeri, compus din miniștrii afacerilor străine ale celor trei țări este constituit ca organ director al politicii comune a grupului celor trei state”⁶. „Mica Înțelegere” a avut un rol important în menținerea statu-quo-ului postbelic, la menținerea păcii, descurajând până în 1938, tendințele revanșarde și revizioniste ale statelor ce nu acceptau sistemul de la Versailles și contestau Trianonul. Nicolae Titulescu, ministru al afacerilor străine al României și omologul său cehoslovac Jean Masaryk, au avut o poziție comună și la semnarea „Convenției de definire a agresiunii” de la Londra, din data de 4 iulie 1933⁷. Din nefericire, politica conciliatoare a Franței și Marii Britanii față de Germania nazistă a făcut ca asupra Cehoslovaciei să planeze pericolul dezmembrării: „Criza Sudetului”⁸, acordul de la Munchen din 30 septembrie și cel de la Viena din 2 noiembrie 1938 au dus practic la dispariția Cehoslovaciei.

Deoarece România nu putea interveni militar în sprijinul statului Cehoslovac, a căutat să acorde toate facilitățile refugiaților săi ce treceau frontiera. La 2 noiembrie 1938, Radio Praga difuza un comunicat prin care mulțumea poporului Român și „nobilului ei Rege” pentru sprijinul acordat refugiaților. Comunicatul se încheia cu cuvintele: „Numai la nevoie se cunosc prietenii adevărați: Cehoslovacii nu vor uita niciodată dovezile de cinste și credință pe care i le-au dat poporul român”⁹. În martie 1938 ajungea la Satu Mare primul convoi de refugiați din Ungaria Subcarpatică, venind de la Seini. Refugiații erau aduși în camioane militare și urmau să fie duși la gară pentru a fi imbarcați în trenuri pentru o altă destinație. Ei au fost primiți de d-na inginer Hortensia Zaharia, vicepreședinta Societății „Crucea Roșie” din Satu Mare. Refugiaților li s-au împărțit haine și alimente.¹⁰ „Crucea Roșie” a donat bunuri în valoare de 8.000 lei, iar directorul fabricii „Dac” Vasile Molnar a dat la 100 de copii, 50 litri de lapte¹¹.

În gara din Satu Mare au sosit și două

trenuri cu refugiați: unul la orele 19, al doilea la ora 1. La acea oră târzie erau prezenți în gară medicii Valer Bota, Leon Domide și Ioan Bârzu, care au acordat asistență celor bolnavi.¹² Situația refugiaților era descrisă în ziarul „Universul”, ce apărea la București în data de 22 martie 1938, în felul următor: „Refugiații, în majoritate funcționari cu soții și copii, sunt într-o mizerie de nedescris. Cu toții sunt lihniți de foame. Femeile abia se mai pot ține pe picioare.”¹³ Românii sătmăreni, cei ce-i ajutau atunci pe refugiații slovaci, bănuiau oare că și ei vor fi obligați să aleagă calea pribegiei, doi ani mai târziu?! România a mai avut șansa să ajute Cehoslovacia în

1945, contribuind decisiv la eliberarea ei. La Zvolen și Lucenek se află monumente ridicate în cinstea soldaților români. Între cei peste 66.000 de soldați români căzuți în luptele pentru eliberarea Cehoslovaciei se aflau și sătmăreni.

Prin atitudinea avută față de refugiații slovaci în anul 1938, sătmărenii au dat dovadă că sunt cu adevărat europeni. Reușeam și să ne revanșăm pentru sprijinul pe care unii intelectuali slovaci vezi cazul Martin Culen¹⁴ le-au dat luptei de emancipare a românilor sătmăreni în secolul al XIX-lea.

Nota redacției: Momentul eroilor români de la Zvolen se poate vedea pe coperta 4 a revistei.

Note

1. Este vorba de românii din Transilvania și Ungaria.
2. Valet Moga; Sorin Arhire. „Problema Transilvaniei în discursul politic de la sfârșitul primului război mondial” Cluj Napoca, 2009 p.9.
3. Ștefan Manciu, „Granița de vest”, Ed Gutinul Baia Mare, 1994, p 126.
4. „Monitorul oficial”, numărul 53 din 11 iunie 1921
5. Ioan Scurtul; Gheorghe Z. Ionescu, Eufrosina Popescu. „Istoria României între anii 1918-1944. Culegere de documente” E.D.P, 1982, p 381.
6. Nicolae Titulescu „Documente Diplomatice”, Ed politică, Buc., 1967, p 474-476
7. Ibidem p 512
8. „Criza Sudetului” a fost declanșată de coloana a cincea germană și urmarea ruperea acelei regiuni din Cehoslovacia. Prin acordul de la Munchen acesta pierdea o suprafață de 30.000 kilometri pătrați, cu o populație de peste 3 milioane de locuitori
9. „Timpul” din 4 noiembrie 1938
10. „Universul” din 23 martie 1939.
11. Ibidem
12. Ibidem
13. Ibidem
14. Martin Culen (1823-1894) - distins matematician slovac ce a sprijinit în calitate de director al Liceului catolic regal din Satu Mare, înființarea primei catedre de limba română din comitatul Satu Mare. Titularul acelei catedre a fost Protopopul Petru Bran.

Măicuță cu cinci feciori

*Măicuță cu cinci feciori,
Griji-ți bine de nurori,
Căci feciorul cel mai mare
E-n spital la Satu Mare;
Feciorul cel mijlociu
E-n spital la Târgu-Jiu;
De fecioru cel mai mic,
De-ala nu se ști' nimic.
De vrei mândră să mă cați
Printre munți, printre Carpați,
C-acolo suntem băgați
Milioane de soldați.*

*Unde-i vedea-un mormânt nou
Să știi, mândră, că-i al meu;
Mormânt nou cu cruce neagră,
Acolo-s eu, mândră dragă;
De-acolo mă scoate-afară
Și mă-ngroapă mai în țară,
Și mă-ngroapă mai în jos,
Unde-i locu mai frumos;
Pe mormânt să-mi pui o floare,
O floare mirositoare,
Cine-a mirosi din ea
Să moară din jalea mea!*

Teodor Mureșan, un dascăl-patriot

Drd. Viorel CÂMPEAN

Unul dintre merituozii dascăli ai satelor noastre, cu rol determinant în realizarea idealului național este Teodor Mureșan. Desigur, ar fi fost mai potrivită omagierea sa în anul trecut, când s-au împlinit 130 de ani de la naștere și 90 de ani de la trecerea sa în nemurire. Credem însă că evocarea noastră este și acum binevenită, constituind poate un început pentru omagierea de care sperăm să aibă parte la centenarul morții această personalitate a părților tășnădene.

Teodor Mureșan s-a născut în 12 martie 1881 la Dobric (localitate aparținătoare astăzi județului Bistrița-Năsăud), într-o familie ortodoxă, a lui Eftimie Mureșanu și a Tațianeii Boț, țărani cu stare mijlocie. A făcut școala primară la Lăpuș, între 1888-1894. Cursul gimnazial l-a urmat la instituția școlară grănicerească din Năsăud între 1894-1898¹. S-a pregătit apoi pentru meseria de dascăl la preparandia de stat din Deva între 1898-1902, în 1903 dobândind diploma de capacitate, în aceeași localitate.

În toamna anului 1903, Consistoriul bisericii ortodoxe din Sibiu, prin decretul Nr. 9815 din 18 Septembrie, l-a numit învățător în comuna Rogoz, (în părțile Someșului, aproape deci de locurile natale). În anul școlar următor a funcționat câteva luni în Gârboul Dejului, iar restul anului în Chiuești.

În toamna anului 1905 ajunge învățător la Eriu-Sâncraii. Abia aici *“fiul unei națiuni oprimate, Teodor Mureșanu a putut mai bine să stea de vorbă cu sine și să-și fixeze mărețul ideal pentru care a luptat în tot cursul vieții sale. În Sâncraiu a văzut el pentru prima dată o mână de Români sistematic persecutați și excluși de la orice libertate de avere sau cultură. Aici în Sâncraiu a auzit el, din gura unor oameni bătrâni, că printre anii 1875-1878, un preot tânăr, cu numele Dr. Vasile Lucaciu s-a muncit, s-a zvârcolit de a făcut în trei ani ce nici ei nu credeau: loc de biserică și școală în mijlocul satului, notar român și mai presus de toate le-a ridicat sufletul spre înălțimea unui ideal, a cărui realizarea o întrevădeau și ei uneori. Atunci a înțeles T. Mureșanu ascensiunea vertiginoasă a clientului închisorilor din Satu-Mare, Dobrișin și Seghedin, a părintelui Vasile, a «Leului dela Sisești»”*². Sunt cuvintele unui alt dascăl de primă mână din părțile noastre, Ioan Ardeleanu-Senior, care a militat mult pentru scoaterea din uitare a lui Teodor Mureșan, articolul din care am citat fiind elocvent pentru afirmația noastră.

După ce s-a căsătorit cu Elena Lobonțiu (n. 1882-m. 1910), fiica pr. Patriciu Lobonțiu, din toamna lui 1906 Teodor Mureșan a obținut postul de cantor-învățător la Blaja. Faptul că el, ortodox, s-a căsătorit cu o fiică de preot greco-catolic, spune multe despre relațiile de atunci dintre membrii de frunte ai celor două Biserici Românești. Vom zăbovi acum asupra personalității părintelui Patriciu Lobonțiu (1847, Giurtelecu Șimleului - 1923, Silvaș). Provenea dintr-o familie preotească greco-catolică, fiind fiul vice-arhidiaconului Ioan Lobonțiu, multă vreme slujitor la Giurtelecu Șimleului. A urmat Seminarul teologic la Gherla. S-a căsătorit cu Maria Baști, fiica pr. Vasile Baști. Hirotonit în 1871, și-a început sacerdoțiul prin asigurarea câteva luni a interimatului la Mecentiu. A slujit după aceea, din mai 1872 până în 1875 la Sudurău. Și-a legat apoi destinul de parohia Silvaș și filiile Moara Banffii și Cean, unde a slujit multă vreme, din aprilie 1875 până la trecerea la cele veșnice. A reușit performanța de a ridica în toate aceste trei sate românești lăcașuri de cult noi, de zid. Astfel, în 1882 s-a terminat la Moara Banffii biserica cu hramul „Sf. Arhangheli Mihail și Gavril”. În 1906 a fost renovată. În 1891, în cealaltă filie, Cean, s-a terminat construcția bisericii de zid cu același hram. În sfârșit, la 1905 a fost terminată construcția noii biserici de cărămidă din Silvaș, cea veche, din lemn, foarte veche și renovată în 1740, nemaiputându-se folosi. Are hram aidoma bisericilor din cele două filii. În timpul păstoririi la Silvaș, în familia Lobonțiu s-au născut copiii: Iuliana Ana (1876, căsătorită cu pr. Domițian Cupșa), Vasile (1878-m. 1880), viitorul preot și om politic Ioan Lobonțiu (născut în 1880), Elena (căsătorită cu inv. Teodor Mureșan) și Victoria (1883, căsătorită cu pr. Paul Nodiș). Patriciu Lobonțiu s-a distins ca unul dintre membrii de frunte ai despărțământului Tășnad al „Astrei”, activând încă din 1874. Între 12-14 mai 1884 a participat la Conferința națională a P.N.R. de la Sibiu, ca delegat al Cercului electoral Tășnad³. Repausat în 1923, a fost înmormântat la Silvaș.

Din portretul socrului său, înțelegem că, prin căsătorie, Teodor Mureșan a intrat într-o familie de intelectuali români cu atitudine militant națională. S-a preocupat de istoria locurilor în care își desfășura activitatea, colaborarea lui la „Gazeta de Duminică”, publicație șimleuană, materializându-se prin prezentarea într-un articol a unei liste cu parohii din Blaja. Vreme de 12 ani s-a

constituit în adevăratul conducător și luminător al sătenilor din Blaja, căutând să le îmbunătățească starea. Prin demersurile sale, blăjenii au câștigat vreo 200 de iugăre de pământ. Căsătoria cu Elena Lobonțiu a durat puțin, soția sa decedând la o vârstă destul de fragedă, în 1910, răpită de tuberculoză. Își doarme somnul de veci în cimitirul din Silvaș, localitate unde de altfel a și văzut lumina zilei.

Teodor Mureșan a fost unul dintre membrii cei mai activi ai „Astrei”, numărându-se printre puțin numeroșii membri pe viață din părțile noastre. A devenit membru pe viață în anul 1912, când a subscris suma de 200 de coroane, o sumă destul de consistentă în acea vreme⁴. În 1911, când în Blaj se sărbătorea jubileul de 50 ani al “Asociațiunii”,

Teodor Mureșanu a fost prezent. Mai mult decât atât, ne-au rămas și impresii ale acestuia de la mărețul jubileu. Astfel, Ioan Ardeleanu-Senior scrie că: *“Aurel Vlaicu, cu măiastra sa pasăre, execută câteva minunate sboruri pe deasupra Câmpului Libertății. Aceste sboruri îl impresionează până la extaz. La aterizare Teodor Mureșanu nu se mai poate stăpâni; se repede la avion și îmbrățișează cu efuziune pe cel dintâiu sburător român”*⁵.

De asemenea, Teodor Mureșan a activat în cadrul “Reuniunii învățătorilor Români Sălăjeni”, între 1908-1911, îndeplinind funcția de secretar, iar între 1911-1919 pe cea de președinte al filialei Sărăuad. Între 1874-1911 învățătorii din jurul Tășnadului erau divizați în 3 filiale: Eriu, Sărăuad și Șamșud. O dată cu venirea la șefie a lui Teodor Mureșan aceste filiale se unesc, formând cea mai

mare și mai activă filială a asociației, de 30 de comune, sub denumirea de Cercul Eriu. A fost iubit de învățători, i-a îndemnat să caute să-și păstreze naționalitatea (în acea vreme apăruseră draconicele legi ale lui Aponyi); le-a cerut să-și facă abonamente la “Foaia școlastică” din Blaj și “Vatra școlară” din Sibiu.

A activat și în Partidul Național Român din Ardeal. Era în strânse legături cu chintesența românismului din aceste părți, îndeosebi cu: Dr. Coriolan Steer din Tășnad, cu preoții Vasile Pățcașiu din Hotoan, Demetriu Coroianu din Santău, Vasile Mureșanu din Săuca, sau cu învățătorul Iosif Cosmuța din Santău.

În adunarea învățătorilor din Cercul Eriu ținută la Tășnad în 13 noiembrie 1918, a fost delegat să reprezinte învățătorimea sălăjeană la Marea Adunare Națională din 1 Decembrie 1918 în Alba-Iulia. La 22 noiembrie 1918 a fost ales, alături de Coriolan Steer, Domițian Cupșa, George Filep și Vasile Pustai în fruntea Consiliului Național Român Tășnad. Cu această ocazie, a fost lansat un manifest care cuprindea următorul imperativ: *“Pentru ca să se susțină ordinea publică, am decis, ca în fiecare comună locuită de români să se înființeze un Sfat Național Românesc comunal, căruia cu toții suntem datori a vă supune”*⁶. Teodor Mureșan a primit misiunea de-a organiza gardă națională românească.

A luat parte la Marea Adunare Națională de la Alba-Iulia, din 1 Decembrie 1918; au fost prezenți cei 5 delegați aleși în 22 noiembrie la Tășnad, lor adăugându-li-se însă și Gheorghe Silaghi și Vasile Mocan⁷. Teodor Mureșan a fost delegat atât din partea Reuniunii Învățătorilor Sălăjeni cât și a C. N. R. Tășnad. A fost ales membru în Marele Sfat Național Român din Ardeal, Banat și Ungaria, ulterior, în ședința din 30 iulie 1919, tot atunci mai fiind cooptați și țărani Gheorghe Filip din Santău și Gheorghe Indre din Vezendiu⁸.

După adunarea de la Alba Iulia, Teodor Mureșanu *“se întoarce în Blaja și trupele române înaintază până la linia demarcațională Hodod-Zalău-Ciucea etc. S-a început apoi urmărirea lui de către bandele de bolșevici. Pe la sfârșitul lui Decembrie 1918 întorcându-se din Silvaș spre Blaja, era să fie împușcat. Înainte de a intra în sat o salvă de gloanțe s-au năpustit asupra lui, dar bunul Dumnezeu l-a scăpat neatins. După aceea, cum scrie el, pe o pagină din «Apostelerul» din Blaja, de groaza Ungurilor, la 20 Ianuarie 1919 a fost silit să fugă peste linia demarcațională, în Ardealul deja eliberat. Fiind membru în Marele sfat național dela Sibiu, în care reprezenta și pe învățătorii din Sălaj și pe cei din dieceza Orășii-Mari, a luat parte*

activă la desbaterea legii electorale și agrare depuse de Consiliul Dirigent”⁹. De altfel, în acele sângeroase zile s-au refugiat din calea bolșevicilor mai mulți membri ai C.N.R. Cercual Tășnad: Coriolan Șteer, Domițian Cupșa, Vasile Oros.

În 19 februarie 1919, Teodor Mureșan relatează faptul că trebuise să părăsească zona: “subscrisul în 20 ianuarie st. n. alungat fiind de săcui la recomandarea domnilor maghiari din Tășnad, cu gloanțe ba chiar rănit, părăsind familia și averea imobilă în valoare de 30-40 de mii de coroane”; precizează apoi ce preocupări aveau cei care semănau în acele zile teroare în părțile noastre: “Acum de 2 săptămâni umblă sat de sat pentru a forța feciorii români să meargă la luptă cu ei în contra românilor...”¹⁰. Avocatul Coriolan Șteer nici nu se întoarse la Tășnad după Marea Adunare de la Alba Iulia.

Din 11 Martie 1919, Teodor Mureșan a ocupat catedra de istorie și geografie de la școala civilă de stat din Orăștie. S-a reîntors la Blaia în vacanța de Paști, după ce trupele române au ocupat teritoriul. Catedra de la Orăștie a deținut-o până la sfârșitul anului școlar când, între 15 Iunie - 15 Septembrie, a luat parte la cursul de profesori de la Universitatea din Cluj.

În 10 Octombrie 1919 a fost numit profesor practicant la școala normală din Zalău, catedra însă nu a ocupat-o fiind în curs lucrărilor Marelui Sfat de unde a ținut să nu fie absent. La 4 Septembrie 1920 și-a luat capacitatea în istorie și geografie la Universitatea din Cluj și a fost numit profesor și director al școlii civile mixte din Carei.

La alegerile din 2 Noiembrie 1919 a fost candidatul partidului național în circumscripția

Crasna¹¹, iar la 4 Iunie 1920 a fost reales în aceeași circumscripție. Din discuțiile și interpelările din Parlament s-a dovedit a fi un abil parlamentar și cu grijă de soarta celor mulți. În legislația din 1920 a fost membru în comisia bugetară.

A intervenit însă un accident care i-a pricinuit chinuri și suferințe groaznice, iar la 12 Iunie 1921 și-a dat obștescul sfârșit. A fost înmormântat la Tășnad, mormântul său îngrijit demonstrând faptul că urmașii știu să prețuiască faptele înaintașilor.

Presa de atunci s-a făcut ecoul acestei dureroase pierderi pentru țară și neam. “Patria” din Cluj scria: “... Avea darul de a convinge cu sinceritatea și acest fiu de țăran, de o impunătoare robustitate se confunda cu sufletul și cu mințea țărănească. Cât de mult era de iubit de țărănime și în ce grad superior înțelegea să-și îndeplinească mandatul de deputat, s-a văzut în alegerile generale de anul trecut, când cu toată presiunea guvernului, țărănimea a reales în Cameră, pe iubitul ei reprezentant, regretatul de toți Teodor Mureșanu. Regretatul deputat al Crasnei, moare plâns de părinți și rudele lui și de elevii și alegătorii, care-l iubeau atât de mult. Pe mormântul regretatului Teodor Mureșanu, partidul național a depus o coroană de flori. Fie-i țărâna ușoară și amintirea o pildă”¹².

Pe același ton cu publicația interbelică clujeană dorim și noi să încheiem această scurtă evocare, concluzionând că dascălul, parlamentarul, în primul rând însă românul Teodor Mureșan rămâne peste vreme și deasupra vremurilor, o personalitate pilduitoare.

Note

¹ Reportul al XXXII-lea despre Gimnaziul Superior Fundațional din Năsăud pentru anul școlastic 1894-1895, Bistrița, 1895, p. 63; Reportul al XXXIII-lea despre Gimnaziul Superior Fundațional din Năsăud pentru anul școlastic 1895-1896, Bistrița, 1896, p. 42; Reportul al XXXIV-lea despre Gimnaziul Superior Fundațional din Năsăud pentru anul școlastic 1896-1897, Bistrița, 1897, p. 44; Reportul al XXXV-lea despre Gimnaziul Superior Fundațional din Năsăud pentru anul școlastic 1897-1898, Bistrița, 1898, p. 83.

² Ioan Ardeleanu-Senior, *Din trecutul dascălimii sălăjene: Teodor Mureșanu*, „Școala noastră”, Zalău, an XVII, nr. 2-3, oct.-nov. 1939, pp. 57-64.

³ Viorel Câmpean, *Preoți din Sătmar*, mss.

⁴ *** *Lupta românilor din județul Satu Mare pentru făurirea statului național unitar român. Documente 1848-1918*, București, 1989, p. 388.

⁵ I. Ardeleanu-Senior, *art. cit.*

⁶ Viorel Ciubotă, *Lupta românilor sătmăreni pentru unire (1918-1919)*, Satu Mare, 2004, p. 121.

⁷ Ibidem, p. 136.

⁸ Ioan Georgescu, *George Pop de Băsești. 60 de ani din luptele naționale ale românilor transilvăneni*, Oradea, 1935, pp. 201-203.

⁹ I. Ardeleanu-Senior, *art. cit.*

¹⁰ Cornel Grad, *Rapoarte și memorii privind activitatea consiliilor și gărzilor naționale din comitatele Sătmar, Sălaj, Bihor și Arad (decembrie 1918-martie 1919)*, „Acta Musei Porolissensis”, Zalău, V, 1981, p. 528.

¹¹ V. Ciubotă, *op. cit.*, p. 302.

¹² I. Ardeleanu-Senior, *art. cit.*

Eroii preistorici și eroii antici (I)

Dr. Liviu MARTA

Istoria comparată a religiilor constată existența unor elemente comune ce se regăsesc în mod surprinzător la popoare foarte îndepărtate și, totodată, transcend intervale de timp milenare. Această realitate fie a fost explicată prin argumente de ordin istoric, social etc., fie a fost apreciată de unii teologi ca reflectare a universalității Intervenției Divine. Unul dintre elementele comune istoriei culturii și religiei a numeroase popoare este reprezentat de existența unei categorii speciale de ființe, aceea a *Eroilor*, categorie intermediară între zei și ființele umane. Eroii civilizatori și strămoșii mitici sunt prezenți în credințele a numeroase popoare din vechime sau societăți arhaice, fiind considerați strămoși ai popoarelor sau ai unor clanuri și familii conducătoare.

Rolul eroilor este mai bine cunoscut în mitologia și religia greco-romană, datorită prezenței informațiilor scrise. La greci și romani existau mai multe categorii de eroi. Pe de o parte erau eroii din vremurile îndepărtate, dintre care unii coborau direct din zei (Herakles/ Hercule, Teseu etc.). O altă categorie era reprezentată de eroii strămoși mitici (argienii descindeau din Argos, arcadienii din Arkos etc.). Eroii erau personajele care au inventat, „revelat”, anumite instituții și arte umane: legile cetății și regulile vieții urbane, metalurgia, medicina, scrisul, cântecul, meseriile, etc. Existau însă și eroi de dată mai recentă. Eroii au fost considerați nu doar fondatorii vechilor cetăți, ci și fondatorii noilor orașe-colonii, personaje reale, care după moarte au devenit eroi. Personaje istorice eroizate au fost și regii Spartei, luptătorii căzuți în marile lupte de apărare, la Marathon și în Platea. Eroizarea lor se explică prin faptele lor excepționale, fapte ce i-au despărțit definitiv de categoria muritorilor și i-au „proiectat” pentru vecie în categoria eroilor.

Eroul a devenit la greci, dar și la alte popoare, un personaj exemplar pentru toți aceia ce doreau să-și depășească condiția efemeră de muritori, să-și salveze numele de uitare definitivă, să supraviețuiască în memoria oamenilor. Pe de altă parte, decedând, eroul devenea un fel de geniu tutelar care ocrotea

cetatea împotriva invaziilor, a epidemiilor și a tot felul de flageluri. Adesea, rămășițele eroilor erau îngropate în apropierea cetăților, sau chiar în cetate cadavrele lor fiind tratate în mod deosebit decât a muritorilor de rând. Cultul eroilor avea un rol foarte important, fiind centrat pe rămășițele acestora, marcate cu semne impresionante, în preajma cărora aveau loc procesiuni, libații și jertfe.

Scrierile antice au consemnat existența eroilor la traci, etrusci, celți, germanici etc. La Dunărea de Jos, cultul eroului cunoscut sub numele „Cavalerul Trac” a fost atât de înrădăcinat încât s-a păstrat mult după cucerirea romană, fiind chiar adoptat de o categorie largă de militari, inclusiv de aceia ajunși de pe meleaguri îndepărtate. Chiar și despre Zalmoxisul dacic unii istorici consideră, luând ca reală informația lui Herodot, că a fost un personaj istoric. Acesta a fost apoi eroizat/zeificat, cultul său fiind impus de o elită sacerdotală și războinică, ce îl avea în frunte pe rege.

Alături de informațiile scrise, înmulțirea descoperirilor arheologice aduce dovezi puternice în ce privește intensitatea practicării cultului eroilor pe bătrânul continent european. Încă de pe vremea în care arheologia nu era conturată ca știință, atenția unor învățați a fost atrasă de câteva movile impresionante din Câmpia Padului, care erau ridicate peste camere mortuare ce au adăpostit rămășițele unor căpetenii etrusce din secolele VII-IV î. de Hr. Chiar dacă unele movile au fost jefuite încă din antichitate, camerele funerare păstrau pictate pe pereți peisaje dintr-o lume mirifică, ce avea în centru scena de eroizare a distinsului defunct. Cu aproape 200 de ani în urmă, sub patronaj regal, a început săparea unor movile asemănătoare în Danemarca. S-a descoperit că ele conțineau morminte, care, după arme și podoabe, au aparținut unor personaje importante din epoca târzie a bronzului. Cu timpul, astfel de movile, unele ascunzând bogății impresionante, au fost descoperite pe o mare suprafață a spațiului euro-asiatic. În acest sens, impresionante sunt piesele de aur descoperite recent în tumulii regilor sciți

din stepele rusești. De ce eforturi erau capabili oamenii din vechime pentru a obține imortalitatea este suficient să ne gândim la mormintele faraonilor, reprezentate de piramide, sau de mausoleul primului împărat chinez, Qin Shi Huang și a armatei sale, formate din 6000 de soldați și cai de teracotă.

Elemente noi în ce privește cultul eroilor ancestrali apar odată cu dezvoltarea tehnologiei de detecție care, după preluarea din domeniul militar, ajunge să aibă aplicații interesante în arheologie. Rezultate deosebite a dat metoda scanării reliefului cu unde radar proiectate din avion. S-a dovedit că în preistoria târzie, societatea celtică arhaică din partea de sud a Germaniei și a Franței era amplu structurată. Alături de întinsele cimitire plane în care era îngropată populația obișnuită, mai ales în păduri, s-au păstrat grupări de tumuli mici în care era îngropată elita războinică și sacerdotală. O a treia categorie era reprezentată de tumuli izolați de foarte mari dimensiuni, ce inițial au avut chiar 25-35 m înălțime. Întotdeauna aceste movile grandioase erau amplasate separat față de cimitire. Multe dintre aceste movile mari au fost mult aplatizate în timp, fiind parțial nivelate pentru lucrări agricole sau edilitare. Movilele cercetate arheologic conțineau camere mortuare construite din pietre și lemn, în care defunctul era îngropat așezat pe un car, împreună cu un inventar deosebit. Este celebru cazul unuia dintre ultimele morminte săpate, acela de la Hochdorf, lângă Stuttgart. Tumulul de aici a avut un inventar atât de impresionat, încât a permis înființarea unui muzeu.

S-a constatat că tumulii grandioși nu sunt niciodată în zona cimitirelor obișnuite. În schimb, sunt întotdeauna în legătură strânsă cu zecile de așezări princiare fortificate răspândite în spațiul nord-alpin. Fiecărui centru tribal îi corespunde de la una la trei movile mari, ce se află la o distanță de trei-patru kilometri. Alături de inventarul sugestiv, argumente pentru considerarea marilor tumuli ca morminte ale unor personaje eroizate este asigurat de poziționarea acestora în fiecare caz în locuri în care ei să poată fi văzuți din așezarea-reședință fortificată. Este cazul descris în religia greco-romană în care se considera că eroii apărau cetățile de dușmani și molime, fapt pentru care ei

trebuie îngropați în apropierea acestora, în alte locuri decât oamenii obișnuiți.

Numeroase movile sunt răspândite pe întreaga suprafață a județului nostru. Unele dintre ele, prin forma lor sau prin poziționarea lor în locuri ce par anume alese, sugerează că nu sunt dâmburi naturale, ci par a fi construite de oameni cu un scop anume. Caracterul funerar al unor movile a fost certificat prin săpături arheologice în cazul unui mare tumul aplatizat ce era situat în apropierea gării de la Medieșu Aurit. Numit de către localnici „Dâmbul Acastăului”, acesta a

fost săpat folosindu-se excavatorul, în anul 1968. Lângă oasele defunctului erau fragmente de bronz ce proveneau de la copciile veșmintelor în care era îmbrăcat când a fost ars pe rug. Lângă el erau așezate șapte cești decorate, probabil ceașca sa personală și a războinicilor din ceata pe care o conducea. Arheologii consideră că vasele îi reprezentau pe războinicii din suita defunctului participând la un ultim eveniment, banchetul funerar. Această interpretare are ca punct de pornire diferite obiceiuri specifice preistoriei târzii și antichității, obiceiuri dovedite și într-o situație arheologică dintr-o zonă apropiată. Într-un tumul de lângă Nyiregyhaza a fost cercetat unul dintre foarte rarele cazuri de morminte cu arme. Acestea erau așezate lângă cutia cu oase incinerate, împreună cu bijuteriile de aur, în timp ce ceașca personală era pusă cu oasele, în cutie. Chiar dacă personajul de la Medieșu Aurit are păstrat un inventar funerar modest, grandioasa movilă funerară ce a fost ridicată deasupra lui arată că a fost un personaj foarte important.

Pentru aceasta pledează indicii arheologice care arată că așezarea învecinată tumulului era una foarte bogată, cu aspect de capitală tribală. Aceasta era situată pe un important drum comercial ce străbătea continentul de la nord la sud și se pare că deținea controlul extracției de aur și aramă din Munții Oaș-Gutâi. Așa poate fi explicat faptul că în apropierea fortificației au fost descoperite arme de bronz comparabile cu ale unui faraon egiptean, iar la periferia sa a fost pierdută o frumoasă bijuterie de aur. Față de așezarea fortificată aflată pe drumul Potăului, tumulul se află la cca. 500 m, fiind bine vizibil din așezarea contemporană, la fel ca în cazul situațiilor nord-alpine. Și în cazul defunctului de la Medieșu Aurit, eroizarea lui este sugerată de dimensiunile mari ale tumulului. Chiar dacă tumulul a fost foarte aplatizat, el a putut fi dezvelit doar cu mijloace mecanice și prin intervenția unei mari echipe de oameni de la CAP-ul Medieșu Aurit.

În județul nostru, grupuri de tumuli au fost descoperite și în preajma localităților Hodod și Lelei, aceștia părând a fi morminte, date fiind asemănările cu bogatul cimitir descoperit în Bicaz, satul maramureșean învecinat. Un alt grup este cunoscut pe un platou de lângă Homorodu de Sus.

Între movilele de la noi din județ, trei se remarcă în mod special prin dimensiunile cu totul impresionate: înălțimea păstrată a lor depășește și acum 30-40 m. Modul semeț în care fiecare dintre cele trei movile se ridică brusc din Câmpie și domină teritoriul din jur, nu lasă nici un dubiu asupra caracterului lor antropogen. Este cazul movilelor de la Pir, Andrid și Ghenci a căror construcție a presupus un efort colosal, efort ce nu a putut fi explicat fără dubiu de către istorici. Scanările de situri arheologice realizate în ultimii doi ani la noi în județ oferă noi indicii care par a duce la dezlegarea misterului marilor movile din județul Satu Mare.

Pagini de istorie și filosofie secretă (II)

Preot prof. Gheorghe-Radu SĂLĂGIAN

Tu toate similitudinile enunțate, făcând o analiză atentă, vom constata și faptul că diferențele dintre aceste două grupuri sunt mai pregnante. Astfel:

- în timp ce evreii conservatori în mozaism suferă ura tuturor popoarelor lumii de peste cinci mii de ani, creștinii, care au îmbrățișat învățăturile Mântuitorului Iisus Hristos, au suferit numai persecuțiile evreilor din religia mozaică și a Imperiului Roman, ultimul până când i-au cunoscut bine și le-au înțeles menirea (1);

- în timp ce religia mozaică a îmbrăcat forme ezoterice, misterioase, grupul de evrei creștini, începând cu Apostolii Mântuitorului, s-au adresat deschis lumii întregi cu bunătate și credință într-un Dumnezeu de pe lumea cealaltă (2);

- în timp ce grupul mozaic este lacom de putere și bogăție materială pe această lume, grupul creștin este lacom de bogăția spirituală pe această lume și fericirea cerească pentru lumea viitoare, ceea ce îi face mai buni, mai curați sufletește și mai apropiați de Dumnezeu, de un Dumnezeu al

tuturor oamenilor (3);

- în timp ce grupul mozaic reprezintă un pericol permanent pentru ordinea celorlate etnii, religia creștină pogoară pacea și buna înțelegere pentru toate popoarele pământului. Afirmția făcută de unii istorici că Imperiul Roman a căzut datorită creștinismului, pe care l-au numit cu emfază „dinamita creștină”, este falsă. Până la apariția creștinismului mai căzuseră niște imperii (Darius, Alexandru Macedon, imperiile asiatice etc.). De asemenea, după nașterea Mântuitorului au mai căzut imperii care nu au avut nici o legătură cu creștinismul și cu siguranță vor continua să mai cadă (4);

- în timp ce religia mozaică refuză să recunoască venirea Mântuitorului Iisus Hristos, *nu ca să strice Legea și Proorocii, ci ca să o împlinească și să mântuiască poporul lui Israel de păcatele sale*, grupul de evrei creștini, Apostolii Mântuitorului Iisus Hristos, L-a recunoscut pe Fiul lui Dumnezeu, I-a urmat învățăturile și a aruncat cu folos sămânța creștină pe întreaga planetă (5);

- atunci când grupul mozaic împărțea omenirea

în două: el, „Poporul ales”, să stăpânească lumea și restul popoarelor, evreii creștini au înțeles că poporul evreu a fost ales să-L dea lumii pe Mântuitorul Iisus Hristos și atât (6).

De două mii de ani, între aceste religii se duce un război fratricid, antagonismul tot mai violent devenind ireconciliabil și fără perspectiva de a se institui pacea (7).

Cauzele acestui antagonism și, respectiv, cauzele suferințelor evreiești le vom afla analizând contradicțiile din lăuntru Vechiului Testament și mai ales contradicțiile dintre Vechiul și Noul Testament (8).

În toate bibliotecile lumii probabil că nu există o carte mai controversată decât Vechiul Testament, care cuprinde în același timp îndemnuri dumnezeiești și diabolice, nobile și ticăloase, cinstite și șarlatane, pacifiste și războinice, umane și xenofobe (9). Așa se par aceste contradicții, dar, având în vedere faptul că „toată Scriptura este insuflată de Dumnezeu” (2 TIMOTEI 3,16), vom constata că în toate este mâna și lucrarea lui Dumnezeu.

Nimeni dintre cititorii Sfintei Scripturi nu poate contesta minunatele și înălțătoarele învățături din Cartea Înțelepciunii Lui Iisus, Fiul Lui Sirah, din Vechiul Testament, care constau în:

- lauda înțelepciunii și a temerii de Dumnezeu;
- îndemnul la răbdare;
- roadele temerii de Dumnezeu, pedepsirea necredincioșilor;
- îndatoririle fiilor către părinți și binecuvântarea acestora;
- inima împietrită este hulită, iar cea înțeleaptă și milostivă este lăudată;
- îndemnul la milostenie și înțelepciune, cu relevarea foloaselor ce le aduc (10).

Analizând aceste învățături, deși scrise înainte de venirea în lume a Mântuitorului, am putea spune că au un pronunțat caracter creștin și așa este, căci Sfântul Apostol Pavel ne învață: „...așa că Legea ne-a fost dată călăuză spre Hristos, pentru ca noi să ne îndreptăm prin credință” (GALATENI 3,24) (11).

Cine nu se entuziasmează și nu se înobilează citind Psalmii lui David, Pildele lui Solomon, Cele zece porunci ale lui Moise și altele, chiar dacă acestea se adresează exclusiv „Poporului ales”? (12).

Stând și analizând Sfânta Scriptură, Ieronim Hristea observă următoarele: „Alături însă de aceste învățături minunate, pe sute de pagini ale

Vechiului Testament se află zeci de crime, jafuri, segregare și ură rasială, mai puțin răstignirea Mântuitorului Iisus Hristos, delimitând poporul evreu de restul lumii” (13).

Această delimitare a făcut-o Însuși Dumnezeu, prin cuvintele adresate, prin Moise, evreilor: „...că popor sfânt Îi ești tu Domnului, Dumnezeului tău; pe tine te-a ales Domnul, Dumnezeul tău, să-i fi poporul Său ales mai mult decât toate neamurile de pe fața pământului” (Druteronom 7,6) (14). Acest verset atestă existența pe pământ - la acea dată - a mai multor popoare, însă Acelui Dumnezeu, fără nici o explicație, nu i-a plăcut decât poporul iudeu (15).

Mai departe, domnul Ieronim Hristea afirmă: „De altfel, existența mai multor popoare și faptul că Adam și Eva nu au fost primii oameni de pe pământ, este atestată și de alte versete biblice, cum vom vedea în continuare” (16). Căci atunci, când Dumnezeu la darea Legii evreilor pe Muntele Sinai, prin Moise, existau mai multe popoare, este perfect adevărat, dar faptul că Adam și Eva nu au fost primii oameni pe pământ, este fals.

Teza creației, afirmată de religie și întărită de știința cea adevărată, susține că omenirea, în toată diversitatea ei, provine dintr-un singur om (monogeneza), față de evoluționismul care se bazează pe teoria poligenezei. Dar, se va întreba critic un cititor: dacă Adam este obârșia tuturor (așa cum postulează Biblia) de unde a provenit soția lui Cain? Creștinii răspund: dintre fiicele lui Adam. Să urmărim argumentele. Cartea FACERII pomenește dintre copiii lui doar pe Cain, Abel și Set, deși aceștia au fost doar cei dintâi, urmându-le încă mulți alții. Mai târziu, în FACERE 5,4 se specifică că Adam a trăit 700 de ani după nașterea lui Set, timp în care a născut fii și fiice. Trăind 930 de ani, primul om a primit porunca să crească și să se înmulțească, deci trebuie să fi avut zeci sau sute de copii. Cronograful (tradus din grecește de Pătrașco Danovici) aduce o precizare importantă: „Și i-au rămas pe urmă lui Adam 30 de feciori și 27 de fiate (fete)” (vol.I, pag.13). Aceasta ne conduce la o altă întrebare: cum se face că s-a căsătorit Cain cu propria soră? Nu reprezintă o astfel de unire conjugală incest condamnat de Pravila Bisericii Ortodoxe? Negreșit, evenimentele se petreceau la începutul vremurilor, când oamenii trăiau sute de ani și după o altă rânduială: „E

vădit deci că omenirea era cu totul altfel decât așa cum o cunoaștem astăzi, chiar și trupește" - sublinia ieromonahul american Serafim Rose, continuând explicația Sfântului Ioan Gură de Aur din OMILII LA FACERE (Capitolul 20 versetul 1 - pag. 234): „Era la început, și pentru că trebuia să se înmulțească neamul omenesc, s-a îngăduit să se căsătorească frații între ei". Să dăm, în continuare, cuvântul unui reprezentant al științei, biologul și geneticianul american A. E. Wilder-Smith. Cunoscutul autor al lucrării OMUL - ORIGINE ȘI DESTIN, afirmă că nu a existat nici o dificultate pentru Cain să se căsătorească cu una din surorile sale, deoarece deteriorarea genetică imediat după creație ar fi fost mai puțin dominantă ca în prezent, iar consecințele endogamiei nu s-ar fi comparat cu cele ale unor astfel de uniri în zilele noastre. Astăzi, în laboratoarele din întreaga lume se practică pe scară largă încrucișarea selectivă de tipul frate-soră pentru producerea de animale de laborator. Atâta vreme cât nu avem de-a face cu gene regresive nedorite, fie de la frate, fie de la soră, nu pot apărea consecințe nefaste, iar rezultatul acesor încrucișări sunt rasele viguroase obținute. Se pare că și anumite case regale egiptene au întrebuintat același procedeu și au produs descendenți foarte fecunzi pentru dinastiile lor. În perioada contemporană, cu

pericolul regresivității la oameni, practica ar fi riscantă, putând provoca malformații la urmași; dar pe vremea lui Cain, căsătoria cu una dintre multele sale surori nu ar fi constituit nici o dificultate din punct de vedere genetic, neexistând decât o mică sau chiar nici o deteriorare a zestrei genetice de care să se teamă vreuna din părți (17).

Domnul Ieronim Hristea se bazează în afirmația sa pe faptul că, pe lângă Adam și Eva și copiii lor, mai existau și alte popoare, conform versetului biblic: „Și s-a dus Cain de la fața lui Dumnezeu și a locuit în ținutul Nod, la răsărit de Eden" (FACERE 4,6) (18), și face următoarea demonstrație: „Eva a născut trei băieți, care nu se puteau înmulți dacă nu exista și parte femeiască. Femeile le-a făcut altcineva. După ce s-a dus la Nod, la răsărit de Eden, Cain a cunoscut pe femeia sa, zămislind pe Enoh. Aceasta atestă faptul că în ținutul Nod exista populație" (19). Aceasta este explicația domnului Ieronim Hristea, dar dincolo de acest aspect, în Biblie ni se relatează următoarele: „Zilele pe care le-a trăit Adam după nașterea lui Set au fost șapte sute de ani; și i s-au născut fii și fiice" (FACERE 5,4) (20). Și atunci, foarte simplu, după cum s-a dat explicația de mai sus, Cain s-a putut căsători cu una din surorile sale.

Note bibliografice

(1) Ieronim Hristea - *DE LA STEAUA LUI DAVID LA STEAUA LUI ROTHSCHILD - PROFETA STĂPÂNIRII UNIVERSALE*; Editura Țara Noastră; București, pag. 18.

(2) *Ibidem.*

(3) *Ibidem.*

(4) *Idem*, pag. 19.

(5) *Ibidem.*

(6) *Ibidem.*

(7) *Ibidem.*

(8) *Ibidem.*

(9) *Ibidem.*

(10) *Ibidem.*

(11) *BIBLIA sau SFÂNTA SCRIPTURĂ, EDIȚIE JUBILIARĂ A SFÂNTULUI SINOD*; Tipărită cu binecuvântarea și prefața Prea Fericitului Părinte TEOCTIST, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române; *VERSIUNE DIORTOSITĂ DUPĂ SEPTUAGINTA, REDACTATĂ ȘI ADNOTATĂ DE BARTOLOMEU VALERIU ANANIA, ARHIEPISCOPUL CLUJULUI*; Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române; BUCUREȘTI - 2001.

(12) Ieronim Hristea, în *op. cit.*, pag. 23.

(13) *Ibidem.*

(14) *BIBLIA sau SFÂNTA SCRIPTURĂ, EDIȚIE JUBILIARĂ A SFÂNTULUI SINOD...*

(15) Ieronim Hristea, în *op. cit.*

(16) *Ibidem.*

(17) Cornel Dragoș - *CU CINE S-A CĂSĂTORIT CAIN?* - www.laurentiudumitru.ro/cain-căsătorit-sora.php

(18) *BIBLIA sau SFÂNTA SCRIPTURĂ, EDIȚIE JUBILIARĂ A SFÂNTULUI SINOD...*

(19) Ieronim Hristea, în *op. cit.*, pag. 24.

(20) *BIBLIA sau SFÂNTA SCRIPTURĂ...*

Monumente istorice de patrimoniu sătmărean (I) - Capela Familiei Popp

Prof. Bogdan STANA

Îmi propun să vă aduc în atenție pentru acest număr al revistei, un monument cu valoare istorică de patrimoniu aflat pe lista Monumentelor de Patrimoniu ale Municipiului Satu Mare.

Edificiul face parte din categoria monumentelor istorice de patrimoniu ecleziastic și este cunoscut sub numele de „Capela Familiei Popp”.

Istoricul edificiului

Capela mai este numită și "biserița de la răspântie", după așezarea sa la cruce de ulițe, sau "smeritul giuvaer arhitectural", fiind gândită în

amănunt de pictorul Aurel Popp.

Familia Popp, băstinașa acestor ținuturi după primul război mondial, a înțeles să aducă ofrandă frumosului românesc, clădind un sfânt lăcaș de închinăciune.

Analiza arhitecturală a edificiului

Zidită între 1935-1936, din inițiativa și după planurile renumitului artist plastic sătmărean Aurel Popp (1879-1960), capela este o construcție deosebit de interesantă din punct de vedere arhitectural, îmbinând în mod fericit stilul neobrancovenesc cu elemente tradiționale. Clădirea are planul dreptunghiular, cu absidă pătrată. Zidurile sunt din cărămizi presate. Pereții navei și ai absidei sunt încinși cu un motiv ce imită cununa de spini a Mântuitorului.

Fațada de pe latura vestică este împărțită în două registre de o cornișă proeminentă, decorată cu motive vegetale și un brâu din vrejuri împletite. Această cornișă străbate median

întreaga elevație de jur împrejurul edificiului.

Registrul inferior al fațadei este străbătut de patru pilaștrii dreptunghiulari prevăzuți cu capiteluri profilate. Prin dispunerea lor, pilaștrii formează între ei câmpuri dreptunghiulare, fiecare câmp fiind străbătut continuu, în partea superioară, de un motiv decorativ asemănător spinilor. Baza pilaștrilor în acest registru se aseamănă cu stereobatul unui templu grec. Cornișa mediană care împarte fațada în cele două registre este la rândul ei susținută de pilaștrii.

Registrul al doilea, de dimensiuni mai mari decât primul, prezintă mai multe elemente decorative: coloane geminate adosate, prevăzute cu capiteluri neobrancovenești, arcade, ferestre și diverse motive vegetale și florale. Baza coloanelor diferă de la una la alta prin motivele decorative abordate. În acest caz se folosesc motive geometrice, florale, vegetale, având forme diferite de trunchi de con, precum și alte prisme.

Ferestrele sunt bipartite, având un menou (stâlp central al ferestrei) în formă de colonetă cu capitel. Ancadramentul ferestrei este redat de două colonete ce flanchează menoul. Elementele decorative ale menourilor de la cele trei ferestre diferă, artistul Aurel Popp folosind atât caneluri verticale, cât și orizontale. Capitelurile colonetelor de la ferestre folosesc frunza de acant și frunza de viță de vie, iar deasupra lor există o abacă.

Absida (elevația ce înconjoară altarul) edificiului aflată în fațada nordică are formă dreptunghiulară, este împărțită în două registre de aceeași cornișă proeminentă, dispusă median. Observăm că sunt utilizate aceleași elemente compoziționale și decorative întâlnite și la restul fațadelor.

Fațada estică este identică cu cea vestică, atât prin structură, cât și prin elemente decorative abordate. Totuși, nu se respectă ordinea elementelor decorative situate la ferestre și coloane, comparativ cu fațada opusă.

Fațada principală prezintă în plin plan un exonartex de formă dreptunghiulară dispus pe centrul fațadei. Exonartexul este așezat pe o terasă, accesul făcându-se prin intermediul

treptelor care sunt flancate de pervaze înalte și terminate în balustrade din fier forjat. Elementele decorative întâlnite în exonartex sunt aceleași ca și în restul fațadelor: pilaștrii, coloane cu fus scund, capiteluri de influențe neobizantine, arcade și un portal de formă semicirculară, prevăzut cu arhivoltă decorată cu elemente vegetale și coloane prevăzute cu caneluri în dorsadă circulare sau drepte. Exonartexul este încoronat de un fronton triunghiular în a cărui câmp se află o rozetă cu o dantelărie din piatră artificială. Laturile frontonului sunt decorate cu motivul spinilor.

Referitor la interiorul edificiului, pornind de la un inventar realizat de Aurel Popp, reiese că sculpturile decorative interioare sunt realizate din ipsos, fiind modelate după proiecte originale. Un exemplu în acest sens este corul din beton armat decorat cu diverse sculpturi. Cupola este construită din 4 segmente sferice, la vârf având o rozetă, iar segmentele sunt încadrați cu ornamente plastice, conform proiectului. Pardoseala capelei este realizată din plăci de mozaic în cinci culori,

executată de asemenea după planuri originale. Ușa principală este executată din lemn de stejar, având sculptate variate motive decorative.

Iconostasul este construit din fragmente vechi întregite cu piese noi. Fragmentele vechi sunt în mare parte aduse de la biserica greco-catolică din Aciua și de la biserica din Rușeni, cum este cazul tabloului din mijlocul Iconostasului cu tema Isus Pantocrator.

Sculpturile, ornamentele de la tablourile cu Sfinții profeți, o parte din coloanele care încadrează icoanele cu apostoli sunt și ele piese vechi aduse de la biserica din Aciua. Ușa împărătească, împreună cu cea diaconicească din stânga, sunt aduse de la biserica din Rușeni.

Terminarea lucrărilor la capela familiei Popp a fost considerată în epocă un mare eveniment cultural.

Fiind inițial o capelă funerară de familie, subsolul are rol de criptă, în care sunt așezate osemintele marelui artist Aurel Popp.

În prezent, în capela familiei Popp au loc slujbe religioase în rit greco-catolic.

Bibliografie:

1. Arhivele Naționale, *Direcția Județeană Satu Mare*, Fond Popp S. Aurel; nr.17,58;
2. Kiss Imola, Bălu Daniela, *Casa Domnului, Casa omului. Valori patrimoniale multiculturale. Catalogul arhitecturii religioase din județul Satu Mare*, Ed. Muzeului Sătmărean Satu Mare, 2000;

Mărirea și decăderea unui monument: Hotelul „DACIA”

Col. (r) Voicu ȘICHET

În vremurile actuale de restriște, situația critică a Hotelului „Dacia” din municipiul Satu Mare, „perla” arhitectonică a urbei de pe Someș, poate părea mai degrabă o picanterie decât o stringență. Cu toate acestea, până la urmă, este vorba însă de soarta unui monument ce conferă identitate arhitectonică Sătmăruului și a cărui degradare accelerată poate deveni ireparabilă dacă nu se va găsi și aplica o soluție salvatoare.

Un destin al decrepirii. Povestea edificiului este binecunoscută. Propunerea de ridicare a hotelului a venit de la primarul de la acea vreme, Herman Mihaly. Din cele 11 proiecte depuse și evaluate, a fost declarat câștigător cel conceput de arhitecții Balint Zoltan și Frommer Lajos. Cei doi au fost elevii și continuatorii

arhitectului Lechner Odon, promotorul stilului *secession* pe care avea să-l reprezinte și clădirea Hotelului „Dacia”.

Hotelul se poate lăuda cu faptul că proiectul său a fost răsplătit cu medalia de aur la un concurs de arhitectură din Viena, în 1910. Acesta pare să fi fost momentul de deplină glorie a imobilului pentru că, după aceea, ca printr-un blestem, a intrat într-o existență zbuciumată a decrepirii treptate și lente.

În perioada austro-ungară, a purtat numele de Hotel „Pannonia”, iar după 1918 a primit denumirea de Hotel „Dacia”. Odată cu ocupația horthystă din 1940, s-a revenit la vechea denumire, pentru ca, după cel de-al doilea război mondial, să se redenumescă „Dacia”. Chiar dacă

imobilul a fost întreținut și conservat corespunzător, fiind promovat ca emblemă a orașului pe mai toate ilustratele ce promovau Sătmarul, hotelul nu a mai avut niciodată strălucirea aristocratică de odinioară. În concepția lor naționalistă, autoritățile comuniste nu puteau conferi distincție unui imobil construit de austro-ungari.

După 1990, lipsită de o conștiință activă a valorii și necesității protejării patrimoniului național, societatea românească a rămas pasivă în fața violului la care acesta a fost supus. Emanajii nu au ținut cont decât de interesul propriei parveniri, acționând în consecință. Și, din păcate, Hotelul „Dacia” nu a fost o excepție.

Lege și fărădelege. Legea nr. 422 din 2001 *privind protejarea monumentelor istorice a*

Mărirea

venit prea târziu pentru Hotelul „Dacia”, dar încă nu e prea târziu pentru a fi aplicată în litera ei.

În textul legii, la art. 4 alin. (2), se stipulează că monumentele istorice proprietate publică a statului sau a unităților administrativ-teritoriale sunt inalienabile. Dacă această prevedere exista în 1995 (prima lege cu privire la patrimoniu în România post revoluționară a apărut abia în 1997), la privatizarea prin metodă MEBO a Complexului hotelier „Dacia”, devenit apoi, în 1996, S.C. „Dacia” S.A., ale cărei acțiuni au fost transferate în proprietatea Asociației Salariaților „PAS Dacia SA”, nu ar mai fi fost posibil ca imobilul hotelului să intre din proprietatea publică a Primăriei Satu Mare în cea a unei societăți comerciale. Cu toate acestea, Primăria s-a luptat în instanță cu SC „Dacia” SA pentru imobilul hotelului, pierzând dreptul de proprietate, în 2005, printr-o hotărâre

judecătorească irevocabilă.

De aici încolo, hotelul a trecut printr-un îndelung calvar creat de luptele intestinale din interiorul societății pentru acapararea controlului majoritar. În acest răstimp de răsunătoare scandaluri, fără investiții oportune și cu o administrare păguboasă, nu doar firma a ajuns să fie vitregită, ci și imobilul hotelului, cu toate cosmetizările sale de fațadă.

În 2007, intrat prin căi mai mult sau mai degrabă puțin licite în posesia pachetului majoritar, Ștefan Szabo, președinte al Consiliului Județean Satu Mare, vinde acțiunile către Vasile Țânțaș, controversat om de afaceri din Negrești-Oaș, care, mai apoi, va ajunge să dețină controlul integral. S-a speculat greșit însă că Vasile Țânțaș ar fi cumpărat Hotelul „Dacia” cu 1,7 milioane euro. În fapt, tranzacția nu a fost una imobiliară, ci comercială, fiind achiziționate doar acțiunile societății ce deținea în patrimoniul propriu (și) imobilul hotelului. Într-un fel, situația poate fi comparată cu privatizările marilor întreprinderi de stat ale căror acțiuni au fost vândute la prețuri derizorii, pentru ca, mai apoi, în locul investițiilor asumate, proprietarii să obțină sume foarte mari din lichidarea și vânzarea lor pe bucăți.

Hotelul „Dacia”... inestimabil?! Deși a obținut controlul unei societăți șubreze, Vasile Țânțaș a părut decis să o revigoreze, sens în care a întreprins demersurile pentru obținerea avizelor necesare renovării clădirii Hotelului „Dacia”, urmând a investi în aceasta circa 4,5 milioane euro. Era o perioadă când afacerile sale erau pe „cai mari”. Dar criza survenită în 2010 a dat totul peste cap. Lucrările cu cântec efectuate, despre care se spune că au exces în multe privințe avizelor acordate, ce au ca termen de finalizare anul 2012, au stagnat din lipsă de lichidități. Iar în absența unor minime măsuri de conservare, Hotelul „Dacia” se duce de râpă pe zi ce trece.

Oarecum logic, ca soluție de avarie, a răzbătut public și intenția proprietarului de vânzare, de data aceasta nu a acțiunilor societății ajunse în faliment, ci a înșeși clădirii hotelului. Și pentru ca proprietarul să pară că acționează în respectul legii, a înștiințat Ministerul Culturii și Patrimoniului Național în vederea eventualei exercitări a dreptului de preemțiune. Pentru că MCPN nu a răspuns, documentația a fost înaintată de urmare Consiliului Județean Satu Mare, însă nici această instituție nu are cum să ofere un răspuns.

Și toate acestea din simplul motiv că, în „bunele-i intenții”, proprietarul a omis un detaliu semnificativ: precizarea prețului solicitat pentru vânzarea imobilului, condiție esențială pentru demararea oricărei potențiale proceduri de achiziție din partea statului.

Fiarec, această lipsă de transparență în privința celui mai delicat aspect al unei tranzacții ridică serioase semne de întrebare cu privire la buna credință a proprietarului. În fapt, ce vizează toată această joacă de-a vânzarea? Nu cumva realizarea unui tun imobiliar pe spezele statului? Scenariile care circulă pe marginea acestui subiect sunt multiple. Dar nici unul din ele nu acordă atenție celui mai important lucru: salvarea Hotelului „Dacia”!

Soluții posibile, dar imposibile.

Varianta vânzării-cumpărării imobilului Hotelului „Dacia” este cea mai mercantilă dintre soluțiile la îndemână. Simpla cercetare a prevederilor Legii nr. 422/2001 oferă însă și alte eventuale alternative.

Teoretic, într-o atare situație, în care proprietarul unui imobil de o asemenea anvergură se află în imposibilitatea de a mai întreține și proteja monumentul, statul ar trebui să intervină decis, apropiindu-l pentru a nu-l pierde. Însă dreptul de proprietate este unul absolut, exclusiv și perpetuu, garantat prin Constituție. În felul acesta, o expropriere de genul celei prevăzute la art. 10 alin. (3) poate fi făcută doar pentru o cauză de utilitate publică. În înțelesul Legii nr. 33/1994 privind *exproprierea pentru cauză de utilitate publică*, la art. 6, utilitatea publică se referă și la „salvarea, protejarea și punerea în valoare a monumentelor, ansamblurilor și siturilor istorice”, iar procedura, una destul de greoaie, ce presupune o hotărâre judecătorească, impune „o *dreaptă și prealabilă despăgubire*”. Prin urmare, avem de-a face tot cu un soi de vânzare-cumpărare, dar inițiată de stat și mediată de o instanță ce stabilește cuantumul despăgubirii.

Alte variante din cuprinsul Legii nr. 422/2001 ar mai fi cele prevăzute de art. 37-38 vizând acordarea de sprijin financiar proprietarului monumentului istoric, în forma explicitată de HG nr. 610/2003 *pentru aprobarea Normelor metodologice privind procedura de acordare a creditelor necesare efectuării de lucrări de protejare la monumentele istorice deținute de persoanele fizice sau juridice de drept privat sau asocierea administrației publice locale*

cu proprietarul imobilului de patrimoniu pentru realizarea unor lucrări de protejare și, eventual, înființarea în acest scop a unei instituții ori serviciu public de interes local, așa cum este menționat la art. 45 lit. d).

Pentru oricare dintre acestea este însă nevoie de deschidere, mai ales de voință și de un dialog real între părți, altfel lucrurile nu fac decât să stagneze, ca acum. Și poate că totul ar trebui să înceapă cu o conferință de presă cu cărțile pe față. Și să continue cu o dezbatere publică. După care să se adopte o soluție justă.

Traversăm o perioadă nu doar de profundă criză economică, ci și instituțională, o criză a autorității. Astfel, deși Legea nr. 422/2001

Decăderea

prevede obligații clare ale proprietarului unui imobil de patrimoniu și sancțiuni în privința nerespectării lor, în varianta în care distrugerea parțială sau degradarea unui monument este considerată drept infracțiune, iar neîntreținerea, neasigurarea pazei și integrității acestuia constituie contravenție, instituțiile în drept nu au fost capabile până acum să aplice măsurile în consecință.

Întreg acest carusel și concurs de împrejurări a făcut ca, în prezent, Hotelul „Dacia” să fie cea mai impozantă semiruină a municipiului. Avem vinovați, dar nu avem învinuiți. Avem factori responsabili, dar nu avem trași la răspundere. Ne complăcem într-o delăsare aparent neputincioasă. Iar asta ne face pe fiecare complici. Și, între timp, Hotelul „Dacia” moare câte puțin cu fiecare zi.

Statul, instituția fundamentală a sistemului politic. Statul de drept. Stat și națiune în istoria europeană (II)

Ing. Mircea PÎRLEA

În anul 1000 d. Chr., Imperiul roman era de mult apus, dar el întruchipa totodată un prezent viu. Locuitorii Germaniei și Italiei trăiau și acum în Imperium romanum.

Europa s-ar fi descompus într-o varietate haotică de triburi primitive dacă n-ar fi existat forța unificatoare a Bisericii și amintirea persistentă a Romei.

În anul 800 d. Chr., Carol, regele francilor, a purtat inscripția “Renovatio Imperii Romani”. Ultimul dintre așa-ziii împărați romani, Francisc al II-lea de Habsburg, a renunțat abia în anul 1806 la titlul și coroana imperială. Toate statele de mai târziu ale Europei s-au proiectat după modelul grandioasei cupole a statului universal roman. Imperiul întemeiat de Carol cel Mare nu era în realitate un imperiu unitar, ci era varietatea pestriță a universului statelor europene în care avea să persiste mereu conștiința apartenenței interioare.

Statul european modern s-a dezvoltat din legăturile de dependență medievale. Stabilitatea europeană a evoluat mai ales în teritoriile care au preluat succesiunea imperiului lui Carol cel Mare sau care au fost cucerite de pe aceste teritorii: în Franța, Germania, Spania, Anglia, Italia.

Vechiul drept roman a supraviețuit în cadrul Bisericii. Locul legislației regale a fost luat de dreptul cutumei. Fiii burgheziei urbane au luat cu asalt universitățile din Bologna și Paris pentru a studia dreptul roman. Puterea statului era absolută.

Primul stat modern constituit pe lungă durată în Europa a fost Franța. Monarhii erau stăpâni absoluți. Până la Revoluția franceză, monarhia franceză avea să rămână pentru întreaga Europă etalonul concentrării puterii statale.

În Anglia s-a dovedit că regele nu poate domni pe termen lung împotriva voinței aristocrației. “Magna Charta Libertatum” (1217) recunoaște unele garanții stărilor din regatul englez. Puterile stărilor, parlamentele, stările și Landtagurile au contribuit la edificarea și consolidarea statelor moderne.

Statul este prezent pentru prima dată la Machiavelli ca o pavăză necesară și ca o exercitare concentrată a puterii publice într-un teritoriu. El a spus că ascensiunea și decăderea statelor se călăuzesc după alte legi decât ale religiei sau moralei.

Italia secolelor al XV-lea și al XVI-lea se aseamăna cu un laborator în care era testată fiabilitatea diferitelor forme de stat: republică, principat, republică-oraș.

“Utopia” lui Thomas Morus (1478-1535) propune modelul unui stat ideal: un tip de stat coerent, conceput cu o precizie matematică, în care se manifestă rațiunea umană și care adăpostește o societate ce a renunțat la toate discriminările exterioare dintre oameni, ducându-și existența după un cuprinzător proiect de factură comunistă. Idealistul Morus a fost ulterior sanctificat de Biserica Catolică; realistul Machiavelli a supraviețuit în conștiința populară a englezilor ca “Old Nick”, un apelativ pentru diavol.

Evoluțiile centralizatoare s-au accentuat mai ales datorită diminuării puterii aristocrației. Până și Biserica a trebuit să se plece tot mai mult în fața puterii de stat.

Bazele statului centralizat spaniol se pun când, în 1469, se perfectează căsătoria dintre Ferdinand de Aragon (1452 - 1516) și Isabella de Castilia (1451 - 1504). Inchiziția spaniolă s-a aflat de la bun început sub controlul nemijlocit al coroanei, spre deosebire de Inchiziția Sfântului Scaun.

NOI VREM PĂMÂNT!

George Coșbuc

Flămând și gol, făr-adăpost,
Mi-ai pus pe umeri cât ai vrut,
Și m-ai scuipat și m-ai bătut
Și câine eu ți-am fost!
Ciocoi pribeag, adus de vânt,
De ai cu iadul legământ
Să-ți fim toți câini, lovește-n noi!
Răbdăm poveri, răbdăm nevoi
Și ham de cai, și jug de boi
Dar vrem pământ!

O coajă de mălai de ieri
De-o vezi la noi tu ne-o apuci.
Băieții tu-n război ni-i duci,
Pe fete ni le ceri.
Înjuri ce-avem noi drag și sfânt:
Nici milă n-ai, nici crezământ!
Flămânzi copiii-n drum ne mor
Și ne sfârșim de mila lor -
Dar toate le-am trăi ușor
De-ar fi pământ!

De-avem un cimitir în sat
Ni-l faceți lan, noi, boi în jug.
Și-n urma lacomului plug
Ies oase și-i păcat!
Sunt oase dintr-al nostru os:
Dar ce vă pasă! Voi ne-ați scos
Din case goi, în ger și-n vânt,
Ne-ați scos și morții din mormânt; -
O, pentru morți și-al lor prinos
Noi vrem pământ!

Și-am vrea și noi, și noi să știm
Că ni-or sta oasele-ntr-un loc,
Că nu-și vor bate-ai voștri joc
De noi, dacă murim.
Orfani și cei ce dragi ne sunt

De-ar vrea să plângă pe-un mormânt,
Ei n-or ști-n care șanț zăcem,
Căci nici pentr-un mormânt n-avem
Pământ - și noi creștini suntem!
Și vrem pământ!

N-avem nici vreme de-nchinat.
Căci vremea ni-e în mâni la voi;
Avem un suflet încă-n noi
Și parcă l-ați uitat!
Ați pus cu toții jurământ
Să n-avem drepturi și cuvânt;
Bătăi și chinuri, când ți-păm,
Obezi și lanț când ne mișcăm,
Și plumb când istoviți strigăm
Că vrem pământ!

Voi ce-aveți îngropat aici?
Voi grâu? Dar noi strămoși și tați
Noi mame și surori și frați!
În lături, venetici!
Pământul nostru-i scump și sfânt,
Că el ni-e leagăn și mormânt;
Cu sânge cald l-am apărat,
Și câte ape l-au udat
Sunt numai lacrimi ce-am vărsat -
Noi vrem pământ!

N-avem puteri și chip de-acum
Să mai trăim cerșind mereu,
Că prea ne schingiuiesc cum vreu
Stăpâni luați din drum!
Să nu dea Dumnezeu cel sfânt,
Să vrem noi sânge, nu pământ!
Când nu vom mai putea răbda,
Când foamea ne va răscula,
Hristoși să fiți, nu veți scăpa
Nici în mormânt!

